

Τα Καντικώτικα

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ ΔΡΟΣΟΠΗΓΙΩΤΩΝ
ΤΕΥΧΟΣ 24 • ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2017 • ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ ΔΡΟΣΟΠΗΓΙΩΤΩΝ
ΔΗΜΟΥ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Τα Καντιώτικα

Ενημερωτική και Πολιτιστική Έκδοση
της Αδελφότητας Δροσοπηγιωτών Δήμου Κόνιτσας
Τεύχος **24**, Αύγουστος 2017
ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

Υπεύθυνος έκδοσης: Άρτεμις Ζιώγα,
Πρόεδρος Δ.Σ. Αδελφότητας Δροσοπηγιωτών
Επιμέλεια: Κώστας Αργύρης
Σχεδιασμός-σελιδοποίηση: Θωμάς Γκινιούδης

Διευθύνεται από συντακτική επιτροπή
της Αδελφότητας Δροσοπηγιωτών Δήμου Κόνιτσας

Συγγραφείς της παρούσας έκδοσης:
Αργύρης Π.Π. Πετρονώτης, Βασίλης Γ.
Παπαγεωργίου, Θωμάς Β. Ζιώγας, Βασιλική
Δήμου, Θωμάς Αθ. Μουκούλης, Χαρίλαος Γ.
Γκούτος, Παν. Φ. Νάτσας, Νίκος Δημητρώλης,
Γιώργος Χρ. Κοτολούλης, Κώστας Παπαδημητρίου

Φωτογραφίες:

Μουσείο Ηπειρωτών Μαστόρων Πυρσόγιαννης,
Αδελφότητα Δροσοπηγιωτών, Αρχαιολογική Υψηρε-
σία Ιωαννίνων, Θωμάς Β. Ζιώγας, Θωμάς Μουκού-
λης, Πολιτιστικός Σύλογος Βούρμπιανης,
Αδελφότητα Λαγκάδας, Γιώργος Κοτολούλης.

Εικόνα εξωφύλλου:

Το «Καντιώτικο Γεφύρι»
στον Σαραντάπορο ποταμό (1717–),

- Άρθρα και επιστολές που έχουν σταλεί για δημοσίευση, ενδέχεται, λόγω θεματολογίας ή περιορισμένου χώρου, να δημοσιεύονται σε επόμενα τεύχη.
- Δημοσιεύονται μόνο ενυπόγραφα κείμενα, που δεν εκφράζουν απαραίτητα και τις απόψεις του εκδότη.
- Η συντακτική επιτροπή του περιοδικού μπορεί να δημοσιεύσει τα άρθρα ή τις επιστολές κατά την κρίση της, χωρίς όμως να αλλάξει το ύφος και το νόημα του κειμένου.

Αδελφότητα Δροσοπηγιωτών Δήμου Κόνιτσας

Δροσοπηγή 441 00, τηλ.: 26550 81414
E-mail: info@drosopigi.org
www.drosopigi.org

Περιεχόμενα

**Χτυπάω τα κυπριά και τα κουδούνια
και λέω: Ε! Πώς έφυγε η ζωή...**
Θωμάς Β. Ζιώγας

2

Ο Ναός των Αγίων Αποστόλων Κόνιτσας
Βασιλική Δήμου

8

**Δια χειρός Ν. Αργυρόπουλου,
Θεσσαλού**
Θωμάς Β. Ζιώγας

12

Αθυμίες
Θωμάς Αθανασίου Μουκούλης

18

**Κονιτσιώτες Μαστόροι στην Πελοπόννησο
(1834-1894) (Νέα Συμβολή)**
Αργύρης Π.Π. Πετρονώτης
Βασίλης Γ. Παπαγεωργίου

23

Άμπελος και φυλλοξήρα
Θωμάς Β. Ζιώγας

36

Σημειώσεις ενός Βουρμπιανίτη, 1803-1845
Χαρίλαος Γ. Γκούτος

39

Δροσοπηγή - Λαγκάδα
Οι σχέσεις των δύο χωριών
Παν. Φ. Νάτσας

43

Μαστόροι & μαστροπούλια
Νίκος Δημητρώλης

45

**«Τα θολογυριστά πετρογέφυρα
της επαρχίας Κόνιτσας» ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ**
Γιώργος Χρ. Κοτολούλης

49

Σταυρούλα Κανναβού
έφυγε την 11-9-2016
Κώστας Παπαδημητρίου, Στέργιος,
Ευτυχία και Γεώργιος Τζιμούλης

50

Οι μήνες που πέρασαν στον τόπο μας

51

ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ ΔΡΟΣΟΠΗΓΙΩΤΩΝ
ΔΗΜΟΥ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Καφεενεία: Ευρεία συζήτηση γίνεται τον τελευταίο καιρό για τα καφεενεία στα μικρά χωριά, γιατί έχει διαπιστωθεί ότι τα χωριά φθίνουν ταχύτερα όταν κλείσει το ένα και τελευταίο καφεενείο. Μάλιστα, γίνεται λόγος να ευρεθεί τρόπος να επιδοτηθούν όσοι τα διατηρούν ακόμη ανοιχτά. Είναι αλήθεια ότι το καφεενείο είναι ο τόπος συγκέντρωσης και κοινωνικής επαφής σε όλα τα χωριά, κυρίως στα μικρά ορεινά με ελάχιστο πληθυσμό. Στο καφεενείο οι άνθρωποι βλέπονται, λένε και μαθαίνουν τα νέα για τους χωριανούς, σχολιάζουν την επίσημη επικαιρότητα, συνεννοούνται για τις εργασίες τους και τέλος μετριούνται μήπως και λείπει κάποιος από την καθημερινή παρέα τους. Είναι η λέσχη τους, όπου έρχονται σε επικοινωνία με άλλους ανθρώπους, πίνοντας συγχρόνως ένα καφεδάκι ή το τσιπουράκι τους. Μεγάλα χωριά στο παρελθόν, όπως η Καστάνιανη και το Γαναδιό, δεν έχουν πλέον καφεενείο και αυτό αποτρέπει πολλούς να τα επισκεφθούν, παρόλη την ομορφιά τους, γιατί δεν έχουν που να σταθούν. Τυχερό το χωριό μας, η Δροσοπηγή, που έχει σε λειτουργία τρία καφεενεία [«Ροδούλα», «Ταμπούρι», «Αμπηλιακό»], όλα καλοφτιαγμένα και φιλόξενα. Ας φροντίσουμε όλοι μας να τα στηρίζουμε και να τα διαφημίσουμε, όπως μπορούμε, για να υπάρχουν και να λειτουργούν εξυπηρετώντας τη μικρή κοινωνία του χωριού μας. Είναι καλό και συμφέρει όλους η ύπαρξή τους.

Ασφάλεια: Μεγάλο πρόβλημα ανέκυψε κατά την παρελθούσα περίοδο με τις διαρρήξεις σπιτιών στα χωριά της επαρχίας μας. Κλειδωμένα σπίτια απόδημων συμπατριωτών μας ανοίχτηκαν και λεηλατήθηκαν. Μέχρι τώρα ακούγαμε για τέτοια επεισόδια στα πέρα του Σαραντάπορου χωριά που εφάπτονταν με τα σύνορα και νομίζαμε ότι τα συμβάντα αυτά δεν μας επηρεάζουν. Τώρα το φαινόμενο πέρασε τον Σαραντάπορο και διαρρήξεις συνέβησαν στο χωριό

μας και αλλού (π.χ. Καστάνιανη, Γαναδιό, κ.λπ.). Το πρόβλημα είναι μεγάλο για όλους. Έγιναν προς τις αρμόδιες Αρχές συντονισμένες

ενέργειες από τον Δήμο και άλλους φορείς, με αποτέλεσμα να λειτουργήσει εκ νέου Σταθμός Χωροφυλακής στην Πυρσόγιαννη και το στρατιωτικό φυλάκιο στο Πληκάτι. Ελπίζουμε η κατάσταση να βελτιωθεί, αλλά μέχρι να εκλείψει, ας ασφαλίζουμε καλύτερα τα σπίτια μας και οι μόνιμοι κάτοικοι ας φιλοτιμηθούν τουλάχιστον να τα επιτηρούν.

Πολιτιστικά: Το «Κανταιώτικο γεφύρι» στον Σαραντάπορο είναι στοιχείο αναφοράς για το χωριό μας. Εφέτος συμπληρώνονται ακριβώς 300 χρόνια από την ανέγερσή του. Με την ευκαιρία αυτή είχαμε κάνει σκέψεις να οργανώσουμε μια έκθεση φωτογραφιών για να προβάλλουμε τα τοξωτά πετρογέφυρα της Ηπείρου. Δυστυχώς, η προσπάθεια δεν ευοδώθηκε, γιατί υπήρξε κώλυμα την τελευταία στιγμή με την εξεύρεση του κατάλληλου υλικού. Το έλλειμμα θα καλυφθεί με άλλες εκδηλώσεις και ομιλίες. Στην ατυχία μας πάνω, σταθήκαμε και τυχεροί σ' αυτό το θέμα, γιατί συγκυριακά ο συγχωριανός μας Θωμάς Β. Ζιώγας κυκλοφόρησε το βιβλίο «*Τα θολογυριστά πετρογέφυρα της επαρχίας Κόνιτσας*» που καλύπτει πλήρως το θέμα, το οποίο προμηθεύτηκε η Αδελφότητα και διαθέτει στα μέλη και τους φίλους της γενέτειράς μας.

Τις άλλες θερινές εκδηλώσεις θα τις δείτε και θα τις ζήσετε όσοι προσέλθετε το καλοκαίρι στο χωριό. Ας κρατήσουμε και κανένα μυστικό, έτσι για να διεγείρουμε το ενδιαφέρον σας. Ελπίζουμε να είμαστε πολλοί και να χαρούμε μονιασμένοι, απολαμβάνοντας το τερπνό περιβάλλον της Δροσοπηγής. Σε όλους σας, καλό καλοκαίρι!

Με φιλικούς χαιρετισμούς και εκτίμηση
το Διοικητικό Συμβούλιο

Ευχαριστούμε θερμά τον **Θωμά Αθανασίου Μουκούλη** για την οικονομική ενίσχυση του περιοδικού με το ποσό των 100€ στη μνήμη της Σταυρούλας Κανναβού, τους **Ελευθερία** και **Γιώργο Ζιώγα** 100€ στη μνήμη των παππούδων τους, τον **Μπάμπη Ταλιούρη** 100€ στη μνήμη της Σταυρούλας Κανναβού, τον **Μανώλη Σαραντάκη** 50€ στη μνήμη της Σταυρούλας Κανναβού, τον **Νίκο Κατσανεβάκη** 50€ στη μνήμη της Σταυρούλας Κανναβού και τα παρακάτω μέλη και φίλους της Αδελφότητας για την οικονομική τους ενίσχυση: **Μιχάλη Ζώτο** 500€, **Θεοδώρα Κοτσίνα** 150€, **Κώστα Ζώτο** 100€, **Κατερίνα Δημάρατου** 50€, **Σωτήρη Σδούκο** 30€,

Χτυπάω τα κυπριά και τα κουδούνια και λέω: Ε! Πώς έφυγε η ζωή...

ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ ΣΙΜΟΣ

84 χρονών

Δροσοπηγή Κόνιτσας

23 Μάρ 2009

Γεννήθηκα το 1925 στο Κάντσιο, έτσι τό’λεγαν τότες, τώρα Δροσοπηγή. Μεγάλωσα εδώ. Είχα δυο αδέρφια. Όταν έφτασα στα έξι χρόνια με πήγαν οι γονείς στο σχολείο. Έβγαλα το Δημοτικό στα δεκατρία. Στα δεκατέσσερα με πήρε ο πατέρας μου ταξίδι. Πήγαμε κάτω στη Λαμία με άλλες παρέες με τα ζώα φορτωμένα εργαλεία, πριόνια και παπλώματα για να ξεχειμάσουμε εκεί. Ήταν χτίστες. Εγώ κουβαλούσα λάσπη σε ζευγάρια κτιστών. Ήμουν πολύ σβέλτος και εργατικός.

Φύγαμε Οκτώβριο και γυρίσαμε Ιούνιο. Σε κάτι χωριά που λέγονταν Αχινός, Παλιάχλαδο, Σπάρτια και Τσερνοβίτι. Το καλοκαίρι ήρθαμε εδώ για να βοηθήσουμε τις γυναίκες στο θέρο και στα καλαμπόκια. Αυτό που γράφουμε τώρα

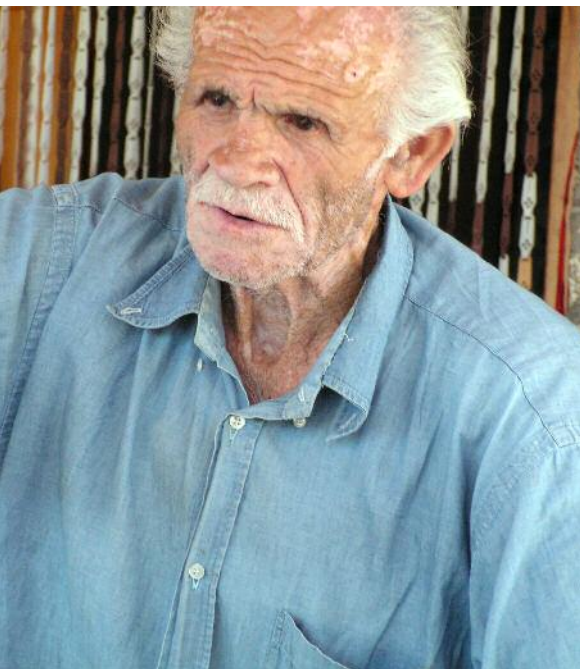
είναι το 1938-’39. Το 1939 δουλεύαμε εδώ γύρα. Το 1940 φύγαμε με άλλη παρέα και πήγαμε Χαλκιδική, στο Λάκκωμα. Αρχίσαμε δουλειά. Δεν πέρασαν καλά-καλά δέκα μέρες, ήρθε ο πόλεμος! Βομβάρδισαν τη Θεσσαλονίκη. Όσοι χτιστάδες ήταν νέοι, τους πήραν στο στρατό. Οι γέροι και τα παιδιά γυρίσαμε στο χωριό. Με τα πόδια ξεκινήσαμε. Από Χαλκιδική Θεσσαλονίκη, ήρθαμε στα Βέργια, Βέροια. Από κει είχε τρένο και βγήκαμε στο Σοροβίτσι (Αμύνταιο). Δρόμο πάνω δρόμο κάτω, Καστοριά, Λέχοβο, Νεστόριο, στο βουνό Γκουρούσια και ήρθαμε στο χωριό. Μόλις φτάσαμε στη Ζέρμα, οι Ιταλοί μάχονταν στο δικό μας Προφήτη Ηλία! Όταν ριχτήκαμε δώθε, είδαμε ζώα σκοτωμένα...

Εγώ τότες, σαν μικρός που ήμουν, έμενα εδώ στο σπίτι με τ’ αδέρφια δέκα και έξι ετών. Οι Ιταλοί πολεμούσαν πάνω στο βουνό γερά. Μαθαίναμε πως προχωρούσαν προς Σαμαρίνα. Ήρθε δύναμη στρατού από Θεσσαλία. Έγιναν μάχες γερές, τους πήραν κατακέφαλα οι δικοί μας προς την Κόνιτσα. Συνεχώς, συνεχώς πόλεμος. Επιστράτεψε κι άλλους, και τους έδιωξε ο ελληνικός στρατός προς την Αλβανία.

Μετά ήρθαν οι Γερμανοί. Πέρασαν στο χωριό, εμείς εκείνη την εποχή ήμασταν κρυμμένοι σε ρέματα και τους είδαμε. Αλλά δεν τους χτύπησε ο στρατός, γιατί θα καίγαν τα σπίτια. Το Επτάχωρι τό ‘καψαν γιατί τους χτύπησε ο στρατός.

Πείνα μεγάλη. Δεν είχαμαν να φάμε τίποτε. Ζητιανεύαμαν. Η Ελλάδα εδώ ψωμί δεν είχε. Πάειναμαν στην Αλβανία, είχε πολύ ψωμί. Μας έσωσε η Αλβανία! Μας έδιναν ψωμί και λεφτά· εν ταικ μπουκ; λίγο ψωμί· εν ταικ λεκ; λίγα λεφτά. Πηγαίναμε με άλλα πέντε-έξι παιδιά παρέα, μπλούκι, από βατό μονοπάτι. Ζέρμα, Χρυσή, Βύσαντσκο (Πευκόφυτο), Σελίμιτσα, πίσω από τα παλιά χωριά και φτάναμε στα αλβανικά χωριά. Και μέχρι την Κορυτσά φτάναμε. Η Κορυτσά, που λες, η καλύτερη πόλη! Είχε πολλούς Έλληνες. Έχουμε πάει και με τον πατέρα το ’41-’42 για χτίσιμο. Εμείς ζητιανεύαμε και δίναμε και στους μεγάλους να φάνε, όσο να πιάσουνε δουλειά. Μετά μας ταΐζανε οι Αλβανοί όσο δουλεύαμε εκεί.

Το 1942 εγκαταλείψαμε τη ζητιανιά. Μόλις ήρθαν οι Γερμανοί, ο στρατός μας εξαφανίστηκε καθώς και οι Ιταλοί. Εγώ, απ' λες, το 1942 με τρία παιδιά, νεαροί μαστόροι, πήγαμε στη Νάουσα για δουλειά. Έπιασε χειμώνας και δουλειά δε βρήκαμε και οι μαστόροι έφυγαν για το χωριό. Εγώ, λέω, στο χωριό δε γυρίζω! Αφού

γνωρίζω εδώ τον κόσμο να μείνω να βοσκήσω πρόβατα, είπα.

Πήγα τσομπάνος σε ογδόντα πρόβατα, σε τρία νοικοκυριά. Πέρασα ζωή καλή. Καλά φαγητά για κείνη την εποχή. Εκεί, σ' αυτ'νούς, βρήκα κι ένα άλλο παιδί, Νίκος Καρούλης, από τα μέρη μας. Βγάλαμε το χειμώνα, έξι-εφτά μήνες, κι έφυγα. Γιατί ήρθε κάποιος φίλος, ο Νίκος Μακρής, και με πήρε. Με γύρευε ο πατέρας. Με είχαν χάσει. Νόμισαν ότι με σκότωσαν οι Γερμανοί!

Εδώ στα μέρη μας ήταν ο ΕΛΑΣ. Εγώ ούτε ταυτότητα δεν είχα. Με παίρνει ο φίλος και πάμε στη Σφενδάμη Κατερίνης και όλο το καλοκαίρι δουλέψαμε χτιστάδες. Το Δεκαπενταύγουστο έπρεπε νά'ρθουμε γιατί είχε πανηγύρι εδώ.

Φεύγουμε. Πώς να περάσουμε από τους Γερμανούς, που εγώ δεν είχα ταυτότητα; Αλλά είχαν τα παιδιά και με πέρασαν κι εμένα. Βέργια, Κοζάνη, Νάπολη, Τσοτούλι: Γερμανοί. Από κει ο ΕΛΑΣ! Κι εκεί είχαμε φόβο μεγάλο. Μας λεν στο Τσοτούλι: Εδώ είναι νεκρά ζώνη, βάλουν από πέρα οι αντάρτες. Μη σκοτωθείτε! Τι σας νοιάζει εσάς; είπαμε μεις.

Πήραμε από ένα ξύλο, μεγάλο, και δέσαμε μαντίλια άσπρα να φαίνονται από μακριά και τα τινάζαμε, για να μη μας χτυπήσουν. Μόλις κατεβήκαμε στο ρέμα κατέβηκαν και οι αντάρτες. Μας αγκάλιασαν, μας ρωτούσαν τι είδαμε, τι ακούσαμε, αν είδαμε στρατό. Τους είπαμε ότι είδαμε Παοκτζήδες Έλληνες που συνεργάζονται με τους Γερμανούς! Ήταν αυτοί που μας είπαν να μην έρθουμε προς τα δω. Φτάσαμε στον Πεντάλοφο, πάλι αντάρτες. Χάρηκαν που μας είδαν, μας αγκάλιασαν, μας τάισαν - τι νά'χαν; Κι αυτοί ψοφούσαν από την πείνα! Λίγο ψωμί και κασέρι μας έδωσαν. Εκεί ήθελαν να μας ντύσουν να μας πάρουν στον ΕΛΑΣ. Τους είπαμε εμείς θα πάμε στον ΕΛΑΣ, αλλά σε τμήματα ηπειρώτικα, όχι στα μακεδονικά. Θα πάμε να δούμε τους γονείς μας και μετά.

Όταν ήρθαμε εδώ στο χωριό, μετά από λίγο καιρό οι τρεις πήγαν στον ΕΛΑΣ. Ο Κώστας ο Μακρής του Χαραλάμπου είκοσι τριών ετών σκοτώθηκε μετά στην Κόνιτσα· ο Νακούλης Ευάγγελος είκοσι ετών· και ο Νίκος Μακρής δεκαοκτώ ετών. Ξεκίνησα κι εγώ, αλλά ήρθε η μάνα μου, σόμματα, και μου άρχισε: Πού πας; Τι θα γίνω εγώ; Και γύρισα πίσω. Αλλά ήμουν εδώ στην ΕΠΟΝ. Μ' έστελναν σύνδεσμο με έγγραφα από δω κι από κει. Είχαμε κάτι σαν σχολείο, μας έκαναν μαθήματα, μας καθοδηγούσαν, κάναμε γιορτές.

Ύστερα από τον πόλεμο με τους Γερμανούς, έγινε η συνθηκολόγηση. Παρέδωσαν τα όπλα οι Ελασίτες. Οι μεγάλοι αξιωματικοί δεν τα παρέδωσαν γιατί το '45-'46 βγήκαν πάλι στο κλαρί.

Το 1947 μας έμασε ο πρόεδρος όλους τους χτιστάδες να φυλάξουμε το χωριό. Είχαμε έρθει για να βοηθήσουμε τις γυναίκες να θερίσουν. Το Σεπτέμβριο ήρθαν αντάρτες, χτυπήσανε τη

θέση Ταμπούρι και το κατέλαβαν. Εμείς τα παιδιά, δεκαοχτώ-είκοσι χρονών, μείναμε κρυμμένα δεκαπέντε μέρες για να μη μας πάρουν οι αντάρτες. Ρωτούσαν τους γέροντες: Πού είναι οι νέοι; Δε βλέπουμε νέους, πού είναι; Εμείς δεν πειράζουμε κανέναν, αν θέλουν ας έρθουν. Αλλά κι εμείς δεν μπορούσαμε άλλο να κρυβόμαστε! Αλλά ούτε και να φύγουμε. Είχαν πιασμένα τα καρτέρια...

Αφού βγήκαμε έξω, σε λίγες μέρες βαράνε οι καμπάνες. Γενική επιστράτευση! Από δεκαεφτά μέχρι σαράντα πέντε! είπαν. Συγκεντρώθηκαν στον πλάτανο ογδόντα άτομα από το χωριό. Διώξαν τα τριάντα. Άλλοι κουτσοί, άλλοι στραβοί, και παιδιά. Μείναμε πενήντα γεροί άντρες. Κατευθείαν στη Λυκόρραχη. Εκεί μας εκπαίδευσαν δυο μέρες στα όπλα. Μετά μας πήγαν για Φούρκα, Σαμαρίνα. Δε μας πέρασαν από το χωριό για να μην ακούσουν οι μανάδες και κλαίνε... Οι παντρεμένοι είδαν τις γυναίκες και έφυγαν. Αλλά από κοντά ο αντάρτης-φύλακας για να μην το σκάσουν! Ανάμεσα Φούρκα και Σαμαρίνα υπάρχει μια βρύση με κρύο νερό. Γκρέκο τη λένε. Εκεί μας διέλυσαν σε διάφορα τάγματα και λόχους.

Το Σεπτέμβριο μήνα στις 9 έγινε η επιστράτευση. Στο τέλος του μήνα έγινε η μάχη. Τρία τάγματα από αντάρτες πήγαμε στο χωριό Ντοτσκό. Εκεί είχε ο στρατός το βαρύ πυροβολικό και πήγαμε να το χτυπήσουμε. Αλλά πισθοχωρήσαμε, δεν μπορέσαμε να κάνουμε τίποτε. Άλλοι σκοτώθηκαν και άλλοι τό'σκαν.

Σ' εκείνη τη μάχη έφυγα κι εγώ. Κρύφτηκα και έφυγα με κάποιο φίλο και γλίτωσα. Παρουσιάστηκα στο στρατό. Ερχόταν από τα Γρεβενά

να δει τι γίνεται. Δε μας πείραξαν. Δώσαμε καταθέσεις σχετικά με το πώς πήγαμε, πώς μας πήραν στο αντάρτικο, τι έγινε, και τα λοιπά. Άλλοι είχαν ένα χρόνο, άλλοι λιγότερο. Εγώ ένα μήνα έκανα αντάρτης. Οι ποινές ήταν διαφορετικές.

Είχε δώσει εντολή ο στρατός για αμνηστία. Ότι δε θα μας πειράζουν, γιατί διέδιδαν οι αντάρτες ότι ο στρατός σκοτώνει, για να μην το σκάνε. Εγώ είχα το χαρτί της επιστράτευσης. Παραδοθήκαμε κάτω από το Ντοτσκό, στο Νεν-

τρούζι, ονομασία μετά τα Γρεβενά. Και μετά ελεύθεροι! Μας δώσαν ρούχα, παπούτσια, αλεύρι. Το πουλήσαμε και πήραμε λεφτά. Δεκαοχτώ δραχμές τα τρία κιλά.

Εγώ και άλλα δυο παιδιά επιστρέψαμε την επόμενη μέρα. Δεν μπορούσαν να φύγουν μεμονωμένα αμάξια – φεύγανε φάλαγγες – γιατί τα χτυπούσαν οι αντάρτες άμα ήταν ένα-δυο αμάξια. Έτυχε να πηγαίνει ο στρατός στη Λάρισα. Ξεκινάμε κι εμείς μαζί τους, και πάμε στα Φάρσαλα για δουλειά. Ήταν και μια παρέα δικιά μας, μαστόροι από το χωριό μας. Εγώ τότες δεν πρόλαβα να δουλέψω πολύ. Έβγαλα κάπου είκοσι πέντε μεροκάματα

από είκοσι πέντε δραχμές. Μετά πήρε τη δική μου κλάση ο στρατός.

Παρουσιάστηκα στη Λάρισα. Μας δώσαν φύλλο πορείας να πάμε στην Κόρινθο. Πήγαμε στο κέντρο διερχομένων στην Αθήνα και μετά στην Κόρινθο, εκπαιδευθήκαμε στο πεζικό για τρεις μήνες. Ήρθαν οι αποσπάσεις, άλλος εδώ άλλος εκεί. Ευτυχώς δε με είχαν στο πεζικό· μ' έστειλαν στο μηχανικό και πήγα άλλες τρεις μήνες στο Ναύπλιο για εκπαίδευση στις γέφυ-

“Η Ελλάδα εδώ ψωμί δεν είχε. Πάειναμαν στην Αλβανία, είχε πολύ ψωμί. Μας έσωσε η Αλβανία! Μας έδιναν ψωμί και λεφτά· εν τσικ μπουκ; λίγο ψωμί· εν τσικ λεκ; λίγα λεφτά. Πηγαίναμε με άλλα πέντε-έξι παιδιά παρέα, μπλούκι, από βατό μονοπάτι. Ζέρμα, Χρυσή, Βύσαντοσκο (Πευκόφυτο), Σελίμιτσα, πίσω από τα παλιά χωριά και φτάναμε στα αλβανικά χωριά. Και μέχρι την Κορυτσά φτάναμε.”

ρες και στις νάρκες. Οι πεζικάριοι έφυγαν για Γράμμο, Βίτσι, Μουργκάνα, Ρούμελη, σε όλα τα μέτωπα. Πολλά παιδιά χάθηκαν, γιατί ήταν άμαθα από πόλεμο...

Ήρθε η ώρα να φύγουμε από το κέντρο. Εγώ μ' έναν ξάδερφό μου και άλλους σαράντα πήγαμε στην ένατη μεραρχία στη Θεσσαλία.

Το 1948 κινήθηκαν όλα τα στρατεύματα και όλες οι μεραρχίες για Γιάννενα-Κόνιτσα. Και της Θεσσαλίας, αφού είχαμε πάει στο Αγρίνιο για εκπαίδευση. Τι εκπαίδευση; Να πάμε να πολεμήσουμε τους αντάρτες, δηλαδή. Μόλις ήρθαμε στην Κόνιτσα πιάστηκαν να πολεμάν. Εγώ ήμουν στα μετόπισθεν. Δεν μπήκα μπροστά, δε μ' έστειλαν για νάρκες και συρματοπλέγματα.

Έμεινα με μια διμοιρία του μηχανικού, στην άκρη σ' ένα λόφο, στο χωριό Εξοχή. Δυο μήνες αραγμένοι εκεί! Έρχονταν τη νύχτα οι αντάρτες έβαζαν νάρκες στο δρόμο, κι εμείς το πρωί τις βγάζαμε. Και καμιά φορά δεν τις βρίσκαμε, και ένας ταγματάρχης σκο-

τώθηκε στο χωριό Τράπεζα. Πέρασαν οι ναρκαλιευτές αλλά δεν την είδαν. Είχαμε εντοπιστή, σιδερένιο μπαστούνι, και μηχανήμα που το έβαζες στο αυτί και σφύριζε όταν έβρισκε σίδερο. Όσπου πέρασε το '48. Το 1949 έγιναν οι μεγάλες επιθέσεις και τελείωσε ο πόλεμος.

Εμείς είχαμε φύγει για το Βίτσι. Ο Γράμμος είχε τελειώσει. Στο Βίτσι οργώναμε τη γης. Οι μπουλντόζες άνοιγαν δρόμο μέσα για την Αλβανία για να περάσει ο στρατός. Έτσι έπεσε το Μαλιμάδι (ψηλό βουνό) και το Βίτσι. Τους πλευρόκοψε ο στρατός! Και ο πόλεμος τελείωσε. Έκανα τρία χρόνια ακόμα, και παρακόμα, το

1950, απολύθηκα.

Με το μηχανικό ήρθαμε Πεντάλοφο, φτιάξαμε το δημόσιο δρόμο προς το Επταχώρι. Μετά ήρθαν και άλλα μηχανήματα, φτιάξαμε και άλλους δρόμους προς τη Θεσσαλία. Εκεί στα Γρεβενά που ήμασταν, έρχεται ένα σήμα να φύγουμε για Κρήτη. Μια διμοιρία φεύγει αεροπορικώς και εμείς πάμε Αθήνα και φεύγουμε με το καράβι. Εκεί ήταν ένα αεροδρόμιο, από Γερμανούς φτιαγμένο, και ναρκοπέδιο. Το άνοιξε το δικό μας μηχανικό και κάναμε πρόχειρο μεγάλο αεροδρόμιο. Τέσσερις μήνες έμεινα στην Κρήτη. Από εκεί απολύθηκα.

Ήρθα εδώ. Άλλη ζωή. Το 1950 παντρεύτηκα.

Είχαμε σχέσεις από το '46-'47. Το ήξεραν όλοι, και γονείς και παραγονείς! Αλλιώς θα βολευόμασταν με καμία άλλη, από τόσα μέρη που πηγαίναμε! Όμως δεν τη γέλασα ποτέ! Κάπου-κάπου ερχόμουν με καμία άδεια από το στρατό. Μια φορά το χρόνο! Εγώ την ήθελα. Πρώτα ήθελα μια άλλη, έστειλα προξενίο αλλά δε θέλησαν. Δεν ήταν έτοιμοι, είπαν. Ήταν πολύ φτωχοί.

Η Ανδρομάχη, η γυναίκα μου, δε με πολυήθελε! Γιατί δεν ήμουν και τόσο ομορφάντρας... Το Νοέμβρη απολύθηκα, 3 του Δεκέμβρη 1950 έγινε ο γάμος. Γάμος με κλαρίνα. Είχα τον Αν-

τρέα από το Κεράσοβο. Ήταν μερακλής κι ο πατέρας. Η νύφη φόραγε φόρεμα με σχέδιο. Σαν κόκκινο σαν πράσινο, όχι ανοιχτά τα στήθη, καλυμμένα, και μέχρι κάτω στα πόδια. Δεν υπήρχαν τότε μίνι, ούτε και κάλτσα νάιλο, λίγο το πόδι φαινόταν μόνο. Μην συζητάς! Ντρεπόταν ο κόσμος. Τότε είχαν σέβας! Όσοι παντρεύτηκαν πιο μπροστά από μας έπαιρνε του άλλου το κοστούμι. Φτωχικά πράγματα. Εγώ είχα ένα κουστούμι καφέ χρώμα. Επειδή ήμασταν χρεωμένοι, ο γέρος δεν είχε λεφτά και είχε χρεωθεί στα μαγαζιά δεκαπέντε-είκοσι λίρες και για το κοστούμι και για άλλα έξοδα...

Φύγαμε ταξίδι, για δουλειά δηλαδή, ένα μήνα μετά το γάμο. Δουλέψαμε με τον πατέρα και την παρέα όλο το χειμώνα. Παραμυθιά, Ηγουμενίτσα, Μαργαρίτι, Μορφάτι, Καρβουνάρι, Σέλιανη. Εκείνο το χειμώνα βγάλαμε καλά λεφτά. Τριάντα πέντε-σαράντα λίρες είχαμε φέρει με το γέρο!

Κι έτσι ήρθε η ζωή μας...

Δυο αγόρια και μια κοπέλα κάναμε. Τα παιδιά τα μεγάλωσε η γυναίκα με τις γριές. Εμείς λείπαμε. Στο θέρο και στα σκαλίσματα των καλαμποκιών ήμασταν κι εμείς. Στο σπαρμό τα κάναν μόνες τους, εκτός από λίγους άντρες που μέναν στο σπίτι. Φόρτωναν το αλέτρι, το ζυγό και το τσαπί στο γάιδαρο και πήγαιναν στο χωράφι. Το γαϊδούρι, αν το έβαζες μπροστά, ήξερε το δρόμο μόνο του. Όργωναν με τα βόδια. Είχες ένα εσύ ένα εγώ, βόδι, και κάνανε σέμπρο. Δηλαδή τα ανταμώνανε δυο-δυο για το όργωμα. Πότε ο ένας πότε ο άλλος. Όλα τα σπίτια είχαν και γίδια και πρόβατα. Παλιά ξεχείμαζαν κάτω, πιο χαμηλά.

Τα παιδιά έβγαλαν και τα δυο το Γυμνάσιο. Το κορίτσι το παντρεύσαμε στα είκοσι. Γιατί άμα έφταναν είκοσι πέντε-είκοσι επτά λέγονταν γεροντοκόρες. Είκοσ' δύο ήταν το όριο!

Εμείς οι χτίστες, που πηγαίναμε ταξίδι, δουλεύαμε με πέτρα. Είχαμε μάθει κοντά στους πατεράδες. Ύστερα μάθανε τουβλατζήδες...

Για να σου πω τώρα. Είχα μεγάλη περιπέτεια, εγκατέλειψα τη χτιστική, γιατί δεν έβγαιναν πολλά λεφτά. Ετότε εγώ λοιπόν, το 1953,

έκανα γίδια και πρόβατα. Αχ, τι κοπάδι είχα εγώ! Πολύ όμορφα πρόβατα! Έφτασα μέχρι διακόσια πενήντα ζωντανά. Αλόγατα, φοράδες, είχα και δυο μουλάρια γερά που κουβαλούσα τροφές, τριφύλλια για τα ζώα και το γάλα. Αυτά είχαμε για αμάξι. Τα μουλάρια, να σου πω, γεννητάτα και για τριάντα χρόνια στον ίδιο νοικοκύρη! Όταν αρρώστησε και ήταν να ψοφήσει, έκλαιγε! Έκλαιγε το μουλάρη! Πήγα να το δω και χλιμιντρούσε! Με είχε συνηθίσει. Με είχε θεό. Τα αγαπούσα τα ζώα, δεν τα βαρούσα, ούτε τα σκυλιά.

Αυτά τα βουνά που βλέπεις τα περπάτησα όλα...

Μετά, αφού τακτοποίησα τα παιδιά, τα πούλησα. Να σου πω, ξεκουράστηκε το μυαλό μου και ψύχασα! Ναι, ψύχασα. Αλλά ο σεβντάς, σεβντάς! Νοσταλγώ! Χτυπάω τα κυπριά και τα κουδούνια και λέω: Ε! Πώς έφυγε η ζωή...

Τι θυμάμαι τώρα! Επί το πλείστον 25 Μαρτίου, του Ευαγγελισμού, εκείνα τα χρόνια λαλούσαν τα κυπριά και τα κουδούνια και φοβίζαν τα φίδια και τις γκουστερίτσες!

Τα παρακάτω θα σου τα δώκω γραμμένα. Να τα βάλεις όπως τά 'χω!

Ξένοι διαβάτες από παντού

*Βγείτε ως την Κόνιτσα και στα χωριά απάνου
Να ρθείτε ως τη Δροσοπηγή στο έμορφο χωριδάκι*

*Με τα στρωτά του τα βουνά και τα νερά τα κρύα
Να πάτε κι ως την Τριανταφυλλιά κρύο νερό να πιείτε*

*Πιο πάνω στη Κουνιά και στο Καλτερίκι
Εκεί θ' ακούσετε ουρλιάσματα απ' αρκούδες κι από λύκοι*

*Θα ιδείτε απέναντι τα βουνά
Ταμπούρι, Γκόλιο και Αϊλιά
Εκεί στον Αϊλιά να πάτε ξένοι διαβάτες από παντού
Εκεί να προσκυνήσετε στο μνήμα του Διάκου και Νταβάκη*

*Που πέρασαν σαν ήρωες το 1940
Από τότες πέρασαν εβδομήντα χρόνια!
Ακόμα και μαλώνουν οι αετοί και κρίζουν τα κοράκια...*

Όρε ναπο μικρος ορφανεψα από μανα κε πατέρα
Κε πηγα κε ρωγιαστηκα
Σε μια Βουργάρα χήρα
Όρε δοδέκα χρόνους έκανα στα μάτια δεν την
ήδα
Άι να δης μια Κυργιακή ήταν το προί κενα Σαβάτω
βραδι
Αφτήν έρχονταν απο λουτρό
Κεγώ απτόν μπαρμπέρη
Κε βγήκα την καρτέρισα
Αχ σένα στενώ σοκάκι
Όρε κηράμ δοσμού τη ρώγα μου
Δοσμού τη δουλεψή μου
Όρε η μάνε κε τα δέλφια μου
Μου μήνησαν
Να πάω να με πανδρέψουν
Πεδήμ αν θέλης πανδριά
Γηνέκα για να πάρης
Δοδέκα δούλες έχ εγώ
Κε όπια θέλης να πάρης
Θέλης τη ρούσα την ξανθιά
Θέλης την μαυρομάτα
Θέλης την κατακώκινη ποχη φλουριά κι αρμάτια
Ουτε της ρουσες θέλω εγώ
Ουτε της μαυρομάτες
Χήρα πήρε ο πατέρας μου
Χήρα κεγώ θα πάρω

Ιούλιος, τρεις του μηνός, ημέρα Σαββάτο το 2005
ξεκινήσαμε από το χωργιό γύρο στα πενήντα
άτωμα χωργιανοί και χωργιανές. Παρακάτο
γραφω το Δρομολόγιο

Από Δροσωπιγή ξεκινήσαμε
Στα Γιάννηνα να παμε
Κε από τα Γιάνινα
ως εκή στην Πάργα για να πάμε
Μόλης στην Πάργα φθάσαμε
Αμέσως κατεβένωμε
Κε πρωχορούμε ως τη θάλασα
Κοντά τα βράχια της Πάργας
Στην αμω ξαπλωμένη
Κε τα ημηγιμα κορμιά
τις καρδιές μας κενε
να καθώμασταν θέλαμε πολύ

τη θάλασα να τη διασκεδάσω
Κε τα κορμιά τα ημήγιμα
ας μήνουν μην τα ξεχάσω

Αυτά είναι όλα δικά μου! Έχω γράψει κι άλλα.
Άμα ζορίσω και βάλω το μυαλό μου, κάνω τις
δικές μου περιπέτειες. Έχω καμιά δεκαετία που
γράφω. Μου άρεζε να γράφω όλες τις περιπέ-
τειες της ζωής μου. Αρρώστιες και ό,τι άλλο.
Από τότες, για τους γιατρούς, για τα νοσοκο-
μεία...

Από μέσα μου, από μέσα μου βγαίνουν...

Σημείωση επιμελητή

Η Γεωργία Σ. Σκοπούλη γεννήθηκε το 1950 στην
Πεδινή Ιωαννίνων, όπου και ζει από το 1989. Ασχo-
λήθηκε με τη δημοσιογραφία για περισσότερα από
είκοσι χρόνια. Το βιβλίο "Τ' απόσκια της ιστορίας" είναι
το τέταρτο βιβλίο της. Τα προηγούμενα ήταν: "Μα,
πρέπει να έχεις κάτι να πεις" (Δωδώνη 2003), "Αυτές
που γίναν ένα με τη γη" (Δωδώνη 2007), "Ο Γιατρός"
(Δωδώνη 2009).

Το περιοδικό μας, με την άδειά της, είχε την τιμή να
παρουσιάσει, στα τεύχη 12,13/2009 και 14,15/2010,
τις διηγήσεις για τη βασανισμένη ζωή τους από 4
υπερήλικες γυναίκες της Δροσοπηγής, που εμπε-
ριέχονται στο βιβλίο "Αυτές που γίναν ένα με τη γή".
Σε ένα απόσπασμα στο νέο της βιβλίο "Τ' απόσκια της
ιστορίας", που είναι αντίστοιχο του προηγούμενου,
αλλά με αφηγήσεις υπερήλικων ανδρών για την τυ-
ραννισμένη ζωή τους, καταγράφει καταλεπτώς τα
βάσανα και τους καημούς του δικού μας Αντωνάκη
Σίμου (Σιουμπέκα), όπως τα μολογάει ο ίδιος. Θεώ-
ρησα σωστό το κείμενο αυτό να το μεταφέρω και
στο περιοδικό "Κανταιώτικα", προς γνώση των συγ-
χωριανών.

Αθήνα, Μάιος 2016
Θωμάς Β. Ζιώγας

Ο Ναός των Αγίων Αποστόλων Κόνιτσας

Ο Ναός των Αγίων Αποστόλων¹, βρίσκεται στο νότιο άκρο της Κάτω Κόνιτσας, στη θέση Λάκκα. Παλαιότερα ήταν ενοριακός Ναός, ενώ σήμερα λειτουργεί σαν κοιμητηριακός. (εικόνα 1)

Πρόκειται για τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική,² επικαλυμμένη με φύλλα κυματοειδούς λαμαρίνας. Άγνωστη είναι η αρχική μορφή του μνημείου, καθώς έχει δεχθεί πολλές μεταγενέστερες επεμβάσεις, που έχουν αλλοιώσει τον ναό μορφολογικά. Ανατολικά προεξέχει μεγάλη ημικυκλική αψίδα, ενώ δυτικά εκτείνεται μεταγενέστερος νάρθηκας με γυναικωνίτη. Στη βόρεια πλευρά του ναού, όπου και η κεντρική είσοδος του, υπάρχει μικρών διαστάσεων χαγιάτι που στηρίζεται σε ξύλινα στοιχεία καθώς και ένα δωμάτιο που χρησιμεύει ως αποθήκη. Η τοιχοδομία του αποτελείται από ακανόνιστους ντόπιους ασβεστόλιθους με παχύ ασβεστοκονίαμα.

¹ Τάσης Δ., 'Γνωριμία με την Επαρχία της Κόνιτσας' '27-28, Παπαδοπούλου Β. "Η περιοχή της Κόνιτσας κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα", 101, 108-110, στο: Η Κόνιτσα και τα χωριά της, Γιάννινα 2008, Ντισιάκος Β.(επιμ)

² Για την επικράτηση της ξυλόστεγης Βασιλικής στην Ήπειρο από τον 18^ο αιώνα και εξής βλ.: 'ΗΠΕΙΡΟΣ.4000 χρόνια Ελληνικής Ιστορίας και Πολιτισμού",319-320, Αθήνα 1997

Ο ναός στη σημερινή του μορφή χρονολογείται στα 1791 σύμφωνα με χρονολογία που υπάρχει στην εντοιχισμένη επιγραφή πάνω αριστερά από τη βόρεια θύρα εισόδου. Είναι ωστόσο βέβαιο ότι προϋπήρχε στην ίδια θέση ναός, καθώς έχουν εντοπιστεί στην εσωτερική επιφάνεια του βόρειου τοίχου του κυρίως ναού και του Ιερού καθώς και στον ανατολικό τοίχο της Πρόθεσης τοιχογραφίες σε δύο στρώματα. Οι τοιχογραφίες του παλαιότερου στρώματος χρονολογούνται με επιφύλαξη στους τελευταίους υστεροβυζαντινούς χρόνους και αυτές του νεώτερου στρώματος στο 17^ο αιώνα.

Εικόνα 1. Εξωτερική όψη του ναού των Αγίων Αποστόλων. Είναι χτισμένος το 1791.

Εσωτερικά, στο ιερό σχηματίζονται, εντός του πάχους του τοίχου, η κεντρική αψίδα, καθώς και οι παράπλευρες, του διακονικού και της πρόθεσης. Σώζονται ελάχιστα δείγματα από τις τοιχογραφίες, οι οποίες όπως είπαμε διακρίνονται σε δύο ζωγραφικές φάσεις.. Η υπόλοιπη επιφάνεια στο ιερό είναι καλυμμένη με πολλές στρώσεις ασβεστοκονιάματος.

Η οροφή στο εσωτερικό, που είναι καλυμμένη με παχύ στρώμα αιθάλης, (εικόνα 2) αποτελείται από φατνώματα, ενώ στο κεντρικό κλίτος παριστάνεται σε ομφαλό ο Χριστός Παντοκράτορας, γύρω από τον οποίο υπάρχει ευχή, ενώ σημειώνεται και το έτος «1891». Στο υπέρθυρο της εισόδου σώζεται σε τοξωτό αβαθές διάχωρο η παράσταση των κορυφαίων

αποστόλων Πέτρου και Παύλου, η οποία φέρει την επιγραφή «Ο Ζωγράφος Χριστόδουλος Αναστ. Χιοναδίτης / 1886».

Στο νεώτερο τέμπλο του ναού είναι ενσωματωμένες αξιόλογες εικόνες του 17^{ου} και των αρχών του 18^{ου} αιώνα. Τι σειρά με τις δεσποτικές εικόνες συμπληρώνουν δύο εικόνες του 19^{ου} αιώνα και μια του 20^{ου}. Τα αποστολικά καθώς και ο ξυλόγλυπτος σταυρός με τα εικονίδια των λυπηρών, που φέρουν διακόσμηση σε χαμηλό ανάγλυφο, προέρχονται πιθανόν από το παλαιότερο τέμπλο του ναού, που προϋπήρχε σε αυτή τη θέση.

Εικόνα 2. Άποψη της οροφής από το εσωτερικό του ναού, η οποία είναι καλυμμένη από παχύ στρώμα αιθάλης.

Στο ναό φυλάσσονται αξιόλογες φορητές εικόνες που χρονολογούνται από το 17^ο μέχρι το 20^ο αιώνα.

Από τις εικόνες του ναού ξεχωρίζουν για την εικονογραφική τους συνάφεια, την τεχνολογική τους απόδοση και την επίδραση τους από την κρητική σχολή τρεις εικόνες οι οποίες αποτελούν έργο πιθανότατα του ίδιου ζωγράφου. Πρόκειται για τις εικόνες που εικονίζονται αντίστοιχα ο Άγιος Νικόλαος, οι Άγιοι Απόστολοι και η Παναγία.

Η εικόνα του Αγίου Νικολάου με 12 σκηνές του βίου του είναι διαστάσεων 95×69,5 εκ. και χρονολογείται τον 17^ο αιώνα. (εικόνα 3) Ο φορέας της εικόνας αποτελείται από τρία κάθετα ξύλα, ενώ στην πίσω όψη φέρει δύο οριζόντια

τρέσα. Η προετοιμασία έχει γίνει σε ύφασμα και στρώμα γύψου. Η εικόνα είναι σκαφωτή με αυτόξυλο πλαίσιο, που είναι πλατύ στις μακριές πλευρές και στενό επάνω και κάτω. Η κεντρική παράσταση φέρει δύο κατακόρυφες ρωγμές. Στον κεντρικό πίνακα εικονίζεται ολόσωμος και μετωπικός ο Άγιος Νικόλαος, ο οποίος ευλογεί με ανοιχτά τα δυο του χέρια, ενώ μπροστά στο στήθος του υπάρχει ανοιχτός κώδικας. Φέρει αργυρεπίθετο φωτοστέφανο με έκτυπη φυτική διακόσμηση, αριστερά και δεξιά του οποίου εικονίζονται σε μικρότερη κλίμακα ο Χριστός και η Παναγία που του προσφέρουν τα ιερατικά σύμβολα. Στις μακριές πλευρές, που είναι χωρισμένες η καθεμία σε έξι διάχωρα, παριστάνονται σκηνές από το βίο του αγίου, με συνοδευτικές επεξηγηματικές επιγραφές, ίχνη των οποίων σώζονται σήμερα.

Η εικόνα των Αγίων Αποστόλων βρίσκεται στον δυτικό πεσσό της βόρειας κιονοστοιχίας και είναι διαστάσεων 93×69 εκ.. Χρονολογείται τον 17^ο αιώνα. (εικόνα 4)

Η εικόνα είναι σκαφωτή, με αυτόξυλο πλαίσιο, το οποίο είναι πλατύ στις μακριές πλευρές και στενό επάνω και κάτω. Στον κεντρικό πίνακα παριστάνονται μπροστά από τοίχο, από όπου εξέχει τρούλος, ολόσωμοι και ελαφρώς στραμμένοι προς το μέσον της εικόνας, οι απόστολοι Πέτρος και Παύλος. Ο Πέτρος κρατά κλειστό ειλητό και ο Παύλος κλειστό κώδικα. Επάνω, εικονίζεται σε σχηματοποιημένο σύννεφο, ο Χριστός Εμμανουήλ, που ευλογεί με τα δύο του χέρια. Στο πλαίσιο στις μακριές πλευρές, εικονίζονται σε διάχωρα και σε μικρότερη κλίμακα, ολόσωμοι, οι υπόλοιποι απόστολοι. Η παράσταση φέρει επιζωγραφήσεις.

Η εικόνα της Παναγίας βρεφοκρατούσας με σκηνές του βίου της βρίσκεται στο προσκυνητάρι, είναι διαστάσεων 94 x 61,5 εκ. και χρονολογείται επίσης τον 17^ο αιώνα. (εικόνα 5)

Η εικόνα είναι σκαφωτή και φέρει κάθετη ρωγμή στη δεξιά πλευρά. Στον κεντρικό πίνακα παριστάνεται, σε χρυσό βάθος, η Παναγία σε μαρμάρινο θρόνο με ψηλό ερεισίνωτο, ενώ πατά σε βαθμιδωτό υποπόδιο. Στο επάνω μέ-

Εικόνα 3. Ο Άγιος Νικόλαος με τις 12 σκηνές από τον βίο του. Χρονολόγηση: 17^{ος} αιώνας.

Εικόνα 4. Οι Άγιοι Απόστολοι Πέτρος και Παύλος. Χρονολόγηση: 17^{ος} αιώνας.

Εικόνα 5. Η Παναγία Βρεφοκρατούσα με σκηνές από το βίο της. Βρίσκεται σε προσκυνητάρι και χρονολογείται τον 17^ο αιώνα.

ρος την πλαισιώνουν σεβίζοντες άγγελοι. Στις μακριές πλευρές, όπου το πλατύ έξεργο πλαίσιο, παριστάνονται δώδεκα σκηνές, χωρισμένες ανά έξι, από το θεομητορικό κύκλο, που φέρουν συνοδευτικές επεξηγηματικές επιγραφές.

Οι εικόνες έχουν αποδοθεί με άριστη τεχνική και πιθανότατα κοσμούσαν το τέμπλο του προ-υπάρχοντος ναού καθώς ο σημερινός είναι κτίσμα του 18^{ου} αιώνα. Συναποτελούν με άλλες εικόνες του 17^{ου} αιώνα της περιοχής, (Πυρσόγιαννη, Φούρκα, Πληκάτι, Χιονιάδες) σημαντικές μαρτυρίες για την εκκλησιαστική ζωγραφική που αναπτύχθηκε στον γεωγραφικό χώρο της Κόνιτσας και της ευρύτερης περιοχής.

Αξιόλογες είναι επίσης και τρεις εικόνες ενσωματωμένες στο νεότερο τέμπλο του ναού που χρονολογούνται τον 18^ο και εικονίζουν των Αγίων Τρύφωνα και Χαράλαμπους, την Παναγία ένθρονη σε χρυσοποίκιλτο θρόνο και η εικόνα του Αγίου Ιωάννη του Πρόδρομου.

Η εικόνα των Αγίων Τρύφωνα και Χαράλαμπους, διαστάσεων 94×48,4 εκ. και χρονολογείται στις αρχές του 18^{ου} αιώνα (εικόνα 6). Ο φορέας της εικόνας είναι μονοκόμματο ξύλο, ενώ η προετοιμασία έχει γίνει σε γύψο. Σε ανεικο-

νικό βάθος εικονίζονται οι άγιοι Τρύφων και Χαράλαμπος ολόσωμοι και μετωπικοί. Ο άγιος Τρύφων αριστερά φορά αρχοντική ενδυμασία με μακρύ κόκκινο μανδύα ριγμένο στην πλάτη του. Κρατά στο δεξί χέρι διάλιθο σταυρό και στο αριστερό κλαδευτήρι. Δεξιά, ο άγιος Χαράλαμπος φορά κυανό στιχάριο με πλούσια άνθινη διακόσμηση, κόκκινο επιτραχήλιο με χρυσά μοτίβα, πορφυρό φελόνιο με ανοιχτόχρωμη εσωτερική επένδυση και χρυσό ωμοφόριο και επιγονάτιο. Ευλογεί με το δεξί χέρι και κρατά κλειστό κώδικα με πολυτελή στάχωση στο αριστερό. Οι φωτοστέφανοι, που είναι σικτοί, φέρουν από επάνω αργυρά επιθήματα με έκτυπη φυτική διακόσμηση. Στο επάνω μέρος της εικόνας υπάρχουν οι κόκκινες επιγραφές «Ο ΑΓΙΟΣ ΤΡΙΦΩΝ» και «Ο ΑΓΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ». Το έδαφος αποδίδεται με κόκκινο χρώμα, ενώ την παράσταση περιτρέπει χρυσή ταινία.

Η Παναγία Βρεφοκρατούσα είναι διαστάσεων 94×50 εκ. και χρονολογείται επίσης στις αρχές του 18^{ου} αιώνα (εικόνα 7). Ο φορέας της εικόνας αποτελείται από δύο κάθετα ξύλα. Η Θεοτόκος Βρεφοκρατούσα εικονίζεται σε χρυσό θρόνο με ψηλό ερεισίνωτο και ενσωματωμένο υπο-

Εικόνα 6. Οι Άγιοι Τρύφων και Χαράλαμπος. Χρονολόγηση: αρχές του 18^{ου} αιώνα.

Εικόνα 7. Η Παναγία Βρεφοκρατούσα, ένηθρονη σε χρυσό θρόνο. Χρονολόγηση: αρχές 18^{ου} αιώνα.

Εικόνα 8. Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος. Χρονολόγηση: 1705

πόδιο, ενώ κάθεται επάνω σε κόκκινο μαξιλάρι με χρυσές λεπτομέρειες. Φορά βαθυκύανο χιτώνα και κόκκινο μαφόριο, διακοσμημένο με χρυσή παρυφή. Στα πόδια της κάθεται ο Χριστός, που ευλογεί με το δεξί χέρι και κρατά στο αριστερό κλειστό ειλητό. Οι φωτοστέφανοι που κοσμούν τις κεφαλές τους είναι αργυρεπίθετοι με έκτυπη φυτική διακόσμηση. Ο θρόνος, με τα μπαρόκ στοιχεία, φέρει κυματιστό ερεισίνωτο, η κουπαστή του οποίου διακοσμείται με ελικοειδή φύλλα άκανθας, όπως και οι απολήξεις των κιονίσκων. Σειρά με σαρκώδη φύλλα πλαισιώνει τους πλαϊνούς κιονίσκους του ερεισίνωτου. Τέσσερις μορφές ημίσωμων προφητών σε μικρότερη κλίμακα, που κρατούν ξετυλιγμένα ειλητά, κοσμούν την κουπαστή. Σύμφωνα με τις συνοδευτικές επιγραφές, είναι οι προφύτες Μωυσής και Δαβίδ, αριστερά, Σολομών και Ιερεμίας, δεξιά. Στο μέτωπο των πεσίσκων, στο κάτω μέρος του θρόνου, εικονίζονται δύο ολόσωμοι προφύτες με ξετυλιγμένα ειλητά. Δεξιά παριστάνεται ο Γεδεών, ενώ αριστερά η συνοδευτική επιγραφή είναι δυσανάγνωστη. Το βάθος στο επάνω μέρος της εικόνας είναι βαθυκύανο με αστέρια. Μέσα σε

κόκκινα μέταλλα με χρυσογραφίες υπάρχουν τα συμπιλήματα «MP ΘΥ». Την παράσταση περιτρέχει κόκκινη και χρυσή ταινία.

Στην ίδια ομάδα ανήκει και η εικόνα του Αγίου Ιωάννη του Πρόδρομου διαστάσεων 94x49 εκ. και χρονολογείται το 1705 (εικόνα 8).

Ο φορέας της εικόνας είναι μονοκόμματο ξύλο. Μπροστά σε τοπιογραφικό βάθος εικονίζεται ολόσωμος και μετωπικός ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος. Ευλογεί με το δεξί χέρι και κρατά στο αριστερό ξετυλιγμένο ειλητάριο και σταυροφόρο ράβδο, στο στέλεχος της οποίας υπάρχει τυλιγμένο ειλητό. Φορά ρόδινη μπλωτή και πράσινο ιμάτιο, ενώ στην πλάτη του έχει ανοιχτές τις κόκκινες φτερούγες. Στην κάτω αριστερή γωνία εικονίζεται μέσα σε χρυσή λεκανίδα η αποτετμημένη του κεφαλή. Οι φωτοστέφανοι είναι αργυρεπίθετοι με έκτυπη φυτική διακόσμηση. Στο επάνω μέρος της εικόνας αριστερά και δεξιά του φωτοστέφανου, στο χρυσό βάθος, υπάρχει η επιγραφή «Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩ(ΝΝΗΣ) / ο πρόδρομος». Την παράσταση περιβάλλει κόκκινη και χρυσή ταινία. Στο κάτω δεξιά τμήμα της εικόνας αναγράφεται η ημερομηνία 1705.

Δια χειρός Ν. Αργυρόπουλου, Θεσσαλού

Τον Άι Θανάση, το μικρό παρεκκλήσι (Φωτ. 1) στην κορυφή του χωριού και τον ομώνυμο Άγιο, τα υπολήπτονται ιδιαίτερα στη Δροσοπηγή. Το θεωρούν «σεμνείο» του χωριού. Τον Άγιο τον σέβονται και τον φοβούνται συνάμα όλοι στο χωριό. Αρκετές ιστορίες για έναν τιμωρό «πάππο Θανάση | πάππο Νάσιο» ακούγονταν κατά καιρούς από τους παλιότερους. Δικό τους τον είχαν, τον φρόντιζαν και τον γιόρταζαν οι οικογένειες που γειτονεύουν με αυτόν· οι Κρύηδες/Κρούληδες/Κουρούληδες/ Γιαννάκηδες | οι Τσιουγκάδες/Τσιουγκούληδες/Τσιγκούληδες/Ραίβηδες | οι Σπελλαίοι /Κατσιουπαίοι | οι Καραδες/Καραγκιόζηδες | κ.α.. Στη γιορτή του, την 18^η του Γενάρη, άνοιγαν τα σπίτια τους και κερνούσαν λουκούμι και ρακή τους χωριανούς που αποχωρούσαν μετά την απόλυση της εκκλησίας. Το θεωρούσαν ευλογία για το σπιτικό τους· πως ο Άγιος θα τους προστάτευε, θα απόδιδε τα κακά.

Ιδιαίτερα τιμούσαν και προσκυνούσαν αυτόν τον Άγιο οι καταγόμενοι από το γένος Μουκάδες/Μουκούληδες, αν και η τωρινή γειτονιά τους βρίσκεται αρκετά μακριά του. Τον θεωρούσαν και αυτοί δικό τους. Την περισσή τιμή που του απέδιδαν τη μολογούσαν οι γέροντες

που έφυγαν· και τούτη η θύμηση με έβαλε και μένα σε σκέψεις. Γιατί, άραγε, αυτοί, περισσότερο από τους λοιπούς χωριανούς, να επικαλούνται και να φροντίζουν τον Άγιο; Η απορία μου αυτή έγινε πιο έντονη και μου τριβέλιζε το νου, όταν είδα και διάβασα επάνω στην εικόνα «Τρεις Ιεράρχαι» του τέμπλου την αφιέρωση «*Δαπάνη Νικολάου και Μιχαήλ Μουκούλη, εν Λαρίση 1906, Ν. Αργυρόπουλος Θεσσαλός*». Τότε, το **1906**, το παρεκκλήσι του Αγίου Αθανασίου ανακατασκευάστηκε¹, σύμφωνα με τη χρονολογία που είναι χαραγμένη στην κλείδα του λίθινου, ημικυκλικού υπέρθυρου της εισόδου, [τώρα η χρονολογία δεν ξεχωρίζει γιατί καλύφτηκε από τα διαδοχικά ασβεστώματα], και οι δυο Μουκούληδες δώρησαν όλες τις εικόνες του τέμπλου, 6 τον αριθμό, που είναι ζωγραφισμένες με την ίδια τεχνοτροπία και από το ίδιο ζωγράφο. Οι εικόνες αυτές, ορώμενες από αριστερά προς τα δεξιά, είναι οι ακόλουθες:

1. Πρώτη αριστερά η εικόνα «Άγιος Μόδεστος».
2. Δεξιά της αριστερής πύλης είναι η εικόνα «Άγιος Αθανάσιος». (Φωτ. 3).
3. Ακολουθεί, αριστερά του αγίου βήματος, η εικόνα «Μήτηρ Θεού», λεγόμενη και «βρεφοκρατούσα».
4. Δεξιά του αγίου βήματος είναι η εικόνα «Ιησούς Χριστός Σωτήρ», η οποία φέρει τη γραφή «*Ν. Αργυρόπουλος 1906 Θεσσαλός εκ Νεμβελέρ*».
5. Στη συνέχεια, αριστερά της δεξιάς πύλης, είναι η εικόνα «Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος».
6. Τελευταία δεξιά είναι η πολυπρόσωπη εικόνα «Τρεις Ιεράρχαι», η οποία φέρει τη γραφή «*Δαπάνη Νικολάου και Μιχαήλ Μουκούλη, εν Λαρίση 1906, Ν. Αργυρόπουλος Θεσσαλός*».

Και επειδή «*ρωτώντας πάει κανείς στην Πόλη*», ρώτησα και εγώ και έμαθα. Η σεπτή μητέρα μου Γιαννούλα (1918-2015), ετών 97 και με το μυαλό της διαυγές μέχρι που κοιμήθει αιωνίως, μου έδωσε αρκετές πληροφορίες. Άλλωστε, από το γένος των Κατσιουπαίων κατα-

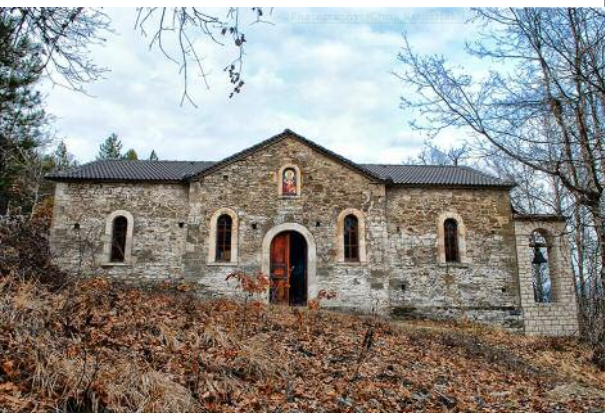
γόταν και θεωρούσε πως της ανήκε κατά τι πιο πολύ ο 'Αι Θανάσης απ' ότι σε μένα, που είμαι «Τζουρτζουλιώτης²/Τζυρτζυλιώτης» εκ πατρός, δηλ. κάτοικος της κάτω βαρικής γειτονιάς του χωριού. Κατάλοιπο από τα νιάτα της. Μου μολόγησε, λοιπόν, τα παρακάτω, σε δική μου απόδοση, τα οποία γνώριζε ή είχε ακούσει να λέγουν γι' αυτά οι παλιότεροί της.

Οι Μουκάδες³, αυτό το πολυάνθρωπο Καντσιώτικο γένος, δεν κατοικούσε εκεί που είναι σήμερα η γειτονιά τους, στο νότιο άκρο του χωριού. Η εστία και το αρχικό τους σπίτι βρισκόταν σε επαφή με το χώρο του 'Αι Θανάση, λίγο ψηλότερα και λίγο πιο πέρα από τους Καράδες. Τον περιβάλλοντα χώρο του παρεκκλησίου τον είχαν, κατ' ανάγκη, σαν αυλή τους. Εκεί έπαιζαν τα παιδιά τους, εκεί στάλιζαν τα κάθε είδους ζωντανά τους, εκεί βοσκούσαν τα μανάρια και οι κότες τους, εκεί έκαναν όλη την καθημερινή λάτρα του σπιτιού τους. Δεν γινόταν αλλιώς, αφού δεν απείχαν ούτε μια δρασκειλιά από τον 'Αγιο και στο χώρο του αυλίζονταν.

Όλα καλά και άγια για πολλά χρόνια, ώσπου κάποτε έπεσε θανατικό⁴ στο γένος τους. Πέθαιναν συχνά πυκνά είτε οι γυναίκες τους, είτε τα μικρά παιδιά τους. Το γεγονός αυτό δεν μπορούσαν να το εξηγήσουν. Ούτε και υπήρχε θύ-

μηση ότι τους βάραινε κάποιο παλιό προγονικό «κρίμα», που θα ήταν αιτία, ως θεία δίκη, να πληρώνουν ένα τόσο βαρύ τίμημα.

Οι παπάδες και οι προεστοί του χωριού, αλλά και οι λοιποί συγχωριανοί, ενοχλούνταν από αυτήν την άστατη εικόνα της σπιτικής αυλής που παρουσίαζε το περιβάλλον του παρεκκλησίου. Το ήθελαν πιο παστρικό, να πατιέται και να χρησιμοποιείται λιγότερο, για να αποπνέει περισσότερη ιερότητα. Άλλωστε, το άγνωστο, το μυστήριο και το άβατο είναι στοιχεία του υπερφυσικού θείου. Απέδωσαν το αίτιο του θανατικού που τους μάστιζε στο ότι ο Άγιος είχε θυμώσει μαζί τους από αυτήν την κατάσταση. Τον πείραζαν, δήθεν, οι παρεμβάσεις που γίνονταν στο δικό του χώρο. Ήταν ενοχλημένος, γι' αυτό και ως τιμωρός τους συμπεριφερόταν. Με τη θρησκοληψία και τις προλήψεις που επικρατούσαν εκείνη την εποχή, δεν ήταν και δύσκολο να το βάλλουν αυτό και στο μυαλό των τότε γερόντων Μουκάδων. Και αυτοί, αφού το σκέφτηκαν και έτσι και αλλιώς, κατέληξαν ότι εκεί που είχαν το σπίτι τους δεν μπορούσαν να εξυπηρετηθούν χωρίς τον ζωτικό γι' αυτούς χώρο του 'Αι Θανάση. Ή έπρεπε να μετοικήσουν αλλού και να απαλλαγούν από το θανατικό, ή θα έμεναν εκεί και θα είχαν τις συνέπειες του τιμωρού Αγίου. Αποφάσισαν το πρώτο και μετακόμισαν στη σημερινή τους γειτονιά, στο νότιο άκρο του χωριού, όπου έφτιαξαν πελώρια σπίτια και αυγάτισαν πολύ σε νοματαίους και πράματα. Τα οικόπεδα της πρώτης κοιτίδας τους τα άφησαν στον Άγιο. Πήραν, όμως, μαζί τους και διατήρησαν άσβεστο τον σεβασμό και την τιμή προς τον Άγιο. Γι' αυτό και τον έχουν περί πολλού, ψηλότερα από άλλους αγίους, και τον υπολήπτονται ιδιαίτερα. Δείγμα αυτής της τιμής και προσευχή στον άγιο είναι και οι εικόνες του τέμπλου, που έγιναν «*Δαπάνη Νικολάου και Μιχαήλ Μουκούλη, εν Λαρίσση 1906*», όπως πιο πάνω έγραφα.

(Φωτ. 1) : Το παρεκκλήσι του 'Αι Θανάση στη Δροσοπηγή. Νότια όψη με την κύρια είσοδο. [Λήψη: Θωμά Β. Ζιώγα, Ιούλιος 1994].

Για τους δυο δωρητές, τους αδελφούς Νίκο και Μιχάλη, ζήτησα πληροφορίες από την γεννηθείσα το 1926 γιαγιά Γιαννούλα Κουτρομπίνα

συζ. Μιχαήλ, η οποία κατάγεται από το γένος του Ανδρέα Μουκούλη/Σκάρκα⁵ του Ευαγγέλου, και μου είπε όσα γνώριζε και θυμόταν, τα εξής: «Πέντε αδελφια ήσαν οι Μουκάδες τον παλιό καιρό, έλεγε ο πάππος μου Βαγγέλης. Ο Νίκος (Νικόλαος), ο Μιχάλης (Μιχαήλ), ο Θωμάς, ο Βαγγέλης (Ευάγγελος) που είναι ο πάππος μου, και ο Θύμιος (Ευθύμιος). Ο **Νίκος** και ο **Μιχάλης** έφυγαν από το χωριό και πήγαν στον Τύρναβο. Εκεί έφτιαξαν σπίτια και οικογένειες. Αυτοί είναι που δώρισαν τις εικόνες στον Άι Θανάση. Ο Θωμάς, αφού έκανε μια περίοδο κλέφτης στα μέρη μας, πήγε και αυτός και σπιτώθηκε στον Τύρναβο. Αυτός είναι ο πατέρας του Βασίλη Μουκούλη που πήγε στην Αμερική. Οι άλλοι δυο, ο πάππος μου Βαγγέλης και ο Θύμιος, παρέμειναν στο Κάντσικο».

Σήμερα, στη Δροσοπηγή υπάρχουν απόγονοι με επώνυμο Μουκούλης μόνον από δυο κλάδους του γένους Μουκάδες. Ο ένας είναι ο κλάδος του Ευάγγελου (Βαγγέλη) Μουκούλη, μέσω των τέκνων αυτού Ανδρέα/Σκάρκα και Γιάννη Μουκούλη. Ο άλλος είναι ο συγγενικός κλάδος του Ιωάννη Μουκούλη, μέσω των αρρένων τέκνων του Χρήστου/Τσιαμαλιάρη και Γιώργου Μουκούλη. Όλοι οι λοιποί κλάδοι μετοίκισαν σε άλλα μέρη, βασικά στη Θεσσαλία και κυρίως στον Τύρναβο. Εκεί πληθαίνουν και αφήνουν πολλούς απογόνους. Μερικοί επίγονοί τους πήγαν μετανάστες στην Αμερική (ΗΠΑ). Στους πίνακες μεταναστών της νήσου Έλλης (Νέα Υόρκη) βρίσκουμε ότι, μέσω Νάπολης Ιταλίας με το πλοίο EUROPA, αποβιβάστηκαν εκεί, την 28^η Οκτωβρίου 1907, οι εξής: Μουκούλης Θεόδωρος του Κωνσταντίνου ετών 18, Μουκούλης Βασίλειος του Θωμά ετών 18, Μουκούλης Δημήτριος της Μαρίας ετών 32, άπαντες εργάτες από τον Τύρναβο της Ελλάδας. Ασφαλώς και πρόκειται για συγχωριανούς μας από την Καντσιώτικη παροικία του Τυρνάβου. Συνεπιβάτες στο ίδιο πλοίο ήσαν και οι: Μουκούλης Γιώργος της Κυράτσως ετών 35, Αδάμου Ιωάννης/John της Κατερίνας ετών 20, Ζιώγας Σπύρος του Ιωάννη ετών 18, όλοι τους

εργάτες από το Κάντσικο/Kantsko Ηπείρου. Μέτοικοι στον Τύρναβο Θεσσαλίας ήσαν οι δωρητές των εικόνων αδελφοί Νίκος και Μιχάλης Μουκούλης, μάλλον πρώτης γενεάς, αφού δεν είχαν ξεχάσει ακόμη τον δικό τους Άι Θανάση στο Κάντσικο. Όταν έμαθαν, το 1906, σε μεγάλη κάπως ηλικία, ότι γίνεται ανακατασκευή του ναΐσκου, αποφάσισαν να δωρίσουν όλες τις εικόνες του τέμπλου, ίσως και ολάκερο το τέμπλο. Ρώτησαν και βρήκαν στη Λάρισα, όπως αυτό καταδεικνύεται από τη χρονολογική γραφή «εν Λαρίση 1906», τον καταγόμενο από το κοντινό χωριό Νεμπεγλέρ/Νεμβεγλέρ ζωγράφο Ν. Αργυρόπουλο, που τότε είχε μεγάλη πέραση, και παρήγγειλαν τις εικόνες, οι οποίες ήλθαν στο χωριό και τοποθετήθηκαν στη θέση τους πάνω στο τέμπλο. Για περισσότερο από έναν αιώνα στέκουν εκεί, δίνοντας παρηγοριά και ελπίδα σωτηρίας στους πιστούς συγχωριανούς.

Ο ζωγράφος των εικόνων είναι ο «Ν. Αργυρόπουλος, Θεσσαλός», όπως ο ίδιος υπογράφει πάνω σε δυο εξ αυτών. Στην εικόνα «Ιησούς Χριστός Σωτήρ» μας δίνει τον ακριβή τόπο καταγωγής του, καθώς υπογράφει «Ν. Αργυρόπουλος 1906, Θεσσαλός εκ Νεμβεγλέρ». Το χωριό Νεμπεγλέρ/Νεμβεγλέρ, που τώρα ονομάζεται **Νίκαια**, βρίσκεται κοντά και νότια της Λάρισας, πάνω στο δρόμο για τα Φάρσαλα, [τώρα, πολύ γνωστός είναι ο «κόμβος της Νίκαιας», όπου συχνά οι αγρότες με τους ελκυστήρες τους αποκόπτουν την εθνική οδό, όταν κινητοποιούνται για διάφορα προβλήματά τους]. Ήταν και είναι μεγάλο χωριό, αφού το 1881, όταν έγινε η υπαγωγή του στην Ελλάδα, απογράφεται με 920 κατοίκους, ενώ έναν αιώνα μετά, δηλ. το 1981, απογράφεται με 2.250 κατοίκους. Γι' αυτόν τον Νικαιώτη ζωγράφο αναζητήσα στοιχεία και βρήκα⁶ ελάχιστα, διότι, δυστυχώς, κανείς δεν τον βιογράφησε λεπτομερώς μέχρι τώρα. Σκέφτηκα, μιας και τίμησε τη Δροσοπηγή με τη ζωγραφική του τέχνη, πως έπρεπε να του ανταποδώσουμε την τιμή, έστω και με μια ελλιπή παρουσίασή του.

(Φωτ. 2) : Νωπογραφία του Αγίου Αθανασίου, από το εξωκλήσι της Παναγίας στη Δροσοπηγή, ζωγραφισμένη το 1903 από τον αγιογράφο Αναστάση Μιχ. Ζωγράφο, εκ Χιονιάδων. [Λήψη: Θωμά Β. Ζιώγα, Ιούλιος 1988].

(Φωτ. 3) : Η ζωγραφισμένη το 1906 εικόνα του Αγίου Αθανασίου, από τον εικονογράφο Ν. Αργυρόπουλο, Θεσσαλό. Βρίσκεται στο τέμπλο του ομώνυμου παρεκκλησίου, στη Δροσοπηγή. [Λήψη: Θωμά Β. Ζιώγα, 2016].

Κατάγεται, όπως ο ίδιος δηλώνει σε μια γραφή του, από το Νεμπεγλέρ/ Νεμβεγλέρ (τωρινή Νίκαια) της Λάρισας. Από τις ορθογραφημένες και σωστά συνταγμένες γραφές του πάνω στις εικόνες τεκμαίρεται ότι είχε σπουδάσει ελληνικά και είχε λάβει μια γενικότερη παιδεία. Δεν γνωρίζουμε πως και γιατί ασχολήθηκε με τη ζωγραφική. Το 1877 ζωγραφίζει την εικόνα του Αγίου Μόδεστου, που βρίσκεται στο ναό του Προφήτη Ηλία στο χωριό Ρέτζιανη/Ρέτσιανη⁷ (σημερινό Μεταξοχώρι) Αγιάς του νομού Λάρισας. Δέκα χρόνια αργότερα, με την υπογραφή του σε εικόνα της Παναγίας (1888) στο χωριό Σελίτσιανη⁸ (τωρινή Ανατολή) Αγιάς του νομού Λάρισας, ως «*Μ. της πολυτεχνικής σχολής των ωραίων τεχνών*», [παλαιότερη ονομασία της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών του Ε.Μ.Π.], ο ίδιος μας πληροφορεί ότι έκανε σπουδές ζωγραφικής. Ακόμη, σε εικόνα ένθρονου Χριστού (1889) στο ίδιο χωριό, επαναλαμβάνει το όνομά του στη γαλλική NICOLA ARGYROPOULOS και παρακάτω γράφει CABINET D' ETUDE(S) F., δηλώνοντας έτσι την ύπαρξη και λειτουργία καλλιτεχνικού εργαστηρίου/σπουδαστηρίου. Σε ποιά πόλη λειτουργούσε αυτό δεν είναι πλήρως γνωστό. Πιθανότερη θεωρείται η Λάρισα.

Ο χαρακτήρας της ζωγραφικής του είναι κοσμικός. Ασχολείται με την αγιογραφία, η οποία στα χρόνια του, δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα και αρχές του 20^{ου}, είχε περισσότερη ζήτηση στο θεσσαλικό χώρο. Γι' αυτό, ακόμη και το 1911, εικονογραφεί, αφού φέρεται να δίνει προσφορά για την «*εικονογράφηση του ναού του Αγίου Θωμά στο Μακρυχώρι* (πρώην Οτμανλή) Λάρισας», [Πηγή: «Θεσσαλικό Ημερολόγιο», τόμος 42]. Στο ίδιο χωριό, κατά το έτος 1888, ζωγράφισε την εικόνα του Αγίου Γεωργίου, που βρίσκεται στον ομώνυμο ναό, και υπογράφει ως «*Ζωγράφος-Εικονογράφος*». Στις αγιογραφίες του μεταφέρει νέα κοσμικά στοιχεία και διακρίνεται μια δυτικότροπη επιρροή, (Ναζαρνοί⁹, Επτανησιακή αγιογραφία), σε πλήρη αντίθεση με τη συνήθη, λαϊκότροπη (π.χ. Χιονιαδίτικη) ή βυζαντινίζουσα, αγιογραφία του καιρού του. Η συγκριτική διαφορά, χρωματική,

τεχνική και αισθητική, είναι εμφανέστατη στις δημοσιευόμενες εδώ δυο φωτογραφίες της αυτής περιόδου. Στη (Φωτ. 2) φαίνεται νωπογραφία του Αγίου Αθανασίου από το κοίλο του ιερού στο εξωκλήσι της Παναγίας στη Δροσοπηγή, ποιημένη το 1903 από τον Χιονιαδίτη εικονογράφο Αναστάση Μιχ. Ζωγράφο, ενώ στη (Φωτ. 3) φαίνεται η εικόνα του αυτού αγίου από το τέμπλο του Άι Θανάση, την οποία έφτιαξε το 1906, με τη δική του τεχνοτροπία, ο Ν. Αργυρόπουλος. Ζωγραφίζει τις εικόνες με την τεχνική της αβγοτέμπερας και συχνά χρησιμοποιεί λάδι πάνω σε μουσαμά, συνήθης τεχνική του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα. Και οι εικόνες στο δικό μας εξωκλήσι, τον Άι Θανάση της Δροσοπηγής, τέτοιες ακριβώς είναι. Καθώς δείχνουν οι γραφές, αυτές είναι προϊόν του προαναφερθέντος εργαστηρίου/σπουδαστηρίου, το οποίο, καθώς φαίνεται, λειτουργούσε ακόμη το 1906, διότι τόσο η γραφή με τους δωρητές, όσο και το όνομα του ζωγράφου, γράφονται με τον ίδιο τύπο και χρώμα γραμμάτων.

Κλείνοντας, θέλω να παροτρύνω τους σημερινούς Μουκάδες/Μουκούλιδες, μιμούμενοι τους προγόνους τους, να φροντίσουν τη συντήρηση και λειτουργία του ναΐσκου του Αγίου Αθανασίου. Πάντα, κάτι απαιτείται να γίνει προκειμένου να μακροημερεύσει. Έτσι, θα έχουν στο διηνεκές την ευλογία και την προστασία του αγίου, τον οποίο, όπως προαναφέρω, θεωρούσαν και ήταν **δικός τους** άγιος.

- 1) Τότε, το 1906, κατασκευάστηκε στην ουσία τελειώς νέο κτίσμα που αντικατέστησε το παλιό. Την πέτρα του παλιού ναΐσκου, που θα είχε χαραγμένη πάνω της κάποια χρονολογία, την εντοίχισαν ψηλά στην νότια πλευρά, πάνω από την κύρια είσοδο, δεξιά από την κόγχη με την εικόνα του αγίου. Η πέτρα αυτή είναι χαρακτηριστική και ξεχωρίζει από το μέγεθός της και στη συνημμένη εδώ (Φωτ. 1). Δυστυχώς, εκτός από τα υποτυπώδη ίχνη κάποιου πιθανού σταυρού, τίποτε άλλο δεν διακρίνεται, λόγω διάβρωσης της επιφάνειας. Ίσως μια εγγύτερη φωτογράφιση δώσει καλύτερα αποτελέσματα. [Ιδέ βιβλίο "Κάντσικο-Δροσοπηγή, συγγραφή για ένα μαστοροχώρι της Ηπείρου", Αθήνα 1993, σελ. 157].
- 2) Η ονομασία «Τζουρτζουλιώτες/Τζυρτζυλιώτες» ερμηνεύεται ως «διάβροχοι | μουσκεμένοι», από το Αλβ. *xurxull/tzjurztzull* (= μουσάιδι, διάβροχα), και αποδίδει το κάθυγρο και βαρικό του τύπου, λόγω της πηγής «της Χώρας το πηγάδι». [Ιδέ βιβλίο «Τοπωνύμια και Οικωνύμια των Μαστοροχωρίων της Κόνιτσας», Αθήνα 2013, του Θωμά Β. Ζιώγα, σελ. 41, το οποίο διατίθεται από την Αδελφότητα Δροσοπηγιωτών].
- 3) Λογικά, ο πρώτος γενάρχης τους θα έφερε το επώνυμο «Μούκας/Μούκος», απ' όπου ορθότατα προκύπτει το «Μουκάδες», καθώς και το υποκοριστικό «Μουκούλης», κατά τοπική συνήθεια υπερβολικής χρήσης της υποκοριστικής κατάληξης «-ούλης», εξού και το «Μουκούληδες». Στην τοπική γλώσσα «μούκας/μούκος» είτε «μούκαβος» (= άλατος, αμύλητος, βωβός) < αρχ. Ελλ. «μυκάς/μυττός» (= άφωνος, βωβός, Ιταλ. *moccio*, Λατ. *mutus*). Είναι και τώρα κοινή αντίληψη στη Δροσοπηγή ότι το «ολιγομίλητον» είναι ίδιο του γένους των Μουκάδων, χωρίς βέβαια να λείπουν οι εξαιρέσεις.
- 4) Υποθέτω ότι το πραγματικό αίτιο για την υψηλή θνησιμότητα ήταν η πολύ κοντινή πηγή «Καλάμι», με ελάχιστη θερμική παροχή νερού, απ' όπου αποκλειστικά έπαιρναν νερό οι Μουκάδες, για χρήση και για πόση, ως εγγύτεροι όλων. Το λιγοστό νερό της προερχόταν από αποστράγγιση του ευρύτερου βαρικού χώρου, καλαμωτού άλλοτε, εξού και η ονομασία «Καλάμι», που θα είχε μολυνθεί προσωρινά, ίσως από τα ζώα που στάλιζαν εκεί, μετά το πότισμά τους.
- 5) Το παρτσούκλι «Σκάρκας/Škarkas» μάλλον έχει αρβανίτικη προέλευση και σημαίνει «εκφορτωτής», αφού Αλβ. *shkarkoj* (= ξεφορτώνω). Ίσως, κάποια σχετική απασχόληση να ήταν η αιτία του παρωνύμιου.
- 6) Άρθρο της Ιωαννιδάκη-Ντόστογλου Ευαγγελίας, με τίτλο "Ο Λαρισαίος ζωγράφος Νικ. Αργυρόπουλος και οι αγιογραφίες του στην Ανατολή της Αγίας (τέλη του 18ου αιώνα)", στο «Θεσσαλικό Ημερολόγιο», τόμος 16ος, Λάρισα 1989, σελ. 65- 90.
- 7) Το οικωνύμιο «Ρέτσιανη/Ρέτζιανη/Ρέτσανη» μας έρχεται από το μακρινό μεσαίωνα και είναι σλάβικο, λόγω της σλάβικης κατάληξης -jane/πληθ. -jani, που δηλώνει σύνολο ανθρώπων εκόντων σχέση με το θέμα *rec-*. Αυτό το θέμα το βρίσκουμε στις λέξεις: παλ. Σλ. *rezenije* (= το

- λέγειν, ομιλία, λόγος,) και *rezeši* (= λέγω, λαλώ) > Σερβ. *rec* (= λέξη) και Βουλγ. *rec* (= λόγος, ομιλία, λαλιά - αγόρευση, δημηγορία), που όλες τους είναι συγγενικές με τις Ελλ. «ρήση», «ρηθέν», «ρητός», «ρήτωρ» < αρχ. Ελλ. «ερώ» (= θα λέγω). Εξ αυτών, *Reč-jani* > Ρέτσιανη (= Ομιλούσα | Αγορεύουσα), ενώ κυριολεκτείται «Λαλούντες | Αγορητές». Τέτοιοι «κήρυκες | αγορητές» ήταν οι μοναχοί των πολλών και διάσπαρτων, στις ανατολικές υπώρειες και τα ημιορεινά του βουνού Όσσα, μεσαιωνικών μοναστηριών (9ος έως 14ος αιώνας), κελλιών και ασκηταριών, τα ερείπια των οποίων είναι ακόμη εμφανή. Γι' αυτό και «Όρος των κελλιών» καλείται αυτός ο τόπος. Η εκδοχή «το λέγειν» να ήταν ίδιο των κατοίκων του οικισμού, κατ' εξαίρεση από τους άλλους συντοπίτες, δεν φαίνεται λογική.
- 8) Το παλιό οικωνύμιο «Σελίτσιανη/Σελίτζιανη/Σελίτσανη» του σημερινού χωριού Ανατολή, που κείται ψηλά στο βουνό Όσσα, έχει σλάβικη προέλευση, λόγω της κατάληξής του. Στα παλ. Σλ. *selj/selo* (= αγρός, χωριό, χώρα) > παλ. Σλ. *seljane* (= αγρός, αγροικία, μικρά κώμη, κωμίδιο) και *seljanin* (= ο εκ του αγρού, αγρόικος, αγρότης, γεωργός). Εκ του θέματος *selj-*, συν τη Σλ. κατάληξη -jane/πληθ. -jani, που δηλώνει σύνολο ανθρώπων σχετιζόμενων με το θέμα, προκύπτει *Selj-jani* > Σελίτσιανη (= Μικροχώρι | Κωμίδιο), ενώ κυριολεκτείται «Χωρίτες | Κωμιδιώτες | Κατοικούντες σε κωμίδιο». Δεν είναι γλωσσολογικά ορθή η διασύνδεσή με το αρχ. Ελλ. «σέλας» (= λάμψη, φως, φεγγαβόλισμα) και «σελάνα/σελήνη» (= φεγγάρι), απ' όπου ίσως μετονομάστηκε συνειρμικά σε Ανατολή.
 - 9) «Είναι καλλιτεχνικό κίνημα [εκκλησιαστικής ζωγραφικής], το οποίο επιδίωξε να αγνοήσει τους κανόνες και τη ρουτίνα του ακαδημαϊσμού των αρχών του 19ου αιώνα και να αναζητήσει πρότυπα στην απλοικότητα της πρώιμης ιταλικής και γερμανικής τέχνης. Η ονομασία Ναζαρνοί καθιερώθηκε λίγο αργότερα, (πρώτη φορά αναφέρεται από τον Γκαίτε, το 1817), πιθανώς εξ αιτίας της κόμωσης μερικών εξ αυτών, η οποία θύμιζε τον Χριστό, [άλλως Ναζωραίος ή Ναζαρνός, ως καταγόμενος από την πόλη Ναζαρέτ], αλλά οπωσδήποτε επειδή τηρούσαν διάφορους κανόνες, τόσο στη δουλειά τους, όσο και στη ζωή τους, με θρησκευτική ευλάβεια, και διάλεγαν τα θέματά τους πρώτα απ' όλα μέσα από τις παραδόσεις της θρησκείας. Ύστερα από μια περίοδο ακμής, η τέχνη των Ναζαρνών έπαψε ν' απολαμβάνει την εκτίμηση των ειδικών, κυρίως εξ αιτίας της μεγάλης της εξάπλωσης ως διακοσμητικής θρησκευτικών βιβλίων και τοίχων εκκλησιών, αλλά και επειδή το κίνημα είχε καταντήσει όλο της θρησκευτικής προπαγάνδας.» [Πηγή: Εγκυκλοπαίδεια ΥΔΡΙΑ].

Αθυμίες

«Και ήκουσα φωνήν εκ του ουρανού λέγουσαν προς εμέ:· **Γράψον** ... »
[Αποκάλυψη, κεφ. 14,13].

Ναι! Άκουσα κι εγώ φωνή λέγουσα προς εμέ: –«Γράψε κάτι για τα «ΚΑΝΤΣΙΩΤΙΚΑ».

Η φωνή όμως, που εγώ άκουσα, δεν ήταν από «άγγελο εκ του ουρανού», αλλά από την άλλη άκρη του τηλεφώνου. Ήταν η φωνή του πρώην προέδρου της Αδελφότητας, από τα πιο προσφιλή και πολύ αγαπητά μου πρόσωπα.

Στην αρχή αιφνιδιάστηκα και αντέδρασα, μάλλον, αρνητικά:

–«Εχετε με παρητημένο», απάντησα. «Να γράψω τί...;». «Τώρα πια, μετά από 41 χρόνια ενασχόλησης με τα της Αδελφότητάς μας, φοβάμαι πως έχω εξαντλήσει όλα τα σχετικά θέματα και, αν γράψω κάτι, μπορεί αυτό να είναι ή έξω από τον τωρινό «προσανατολισμό» του περιοδικού μας ή γεροντίστικες φλυαρίες και ανούσιες νεανικές περιαιτολογίες, που δεν ενδιαφέρουν κανέναν και, ίσως μάλιστα, προκαλέσουν και κάποια θυμηδία...».

–«Κάτι θα βρεις εσύ ...», μου είπε, ο Γιώργος, με φωνή ήρεμη και αφοπλιστική, στην οποία δεν μπορείς να πεις: «Όχι»!

–«Καλά!... Θα προσπαθήσω !... », απάντησα, «μα δεν είμαι σίγουρος πως θα τα καταφέρω!...».

Και το δεν «είμαι σίγουρος» δεν είναι μακριά από την πραγματικότητα. Σήμερα είμαι σε μια ηλικία που δυσκολεύομαι να γράψω ή να υπογορεύσω ! Παλαιότερα έγραφα με χαρά και με μια κάποια άνεση. Μετά, φυσικά, σαν να έκανα τη δουλειά της μέλισσας ... Τώρα γράφω με πολύ μεγάλη δυσκολία. Για να καθίσω να γράψω, πράγμα για το οποίο πιέζομαι να το κάνω και μου παίρνει και παραπάνω χρόνο όταν το κάνω, χρειάζεται ένα είδος μανίας και μόνο η αταξία, ή η βαριά πλήξη με εμψυχώνουν να το επιχειρήσω, –εάν «εμψυχώνω» είναι η σωστή λέξη.

Είχα πάντα (αλλά, τώρα περισσότερο από ποτέ) ανάγκη για παρακίνηση, για ενθάρρυνση, για επιβεβαίωση. Έτσι ήμουνα στην εφηβεία μου και είναι το ίδιο τώρα στην κορυφή της ζωής μου, στην «ωριμότητα» των γηρατειών μου. Έπρεπε κάποιος συνέχεια – «να με συμπάει με το μπότο», όπως έλεγαν οι παλιοί στο χωριό μας τη βουκέντρα– να μου υπενθυμίζει την υποχρέωση της συνέχισης μιας «γραφειοκρατικής» εργασίας που είχα αναλάβει. Γιατί η αναβλητικότητα μου είναι παροιμιώδης!

Στην παρούσα περίπτωση το: «Κάτι θα καταφέρεις εσύ», ήταν η «εμψύχωση» που ζητούσα και με ανάγκασε να πω το «ναι!».

Και αφού, τελικά, υποσχέθηκα και «κάτι» έπρεπε να γράψω, άρχισα να προβληματίζομαι για το «θέμα».

Στάθηκα σκεπτικός μπροστά στο τραπέζι του Γραφείου μου και κοίταξα αδιάφορα τα χαρτιά που ήταν σκόρπια απλωμένα. Μετά κάθισα αναπαυτικά στην περιστρεφόμενη καρέκλα μου, ακούμπησα τους αγκώνες μου επάνω στο γραφείο μου, έπιασα με τις δυο μου χούφτες το κεφάλι μου και, (αναζητώντας «θέμα» για το οποίο έπρεπε να γράψω), έκλεισα τα μάτια μου και βυθίστηκα στον:

«Αγνό και χιονάτο ανθό των ονείρων μου [που]

είναι ο αγιασμός των πιο γαλήνιων ημερών μου» (Ρίλκε).

Έτσι, -ψάχνοντας με το νου -χωρίς να ονειροπολώ- άφησα τις σκέψεις μου να περιφέρονται κατά το κέφι τους με την ελπίδα πως σε κάποια στιγμή θα ... «σκοντάψουν» επάνω σε αυτό που ζητούσα. Μα αυτές με γέλασαν, ξεστράτισαν και με παρέσυραν σε άλλους κόσμους:

«Με ανέβασαν ψηλά πάνω από τον εαυτό μου, και πάνω απ' την παροδική μου ύπαρξη», στη σφαίρα του υπεραισθητού, όπου άρχει η ελευθερία και μπορείς να φθάσεις ως την άκρη του νόθου σου». (Ν. Λούβαρης, «μεταξύ των δύο κόσμων», σ. 255].

Δεν ξέρω πόση ώρα έμεινα σε αυτήν την υπναλέα κατάσταση, μέσα σε αυτόν το λήθαργο, ώσπου με συνέφερε η φωνή της γυναίκας μου:

- «Σου έφερα καφέ», είπε και καθώς με είδε σε αυτήν τη στάση, με ρώτησε με κάποια ανησυχία:

- «Γιατί πιάνεις έτσι το κεφάλι σου; Σου συμβαίνει κάτι»;

- «Όχι. Όχι!», απάντησα βιαστικά, σαν αγουροξυπνημένος, «απλώς σκεπτόμουνα ...».

- «Σίγουρα»;

-«Σίγουρα».

- «Καλά», μου είπε, κοιτάζοντάς με δύσπιστα, και απίθωσε το δίσκο με τον καφέ και ένα ποτήρι φρέσκο χυμό πορτοκαλιού επάνω στο γραφείο.

- «Εγώ πάω μέσα να συνεχίσω τη δουλειά μου, αν θελήσεις και κάτι ακόμα, φώναξέ με».

-«Ευχαριστώ», απάντησα.

Την ακολουθώ με το βλέμμα μου καθώς απομακρύνεται με αργά και βαριά βήματα και στο μυαλό μου έρχονται τα λόγια του Γκαίτε, που λέει πως: «Οι γυναίκες είναι ασημένιες κούπες και μέσα των βάζουμε μήλα χρυσά».

Και η γυναίκα μου; Όχι. Δεν είναι ασημένια κούπα, αλλά στα μάτια μου -έστω και με λίγο κυρτωμένη από τα χρόνια τη ράχη και τα λίγα (;) ... παραπανίσια κιλά της - εξακολουθεί να είναι και σήμερα ένα μπουκέτο χρυσά τριαντά-

φυλλα. Αυτό είναι η γυναίκα μου. Ένα τριαντάφυλλο! Τα γερασμένα της χέρια έχουν κόμπους, είναι ζαρωμένα καθώς τα γερασμένα κλωνάρια των δέντρων. Ωστόσο, όλα τα χρόνια ξαναβλασταίνουν για μένα, όσο κι αν έχει, περίπου, την ηλικία μου.

Είναι και κάτι ακόμα η γυναίκα μου: Μια «χρυσή» καρδιά γεμάτη καλοσύνη και κατανόηση. Μια ανοιχτή αγκαλιά, πρόθυμη για ανυ-

Από εκδήλωση της Πανεπειρωτικής
27/3/1985

στερόβουλη προσφορά. Να μοιραστεί ό,τι έχει και δεν έχει. Ακόμα και τη «μπουκιά» από το στόμα της, που λέει ο λόγος. Θυσία για όλους και ιδιαίτερα για τους πολύ δικούς της, αν και μερικοί από τους τελευταίους δεν της το αναγνωρίζουν. Εξάλλου το είπε ο Καλλίμαχος (305-240 π. Χ.) χιλιάδες χρόνια πριν: «Ουδείς αχαριστότερος του ευεργετηθέντος».

Καθώς σκέπτομαι αυτά για την καλή μου, ο λογισμός μου γοργά με πηγαίνει πίσω, στη νιότη μας. Τότε στην εξοχή τις γιορτερές μέρες με

τους χορούς πάνω στο γρασίδι. Κι εκείνη με το βεραμάν μαντηλάκι στο λαιμό της, τα καστανά της μαλλιά ελεύθερα σαν καταρράχτης, κι ανάμεσα στα μαλλιά της η ορθή καμπύλη των στηθιών της. Τότε είμαστε ερωτευμένοι. Αρραβωνιαστήκαμε και μετά παντρευτήκαμε. «Ο γάμος είναι ένωση καρδιών και όχι κεφαλών», μας λέει ο Σοπενχάουερ.

Εκείνη κι εγώ ήμασταν νέοι κάποτε. Είχαμε λύπες και χαρές στην σχεδόν πενήντάχρονη συζυγική πορεία της ζωής μας, αλλά τώρα δεν θυμάμαι πια. Είμαι γέρος κι έχω λησμονήσει πολλά πράγματα.

Λύπες και χαρές, τί μπορούν να σημαίνουν; Ήξερα τότε γι' αυτές; Γιατί οι λύπες και οι χαρές είναι πουλιά που πετάνε, κρώζοντας, πάνω από το ορμητικό ρεύμα του ποταμιού· δεν πετάνε πάνω από τις σιωπηλές απονεριές.

Τώρα η ζωή μου είναι μέσα στο σπίτι –στο Γραφείο. Η βαριά μυρουδιά του πολυκαιρισμένου τυπωμένου χαρτιού, έρχεται από τα ράφια των τοίχων του Γραφείου μου. Τρεις πλευρές του είναι σκοτεινές, γιατί οι γρίλιες των παραθύρων του σαλονιού είναι συνήθως κατεβασμένες, αλλά από την άλλη πλευρά, ανάμεσα από μια δίφυλλη μπαλκονόπορτα κατά τη μεριά του δρόμου, μου έρχεται ένα δυνατό φως. Έξω από τη μπαλκονόπορτα αυτή ο κόσμος «κυλάει σαν ποταμός», φωνάζει, χαίρεται, γελάει, χαριεντίζεται, τραγουδάει και περνά σε απόσταση. Από πού προέρχεται όλος αυτός ο κόσμος; Πού είναι τώρα οι γενιές που θα έρθουν; Πού βρίσκεται: «ο πλούσιος κόλπος του χάους, που εγκυμονεί τον κόσμο και πού κρύβει ακόμα τις γενιές που θα έλθουν και θα διαφέρουν από μας στα ήθη και στα έθιμά τους»;

Ο Ν. Καζαντζάκης μας λέει –πού να ξέρει κι αυτός...–: «Ερχόμαστε από μία άβυσσο και πηγαίνουμε σε μια άλλη άβυσσο». Αλλά δεν μας λέει, πού βρίσκεται αυτή η άβυσσος, αυτό το χάος που φοβόμαστε το βάραθρό του; Τρέμει ο άνθρωπος, όταν σκέπτεται «τα τέλη της ζωής του», που μπορεί έρθουν την επόμενη στιγμή, και μοιάζει σαν το φύλλο στο δέντρο, όταν μαραίνεται το φθινόπωρο και σκέφτεται πως θα

πέσει και κλαίει για την πτώση του και δεν θέλει να παρηγορηθεί με το όραμα πως τη θέση του θα πάρει άλλη δροσερή πρασινάδα που θα στολίζει το δέντρο την επόμενη άνοιξη. Μόνο λέει και παραπονιέται: «δεν είμαι πια εγώ, είναι εντελώς άλλα φύλλα». Ναι! Άλλα φύλλα, αλλά από το ίδιο το δέντρο της ζωής. Το δέντρο της ζωής που δεν το επηρεάζει ούτε η ζωή ούτε ο θάνατος. Μήπως και με τις γενιές των ανθρώπων, δεν συμβαίνει το ίδιο όπως και με τις γενιές των φύλλων; «*Οίηπερ φυλλών γενεή, τοιάδε και ανδρών*» (Ομοίες οι γενιές των ανθρώπων, όπως και των φύλλων (Ιλιάδα, Ζ, 146).

Μακριά με οδήγησε η «αλητεύουσα» σκέψη μου. Σε μονοπάτια δύσβατα, σε θέματα δυσνόητα, σε ρωτήματα αναπάντητα. Καιρός να ξαναγυρίσω στο σημείο από το οποίο ο νους μου ξεστράτισε. Από τη βαβούρα του δρόμου..

Ήμουν μια φορά μέρος του κόσμου, που βουίζει έξω στο δρόμο κάτω από το μπαλκόνι μου. Ήμουν μια φορά μέλος αυτού του ορμητικού ποταμιού της ανθρωπότητας. Αλλά τώρα είμαι γέρος και παρασυρμένος ως μια σιωπηλή απονεριά. Το ποτάμι μ' εγκατέλειψε. Το ποτάμι που κι εγώ ήμουν κάποτε μέλος.

«Τα ποτάμια δεν παρηγορούν, θέλουν χαρούμενη καρδιά [...] Τα ποτάμια, καθώς κυλούν, σ' αφήνουν πάντα πίσω μ' αυτά που έχεις: μοναξιάς, πίκρες, βάσανα, απελπισίες».

Ένας γέροντας καθισμένος στην ακροποταμιά:

«Και μήτε κύλισμα νερού μήτε πουλιού φτερούγα μονάχα απέραντη αρυτιδωτή πηχτή σιγή αφού έχει η μνήμη ξεραθεί σαν ποταμιά το καλοκαίρι» (Τάκης Σινόπουλος).

Και προσθέτει, διαβάζουμε σε Ινδικό κείμενο, που γράφτηκε οκτακόσια -800- χρόνια πριν από το Χριστό:

«Κοίταξε γύρω του· δεν είδε τίποτα, παρά τον εαυτό του.

Ύστερα φώναξε: Υπάρχω!... Και τότε τρόμαξε· έτσι τρομάζει κανείς όταν είναι μόνος...!».

Ένας κουρασμένος γέροντας καθισμένος στην ακροποταμιά. Από τις πιο θλιβερές εικόνες

που υπάρχουν...».

«Αλλοίμονο! Καλά ο παλνός τα λέει ο λόγος. Δεν είμαστε άλλο τίποτα οι γερόντοι παρά μπε-λάς και ανυπαρξία.

Σερνόμαστε, ομοιώματα ονείρων·

Ο νους μας χάθηκε κι εμείς νομίζουμε

Πως έχουμε ακόμα γνώση»!

(Ευριπίδης, από τις χαμένες τραγωδίες του)!

Γεύομαι, είναι αλήθεια, την γαλήνη του Γραφείου μου και ξεχωριστή χαρά με κατακυριεύει όταν ανοίγω βιβλία και ανατρέχω σε διαβάσματα του παλιού καιρού:

Μια υπογραμμισμένη λέξη, μια μικρή υποσημείωση στο περιθώριο, ένα ερωτηματικό ή ένα θαυμαστικό στην παράγραφο (που σημαίνουν ερωτήματα και προβληματισμούς μου όταν τα πρωτοδιάβασα), αρκούν για να ξαναζωντανέψουν στη μνήμη μου μικρά συγκεκριμένα γεγονότα και να με κάνουν να αισθανθώ την ίδια συγκίνηση που τότε δοκίμασα.

Ναι! Το βιβλίο είναι ένας «δικός μας άνθρωπος».

Κάθε φορά που η απόγνωση σε πνίγει όταν έρχεσαι σε επαφή με την απάνθρωπη κοινωνία («Όπου οι άνθρωποι», θα μας πει ο Άλβερτ Καμύ, «αγαπούν με το τηλέφωνο και δουλεύουν όχι πια την ύλη, αλλά τη μηχανή, σκοτώνουν και σκοτώνονται σήμερα με πληρεξουσιότητα ... »), τότε, ενστικτωδώς, αισθάνεσαι την ανάγκη ν' αποτραβηχτείς και να οχυρωθείς σε φιλικά σου «λημέρια».

Τα «λημέρια» αυτά, το ίδιο στοργικά όπως η αγκαλιά της μάνας, δεν είναι πια οι άνθρωποι. Όσοι από αυτούς θα μπορούσαν να παίξουν ρόλο σαν ψυχικό «αποκούμπι», είναι συνήθως απρόσιτοι: ή πολύ γερασμένοι ή έχουν φύγει από τον κόσμο. Μένουν, λοιπόν, κυρίως τα βιβλία για σύντροφοι στη δύσκολη σημερινή ζωή.

Ήρεμα, υπομονετικά, γαλήνια, τα βιβλία έχουν μέσα στην αποστολή τους να σου συμπαρασταθούν στην ψυχική (αλλά και στη σωματική) μοναξιά σου. Είναι φίλοι που δεν σε προδίδουν. Μένουν πάντα εκείνα που εσύ διάλεξες, όπως τα διάλεξες, για να σε συντρο-

φεύουν, να σου συμπαραστέκονται, να βρίσκονται αέναα (τι μεγάλη λέξη!) κοντά σου, «πάντα έτοιμα», όταν τα θελήσεις.

Όταν ανοίγεις ένα βιβλίο, είσαι έτοιμος ν' ακούσεις τις απόψεις του, να παρακολουθήσεις την πορεία του, να μπεις στο δικό του κόσμο και να συμπλεύσεις. Μπορεί να διαφωνήσεις (πολλές φορές και να εναντιωθείς, να επαναστατήσεις) με τα όσα διαβάσεις. Αυτό θα γίνει όμως με συλλογιστική, με προβληματισμό, με

ευπρέπεια. Το βιβλίο δεν θα το πετάξεις, δεν θα το προσβάλλεις. Το βιβλίο σου επιβάλλει κοσμιότητα στη συμπεριφορά.

Πλουσιότερος είναι ο καρπός, όταν σου «μιλήσει». Όταν βρεθεί στο ίδιο μήκος κύματος με τα δικά σου πιστεύω. Όταν μπορείς να πεις «αυτό ήθελα να πω κι εγώ».

Εδώ, ακριβώς, βρίσκεται το μυστικό εκείνο που μας «αρέσει»: Το βιβλίο-«αποκούμπι», το βιβλίο-«σύντροφος», το βιβλίο-«λημέρι», που

μας εκφράζει, που μας μιλά, που μας γαλννεύει, που μας γεννά το αίσθημα της ασφάλειας.

Αυτό το «δικό» μας βιβλίο ξέρει να υπομένει. Γνωρίζει να είναι βάλσαμο. Έχει τη ζεστασιά του πιστού φίλου. Είναι –γιατί όχι;– ένας δικός μας άνθρωπος.

Γυροφέρνω τη ματιά μου στα ράφια της βιβλιοθήκης. Επικρατεί μια μικρή (;) ακαταστασία στην ταξινόμηση: Ανάκατα, σε διπλές και τριπλές σειρές, φάκελοι και βιβλία, από τους διάφορους κλάδους των επιστημών του ενδιαφέροντός μου. Κάποτε –συλλογίζομαι– πρέπει να μπουν στη σειρά τους. Κάποτε ...

Κάποια από τα βιβλία αυτά –σπουδαία έργα– έχουν ακόμα άκοπα φύλλα και περιμένουν υπομονετικά να τα κόψω και να διαβάσω το περιεχόμενό τους. Θα προλάβω; Κύριος οίδε...!

Ο Σεφέρης λέει πως: *«Είμαστε όλοι κληρωτοί της εποχής μας. Από την караβάνα της θρεφόμεσας»*. Και είναι προγραμμαμένος στο DNA μας από τη Μοίρα ο χρόνος για το πώς και πότε θα αποστρατευθούμε:

«Είναι το πέρασμα του χρόνου σιγαλό κι απόκοσμο κι ο πόνος απαλά μες στην ψυχή μου λάμνει χαράζει η αυγή τον ουρανό, τ' όνειρο μένει απόντιστο κι είναι σαν να διαβαίνουν μυρωμένοι θάμνοι».

[Σεφέρης, «Ερωτικός λόγος»].

Ο χρόνος μας συμποφέρεται άσπλαχνα. Μάταια παλεύουμε να κρατήσουμε κάτι από την ανάσα του. Δεν κρατούμε τίποτα, όλα διαβαίνουν πολύ γοργά και το πέρασμα του χρόνου δεν λογαριάζει τη θλίψη μας: «Να προχωρείς, να πέφτεις, να ορθώνεσαι – να δρας, να εργάζεσαι, να παλεύεις, να υπηρετείς– και έπειτα να καταστρέφεσαι– για να ξαναρχίσεις ... – Άνθρωπος, λαός, κόσμος, μονάδα κόσμων– Πεταλούδα!» (Romain Rolland).

Ναι! «Σιγαλό κι απόκοσμο το πέρασμα του χρόνου» κι εσύ:

«Λάμνεις και προχωρείς, όσο μπορείς με τις κανονικές κινήσεις, ολοένα πιο κουραστικές, καθορισμένες μέχρι να θρυμματιστεί το «ακάτιο»!

Και τότε θα βουλιάξεις. Και θα έρθει μετά ο **νήδυμο ύπνος** (ο γλυκός ύπνος), όπως τον

λέει ο Όμηρος, γλυκά θα σου κλείσει τα βλέφαρα και έτσι κοιμισμένο θα σε παραδώσει για πάντα στο δίδυμο αδελφό του το θάνατο (Δίδυμα αδέρφια ονομάζει η Μυθολογία μας τον ύπνο και το θάνατο).

Σαν επίλογος:

«Έπεα πτερόεντα», (λόγια του αέρα), ή «γεροντικά φληναφήματα», ίσως θεωρηθούν— ή μπορεί και να είναι—, όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω.

Μοιάζουν λιγάκι με λόγια πολιτικού που τον ρωτάνε για την τιμή του λαδιού στη Μεσοπνία κι εκείνος αντί απαντήσεως στο ερώτημα τους περιγράφει τους κινδύνους του πλανήτη από το λιώσιμο των πάγων στο Βόρειο Πόλο!...

Έτσι κι εγώ: αφού δεν μπόρεσα να βρω ένα κατάλληλο θέμα για τα **«ΚΑΝΤΣΙΩΤΙΚΑ»**, που να έχει μάλιστα και κάποια σχέση με το χωριό μας, αράδιασα μια σειρά από «γλυκερούς» συναισθηματισμούς και μεταφυσικούς προβληματισμούς! Άδειασε, φαίνεται, η φαρέτρα μου από πρωτότυπα θέματα της περιοχής της γενέτειράς μου. Τώρα αν αυτό εδώ που έγραψα αξίζει να δημοσιευτεί στο περιοδικό μας ή όχι, εναπόκειται και επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια της Συντακτικής Ομάδας του περιοδικού να το αποφασίσει.

Και ας τελειώσω όπως άρχισα, δηλαδή με τα ιερά βιβλία, μια και σήμερα (5-6-2017) που ολοκλήρωσα την εργασία αυτή, είναι η μέρα του **Αγίου Πνεύματος**: Δέομαι μετά του υμνωδού και ομολογώ: **«Τα πάντα εν σοι, Κύριε, καγώ εν σοι, δέξου με»!**

Θωμάς Α. Μουκούλης

Άνω Χαραυγή, 5-6-2017.

Κονιτσιώτες Μαστόροι στην Πελοπόννησο (1834-1894) (Νέα Συμβολή)

*Αφιέρωση στον
Καλύμνιο Βυζαντινολόγο
Μιχαήλ Κάππα*

Στα όσα έχουμε γράψει έως τώρα για μαστόρους από τα *Μαστοροχώρια* της Κόνιτσας, μαστόρους χτίστες στην Πελοπόννησο, ερχόμαστε τώρα να προσθέσουμε άλλες οκτώ καλά τεκμηριωμένες περιπτώσεις.

1834

Μια παράξενη επιγραφή μάστορα (; μας) στη Δημητσάνα

Όπως είναι γνωστό στη Δημητσάνα Αρκαδίας στην παλιά Ελλάδα είχε κατέβει ένα διπλό πυρσογιαννίτικο μπουλούκι και έχτισε στα 1888 το καμπαναριό (εικ.1), της εκεί εκκλησίας του Αγίου Χαράλαμψ (βλ. *Αρμολοΐ*, τεύχος 8-9, έτος 1979, σελίδες 57-66) και *Μαστόροι Χτίστες από τα Μαστοροχώρια της Κόνιτσας, τόμος Α΄*, σελίδες 319-328, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων - Ήπειρος Α.Ε.-2008).

Εικ.1. Δημητσάνα. Άγιος Χαράλαμπος. Κωδωνοστάσιο, 1888. Νοτιοδυτική όψη (φωτ. Φανής Σαρρή, 1986).

Τώρα μετά από χρόνια ανιχνεύεται εκεί μια αγεωγράφητη, ανιστόρητη, παράξενη επιγραφή, η οποία ωστόσο σχετίζεται με την Πυρσόγιαννη. Ομολογούμε ότι μας είχε διαφύγει σε αυτοψία μας. Βρίσκεται στην εκκλησία της Αγίας Κυ-

ριακής, νεοκλασικού τύπου¹ (εικ. 2) (δηλαδή με τρούλλο στηριζόμενο σε 8 σημεία, εξ ων τα 4 στους εξωτερικούς τοίχους). Πρόκειται για τολμηρό έργο (αφού ο τρούλλος έχει διάμετρο 10,25μ.).²

Εικ.2. Δημητσάνα, Αγία Κυριακή, 1834, νοτιοδυτική άποψη.
Το κωδωνοστάσιο μάλλον μεταγενέστερο (φωτογραφία: Β. Χρ. Σκολαρίκου: Ο Ναός της Αγίας Κυριακής και τα λοιπά Σεβάσματα της Δημητσάνας... Αθήνα [περί το 2012]. Απόσπασμα εικόνας εξωφύλλου).

Έργο έμπειρων μαστόρων από τα παλαιάς ιστορίας μαστοροχώρια στην περιοχή Κλουκίνες Καλαβρύτων. Τα ονόματά τους και την καταγωγή τους μαρτυράει άλλη εκεί εντοιχισμένη επιγραφή (εικ. 3). Μαστόροι που προφανώς είχαν χτίσει στην τελευταία Τουρκοκρατία μουσουλμανικά τεμένη στο Μωρηά (βλ. σημ. 2). Το σύντομο κείμενο της επιγραφής έχει ως εξής:

Εικ. 3. Δημητσάνα, Αγία Κυριακή, 1834. Ονόματα [πρωτο]μαστόρων. Φωτογραφία Φώτη Παπαχατζή, 2015.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΙΩΝΑΣ (;)
ΚΑΙ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ (;)
ΑΠΟ ΧΩΡΙΟΝ ΒΑΡ

Πρόκειται προφανώς για τα δυο αδέρφια πρωτομαστόρους (πρεσβύτερος & νεώτερος). Το Κ (;) αρχικό ίσως πατρώνυμου ή επώνυμου. Καταγωγή τους από το «Χωριον Βαρ». Συμπληρώνουμε Βαρ.[βαρ]. Πρόκειται για το φημισμένο πρωτομαστοροχώρι «Βαρβάρα», Αγία Βαρβάρα στις Κλουκίνες.³

Σημειώνουμε την ύπαρξη και μιας άλλης επιγραφής (εικ.4).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝ ΟΤ (;)
ΚΑΡΤΕΛΗΣ

Φαίνεται ότι πρόκειται για μάστορα καλό συνεργάτη και πατριώτη των 2 αναφερθέντων ως πρωτομαστόρων. Αυτό το δεχόμαστε εξαιτίας της ομοιότητας ύφους και γραφής των δύο σχετικών επιγραφών τους.

Παραθέτουμε σχόλια του Βασιλείου Χρ. Σκο-

λαρίκου για άλλους μαστόρους που χτίσανε την Αγία Κυριακή στα 1834⁴. Εκ προοιμίου αναφέρουμε ότι οι πληροφορίες του δεν χύνουν ιδιαίτερο φως στην έρευνα. Το μόνο που μπορούμε να θεωρήσουμε ως κάποια συμβολή στην έρευνα μας είναι η διαχεόμενη ιδέα συμβολής κάποιων βορειοελλαδικών μαστόρων. Πάντως τα περί μαστόρων από το Ζουπάνι τα δεχόμαστε δύσπιστα.

Εικ. 4. Δημητσάνα, Αγία Κυριακή. Επιγραφή [προφανώς] μάστορα (φωτ. Σκολαρίκου, ό.π., σ.96)

«Οι τεχνίτες που έκτισαν τον Ναό της Αγίας Κυριακής

Όπως αναφέρει ο αρχιτέκτων Αργύρης Πετρονώτης «ο Καθεδρικός Ναός της Δημητσάνας, Αγίας Κυριακής, μπορεί, λόγω τον “νεο-οκταγωνικού τύπου” του να έχει χτιστεί από την ίδια συντεχνία μαστόρων που έκτισε τον Αγιώργη Βαλτεσινίκου, το 1848, που ανήκει στην κατηγορία των “οκταγωνικών”. Οι οκταγωνικοί καλλίτερα “νεο-οκταγωνικοί” ναοί στη Γορτυνία να προήλθαν από την αρχιτεκτονική των τζαμιών»⁵. Όμως, τον σήμερα υπάρχοντα Ναό υπάρχει περίπτωση να τον κτίσανε τεχνίτες καταγόμενοι από Ζουπάνι της Κοζάνης. Η πληροφορία αυτή

προέρχεται από τον διαμείναντα στο χωριό αυτό Γεώργιο Καζάκο, θείο του διατελέσαντος Γενικού Γραμματέως της Αδελφότητας Δημοτσανιτών, Δικηγόρο, Βασίλειο Καζάκο.

Την πληροφορία αυτή την είχε λάβει από ηλικιωμένο κάτοικο του εν λόγω χωριού, ο οποίος έλεγε πως είχε εργαστεί στο κτίσιμο του Ναού της Αγίας Κυριακής βοηθώντας τους τεχνίτες συμπατριώτες του, ως μαστοροπαίδι. Αναφέρεται δε σε επιστολή του ιδίου προς τον Διευθυντή της εφημερίδας «Φωνή της Γορτυνίας» αείμνηστο Παρασκευά Κοντοέ.

Η πιο πάνω πληροφορία του Γεωργίου Καζάκου πρέπει να αληθεύει, καθότι οι κάτοικοι του χωριού Ζουπάνι, σήμερα Πεντάλοφος, εξασκούσαν κυρίως το επάγγελμα του κτίστη σε όλα τα Βαλκάνια καθώς και στην Πελοπόννησο, όπως έκαναν και οι κάτοικοι της περιοχής Πυρσόγιαννης Ηπείρου, των οποίων τα χωριά απέχουν μεταξύ τους λίγα χιλιόμετρα.

Οι Πελοποννήσιοι τους Ζουπανιώτες ονόμαζαν «Μακεδόνες», το χωριό τους ευρίσκεται στο απώτερο δυτικό άκρο της Μακεδονίας, ενώ της Πυρσόγιαννης «Ηπειρώτες». Οι κάτοικοι των δύο αυτών χωριών ήταν ανταγωνιστές και συναγωνίζονται στις κατασκευές τους κατά τις

διαπραγματεύσεις των εργολάβων. Γενικά η τεχνική των Μακεδόνων δεν διέφερε και πολύ από αυτή των Ηπειρωτών. Ήταν δηλαδή άριστοι τεχνίτες με δυνατότητες κατασκευής μεγάλων οικοδομών, όπως και αυτή των εκκλησιών»⁶.

Ο Β. Χρ. Σκολαρίκος εν συνεχεία σχολιάζει τους επιγραφικά αναφερόμενους χτίστες⁷.

«Τα αναγραφόμενα ονόματα τεχνιτών στο εξωτερικό μέρος του Ναού Αγίας Κυριακής

Από την αριστερή πλευρά του εξωτερικού τοίχου του Ναού αναγράφεται: Γεώργιος Γιοβάς & Παναγιώτης από χωρίον Βαρν. Ίσως με τη λέξη «Βαρν», ο ολιγογράμματος μάστορας να εννοεί τη λέξη: «Βοΐου». Στην περιοχή αυτή υπάρχει Δήμος Βοΐου, του οποίου το Ζουπάνι-Πεντάλοφος είναι η πρωτεύουσά του. Από δε την αριστερή είσοδο του Ναού αναγράφεται: Γεώργιος - Κωνσταντ. Καρτέλης. Επιστάτης: Γιαννακ. Γούτος».

Αυτών δεδομένων ερχόμαστε στην παράθεση, προβληματική επιγραφή.

Είναι καλοσκαλισμένη, ευανάγνωστη μέσα σε διακοσμημένο πλαίσιο (εικ.5)⁸. Διαβάστε την:

Εικ. 5. Δημητσάνα. Αγία Κυριακή 1834 (·). Επιγραφή μάστορα (·) από «χωριον Χρυσογιαννη» (Φωτογραφία Φώτη Παπαχατζή, 2015: Τον ευχαριστούμε που ταξίδεψε χάριν ημών).

ΖΥΓΗΟΣ ΝΑΟΥΜΜΗΣ
ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΗΣ. ΕΠ-
ΑΡΧΙΑ ΚΩΝΣΤΑ.
ΧΩΡΙΟΝ ΧΡΥΣΩΓΙ-
ΑΝΗ

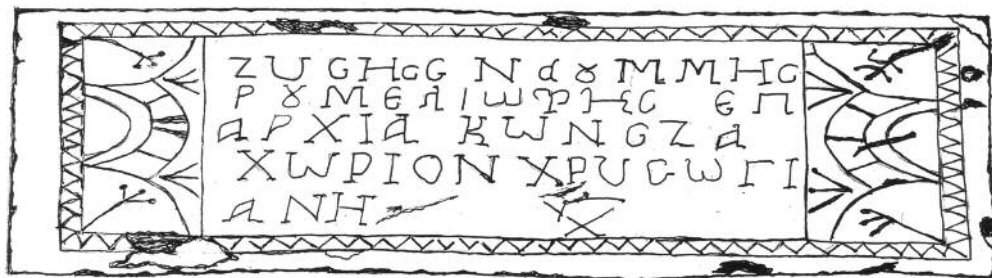
Την πρώτη μας επαφή με την παραπάνω προβληματική επιγραφή χρωστούμε στον Βασίλειο Χρ. Σκολαρίκο που μας έστειλε το 2014 την αναφερόμενη μονογραφία του για την εκκλησία της Αγίας Κυριακής. Τον ευχαριστούμε. Δεν την σχολιάζει.

Για μας πάντως υποκρύπτει σαφή στοιχεία. Κατ' αρχήν ευτύχημα είναι ότι δεν υπάρχει, ούτε υπήρξε χωριό «Χρυσόγιαννη»?

Πρόκειται για την ημέτερη Πυρσόγιαννη! Πρόκειται για την Πυρσόγιαννη Κόνιτσας αφού την ηπειρωτική Κόνιτσα εννοεί το βαρβαρικά,

έστω ανελληνιστά γραφόμενου στην επιγραφή «ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΩΝΣΤΑ». Καταγράφεται ως «ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΗΣ». Εκείνα τα χρόνια δεν είχαν κατασταλάξει οι σημερινές γεωγραφικές διακρίσεις. Υπενθυμίζουμε την ιστορία του μάστορα Μήτρου Καρακώστα από την Στράτσιανη (σήμερα Πύργος) Κονίτσης που εγκαταστάθηκε στο Μάνειο Πατρών, κοντά στα 1880 και άλλαξε το επίθετό του από Καρακώστας σε Ρουμελιώτης.

Τι άλλο από μάστορας χτίστης να ήταν; Το βαπτιστικό όνομά του στην επιγραφή ΖΥΓΗΟΣ βέβαια σημαίνει «Ζήσης». Και το όνομα Ζήσης είναι κοινό στον τόπο μας. Όμως το επώνυμο του ΝΑΟΥΜΜΗΣ είναι ξενόφερτο. Άραγε από πού να υποθέσουμε; Μήπως από μέρη Φλώρινας;

1836

Δύο χρόνια αργότερα, το 1836, καταγράφεται η παρουσία Κονιτσιωτών μαστόρων στη Μεσσηνία. Τεκμηριώνεται από ένα έγγραφο των Γενικών Αρχείων του Κράτους, κατάστημα Καλαμάτας, που ήρθε στα χέρια μας με την πολύτιμη βοήθεια του φίλου μας Πέτρου Μπουκουβάλα.

«Ο κ. Σπύρος Βασιλείου το επάγγελμα τέκτων, κάτοικος της επαρχίας Ιωαννίνων του χωρίου Κόνιτσας» με το υπ' αριθμόν 89 πληρεξούσιο συμβόλαιο του ειρηνοδίκη Κορώνης (εκκληρών χρέη συμβολαιογράφου) Γεωργίου Βεργιαννοπούλου διεκδικεί οφειλόμενες αμοιβές

από οικοδομικές εργασίες του. Συγκεκριμένα αναφέρεται στην κατασκευή οικίας και μιας βρύσης στο χωριό Πεταλίδι Μεσσηνίας.

Ας υπογραμμιστεί ότι η τοπωνυμία «Κόνιτσα» ήταν τόπος αναφοράς, γνωστή στον ευρύ χερσαίο χώρο. Όταν οι μαστοροί «ταξίδευαν», εκεί στα μέρη της δουλειάς, οι ντόπιοι τους χαρακτήριζαν «Κονιτσιώτες». Αλλά και οι ίδιοι έτσι αυτοχαρακτηριζόνταν, όπως δείχνουν επιγραφές και συμφωνητικά. Αξίζει να τονίσουμε ότι η ίδια η Κόνιτσα, δεν έβγαλε ποτέ μαστόρους. Όστε η μνεία «του χωρίου Κόνιτσας» στο πληρεξούσιο σημαίνει καταγωγή από κάποιο μαστοροχώρι της επαρχίας Κονίτσης.

Συμβόλαιο «Κορώνης», των ΓΑΚ Ν. Μεσσηνίας
Αριθμός συμβολαίου: 89
Χρονολογία συμβολαίου: 20-3-1836
Είδος συμβολαίου: Πληρεξούσιο

Η μεταγραφή του Πληρεξουσίου έγινε από το δικηγόρο Διογένη Καραγιαννακίδη.

Αριθμός όγδοηκοστός έννατος
Άριθ. 89

Κατά τό χιλιοστόν ὀκτακοσιοστόν τριακοστόν ἔκτον ἔτος, τήν εἰκοστήν δευτέραν τοῦ μηνός Μαρτίου,

ἡμέραν Κυριακὴν τῆς ἐβδομάδος καί ὥραν τρίτην μετὰ τήν μεσημβρίαν, παρουσιασθεῖς εἰς τό ἐν χωρίῳ Κορώνῃ (Μπαλλῇ) Κατάστημα τῆς διαμονῆς ὁ κ. Σπύρος Βασιλείου τό ἐπάγγελμα τέκτων καί κάτοικος τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων τοῦ χωρίου Κόνιτσας, ἐνώπιον ἐμοῦ τοῦ Εἰρηνοδίκου τῆς Κοινότητος Κορώνης ἐκκληρουῶντος χρέη συμβολαιογράφου, Γεωργίου Βεργογιανοπούλου καί ἐνώπιον τῶν παρουσιασθέντων καί ἤδη παρόντων μαρτύρων κυρίων Πανάγου Μακρύ* καί Βασιλείου Ἰω. Κουρτάκου*, το ἐπάγγελμα, τοῦ μέν πρώτου κτηματίου καί κατοίκου τοῦ χωρίου Μπαλλῇ τοῦ δέ δευτέρου ἐμπόρου καί κατοίκου Πεταλιδίου καί γνωστών μοι ἀμφοτέρων,

μέ εἶπε καί ἔγραψα ὅτι διὰ τās διαφοράς τās ὁποίας ἔχει μετὰ τῶν ἀκολουθῶν, Νικολάου Γαννουλάκου* διὰ δραχμάς ἐνεήκοντα ὀκτώ καί λεπτά ὀγδοήκοντα, ἀριθ: 98.80, καί μετὰ τοῦ Βασιλείου Δαιμονάκου διὰ δραχμάς τριάκοντα ἔξ, ἀριθ: 36, προερχομένας ἀπό τās ὁποίας τοῖς κατεσκεύασεν ἐν Πεταλίδι οἰκίας, ὡς τό συμφωνητικόν τοῦ Βασιλείου Δαιμονάκου.

Μετὰ τῶν Νικολάου Πιεράκου διὰ δραχμάς ἐνεήκοντα πέντε, ἀριθ: 95, καί μετὰ τοῦ Μιχάλη Πικουλάκη διὰ δραχμάς δώδεκα, ἀριθ: 12, προερχομένας ἀφ' ὅσον ἄσβεστον εἰς αὐτοῦς ἐχορήγησεν· καί μετὰ τοῦ Δημητρίου Στεφανόπουλου διὰ δραχμάς ἑκατόν δώδεκα, ἀριθ: 112, προερχομένας ἀπό τήν ὁποίαν κατεσκεύασεν ἐν Πεταλίδι βρύσιν διὰ συμφωνητικοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ· ὑποχρεούμενος ἀπό ὑποθέσεις του νά ἀναχωρήσῃ ἐντεῦθεν, ἀποκαθιστᾷ καί διορίζει ἀντιπροσώπων τόν καί ἐπιτροπικόν τόν Παννάκην Κροντιρᾶν* κάτοικον τοῦ Πεταλιδίου, ὅστις νά παρουσιάσῃ πρὸς τοὺς ρηθέντας ὀφειλέτας του καί ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτῶν τās ἀφ' ἑνα ἑκατόν ὀφειλομένας ποσότητας

Πληρεξούσιον ἑνός ἑνός.
 Αριθ. 89
 Κατά τὸ χιλιοστόν ὀκτακοσιοστόν τριακοστόν ἔκτον ἔτος, τήν εἰκοστήν δευτέραν τοῦ μηνός Μαρτίου, ἡμεῖς ὁ κ. Σπύρος Βασιλείου, τέκτων καί κάτοικος τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων τοῦ χωρίου Κόνιτσας, ἐνώπιον ἐμοῦ τοῦ Εἰρηνοδίκου τῆς Κοινότητος Κορώνης ἐκκληρουῶντος χρέη συμβολαιογράφου, Γεωργίου Βεργογιανοπούλου καί ἐνώπιον τῶν παρουσιασθέντων καί ἤδη παρόντων μαρτύρων κυρίων Πανάγου Μακρύ* καί Βασιλείου Ἰω. Κουρτάκου*, το ἐπάγγελμα, τοῦ μέν πρώτου κτηματίου καί κατοίκου τοῦ χωρίου Μπαλλῇ τοῦ δέ δευτέρου ἐμπόρου καί κατοίκου Πεταλιδίου καί γνωστών μοι ἀμφοτέρων, μέ εἶπε καί ἔγραψα ὅτι διὰ τās διαφοράς τās ὁποίας ἔχει μετὰ τῶν ἀκολουθῶν, Νικολάου Γαννουλάκου* διὰ δραχμάς ἐνεήκοντα ὀκτώ καί λεπτά ὀγδοήκοντα, ἀριθ: 98.80, καί μετὰ τοῦ Βασιλείου Δαιμονάκου διὰ δραχμάς τριάκοντα ἔξ, ἀριθ: 36, προερχομένας ἀπό τās ὁποίας τοῖς κατεσκεύασεν ἐν Πεταλίδι οἰκίας, ὡς τό συμφωνητικόν τοῦ Βασιλείου Δαιμονάκου.
 Μετὰ τῶν Νικολάου Πιεράκου διὰ δραχμάς ἐνεήκοντα πέντε, ἀριθ: 95, καί μετὰ τοῦ Μιχάλη Πικουλάκη διὰ δραχμάς δώδεκα, ἀριθ: 12, προερχομένας ἀφ' ὅσον ἄσβεστον εἰς αὐτοῦς ἐχορήγησεν· καί μετὰ τοῦ Δημητρίου Στεφανόπουλου διὰ δραχμάς ἑκατόν δώδεκα, ἀριθ: 112, προερχομένας ἀπό τήν ὁποίαν κατεσκεύασεν ἐν Πεταλίδι βρύσιν διὰ συμφωνητικοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ· ὑποχρεούμενος ἀπό ὑποθέσεις του νά ἀναχωρήσῃ ἐντεῦθεν, ἀποκαθιστᾷ καί διορίζει ἀντιπροσώπων τόν καί ἐπιτροπικόν τόν Παννάκην Κροντιρᾶν* κάτοικον τοῦ Πεταλιδίου, ὅστις νά παρουσιάσῃ πρὸς τοὺς ρηθέντας ὀφειλέτας του καί ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτῶν τās ἀφ' ἑνα ἑκατόν ὀφειλομένας ποσότητας

(υπογραφή)
Οί μάρτυρες (υπογραφές)
δικαίωμα λεπ: 20
άντιγραφής: 30
Ό Ειρηνοδίκης Κορώνης λεπ: 50
έκπληρών χρέη συμβολαιογράφου
(Σφραγίδα: ΕΙΡΗΝ ΚΟΡΩΝΗΣ
Γ. Βεργογιαννόπουλος
ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1833) (υπο-
γραφή)
**αμφιβολία για την κατάληξη ή κάποια
στοιχεία*

▶ 29

Την βαθμιαία κάθοδο στην Πελοπόννησο μαστόρων από τα χωριά της Κόνιτσας, ίσως μπορούμε να την διαγράψουμε χρονικά κάπως έτσι: Άρχισαν να ταξιδεύουν συστηματικά μετά την επανάσταση του 1821 στη Ρούμελη και στην Αιτωλοακαρνανία. Θα περάσουν στην Πάτρα με τις πλούσιες ευκαιρίες απασχόλησης, θα προωθηθούν στις παραλιακές ζώνες του Κορινθιακού και στη συνέχεια θα διεισδύσουν στην Αρκαδία και νοτιότερα στη Λακωνία και Μεσσηνία. Από το 1860 και ιδιαίτερα στην περίοδο Χαριλάου Τρικούπη, η Πελοπόννησος κατακλύζεται από Ηπειρώτες και Δυτικομακεδόνες μαστόρους που δουλεύουν στα μεγάλα σιδηροδρομικά έργα (1882-1902) και στη διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου (περατωθείσα το 1893).

Διασώθηκαν συναλλαγματικές στο αρχείο του Κύρκα Σερίφη (1848-1941), μουχτάρη της τουρκοκρατούμενης Πυρσόγιαννης με τα ονόματα των μαστόρων, το ποσόν (οθωμανικές λίρες) που δανείστηκαν και περιοχές που εργάστηκαν.

Το 1888 συναντάμε στην Πάτρα τον Βουρμπανίτη μαστορά Γιώργο Κυπαρίσση. Την ίδια χρονιά στη Βοστίτσα (Αίγιο) τους Πυρσογιαννίτες Δημήτριο Νικολ. Ζγκολόμνη και Ζήση Κ. Αδάμο. Το 1889 στους Γαργαλιάνους Μεσσηνίας τα αδέρφια Κώστα και Γιώργο Παπανικολάου.

Όπως προκύπτει από χρεωστική ομολογία ο πρωτομάστορας Ρίζος Παπανικολάου (1845-1920) δανείζεται για τις ανάγκες του την περίοδο που δούλεψε στην Πελοπόννησο και στην Αθήνα. Μαζί με τον ξεχωριστό πελεκάνο Γιώργο Βατσακαλή (-όπουλο) (1856-1917) έχτισαν στη Δημητσάνα το 1888 το καμπαναριό του Αγίου Χαραλάμνη και στον Πύργο Ηλείας τον μητροπολιτικό ναό του Αγίου Νικολάου (έργο περίπου 1897 – περίπου 1904).

Πολύ περισσότερα στοιχεία σχετικά με τα αναφερθέντα εδώ Μαστοροχώρια θα δώσουμε στο Β' τόμο της εργασίας μας *Μαστόροι χτίστες από τα Μαστοροχώρια της Κόνιτσας*.

«Ηπειρώται τεχνίται είχαν εγκατασταθή προεπαναστατικώς ή και μετά την επανάστασιν του 1821 εις διάφορα χωρία του τ. Δήμου Αροανίας, κυρίως εις το Λιβάρτζιον. μάλιστα ωρισμένα επωνύμια φέρονται και ως ηπειρωτικής καταγωγής...»¹⁰.

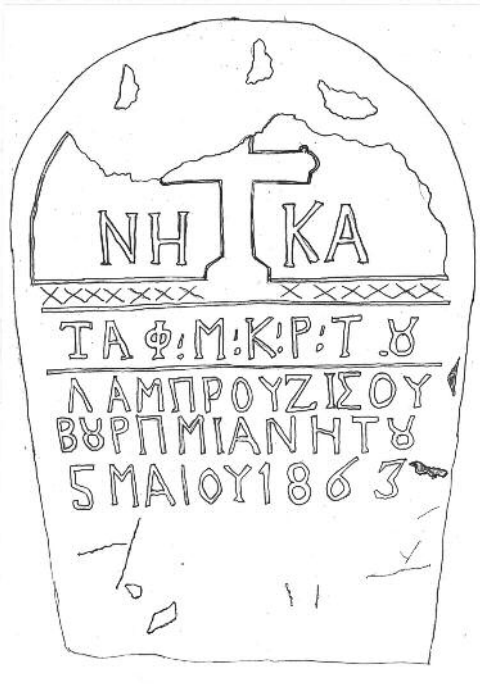

Εικ. 6. Λιβάρτζι Αχαΐας, Δήμου Αροανίας. Ταφική πλάκα μαστορόπουλου, 1863. (Φωτ. Παναγιώτη Φράγκου, 2011)

Μια άγνωστη και αδημοσίευτη ταφική πλάκα (εικ. 6) του μαστορόπουλου Λάμπρου Ζίσου από την Βούρμπιανη βρίσκεται στο χωριό Λιβάρτζι Αχαΐας, στο νεκροταφείο του Αγίου Γεωργίου. Η Βουρμπιανίτισσα φίλη Κατερίνα Δημάρατου μας έφερε σε επαφή με τον Παναγιώτη Φράγκο από το Λιβάρτζι. Η πολύτιμη μαρτυρία του αποκαλύπτει παρουσία Βουρμπιανιτών μαστόρων στο Λιβάρτζι το 1863 στις εργασίες επισκευής του ναού του Αγίου Γεωργίου: «Γύρω στα 1859, δηλαδή τέσσερα χρόνια πριν το θάνατο του μαστορόπουλου μια μεγάλη θεομηνία με πλημ-

μύρα από την υπερχειλίση της ποταμιάς, έκανε μεγάλες ζημιές στην εκκλησία που σημειωτέον είναι πολύ παλιά. Ο μύθος, η παράδοση ότι ένα μαστορόπουλο από το Βουρμπιανίτικο μπουλούκι, πέθανε ή σκοτώθηκε στη δουλειά, κουβεντιάζεται ακόμα και σήμερα στην περιοχή μας».

1863

Από το Αίγιο στο Διακοφτό κι από εκεί ανηφορίζοντας για τον Πλάτανο του τέως Δήμου Κραθίδος και σήμερα Αιγιαλείας, ανακαλύπτουμε μια πετρόχτιστη βρύση, έργο μαστόρων από τα χωριά της Κόνιτσας.

Εικ.7. Πλάτανος Αχαΐας, Δήμου Αιγιαλείας. Επιγραφή μαστόρων στην κεντρική βρύση, 1863. (Φωτ. Λάμπρου Ηλ. Κουρλού, 2011).

«Είναι η κύρια βρύση του χωριού. Έργο τέχνης και τεχνικής, ιδιαίτερου κάλλους από το 1863. Εντυπωσιάζει η πρόσοψη της ημικυκλικής καμάρας ή περιμετρική στέψη και η όλη δομή. Σώζεται επίτοιχη εγχάρακτη επιγραφή» (εικ.7) που διαβάζουμε τα εξής¹¹.

Η ΠΗΓΗ ΑΥΤΗ ΕΓΕ-
ΝΕΤΟ ΤΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ
ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΗ ΤΗΣ ΚΟΙ-
ΝΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΠΛΑ-
ΤΑΝΟΥ. ΕΧΤΙΣΘ ΔΕ ΤΑΙΣ ΧΕΡ-
ΣΙΝ ΤΩΝ Ν.ΚΩΣΤΑ-ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΙ
Κ.ΧΡΗΣΤΟΥ ΕΚ ΚΟΝΙΤΖΗΣ ΕΝ ΕΤΕΙ
ΧΙΛΙΟΣΤΩ ΟΚΤΑΚΟΣΙΟΣΤΩ ΕΞΗΚΟΣΤΩ
ΤΡΙΤΩ ΕΝ ΜΗΝΙ ΙΟΥΝΙΩ
ΤΗΝ 15^{ΗΝ} ΙΟΥΝΙΟΥ 1863, σωξγ'

Το 1885 στο χωριό Δεσινό του Δήμου Αροανίας Καλαβρύτων η εκκλησιαστική επιτροπή συμφώνησε την ανέγερση του ενοριακού ναού του Αγίου Γεωργίου με τους κτίστες Χρήστο Αθανασίου από την Κόνιτσα και τους Ιωάννη Νικολάου και Κωνσταντίνο Ιωάννου από την Πυρσόγιαννη «...οίτινες εξήτησαν την σύνταξιν του παρόντος [συμφωνητικού] ενώπιον του συμβολαιογράφου Αροανείας Ανδρέου Β. Σοφιανοπούλου...».

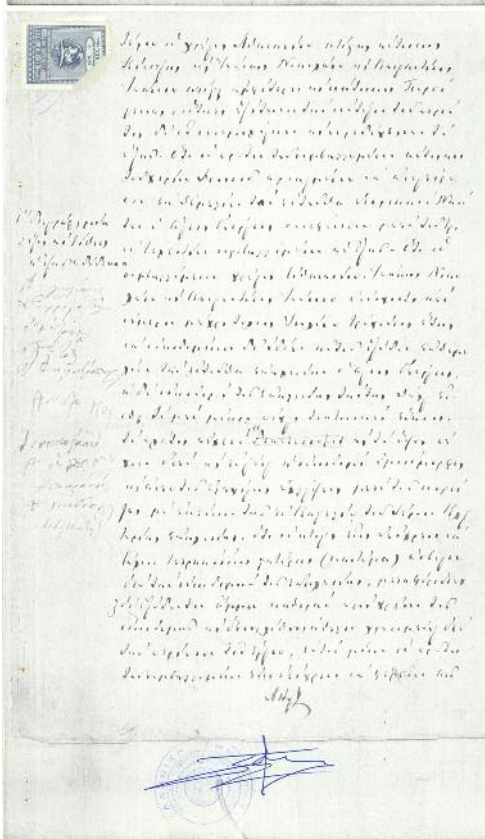
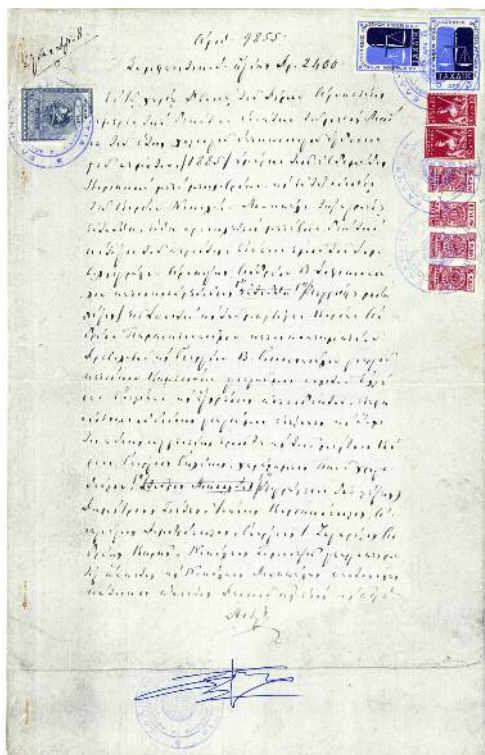
Το συμφωνητικό πρωτοδημοσίευσε ο Αλεξ. Μαμμόπουλος, «Ηπειρώτες μαστόροι στην Πελοπόννησο» (1980), σσ. 21-23. Το αναδημοσιεύει ο Χρ. Κωνσταντινίδης, Χτίστες Πελοποννήσου (1983), σσ. 187-189. Αναδημοσιεύεται από τον πρωθιερέα Νικ. Π. Παπαδόπουλον. «Περί την ίδρυσιν του Ι. Ναού Αγ. Γεωργίου εν Δεσινώ». Επετηρίς των Καλαβρύτων, τόμ. ΙΗ' (1987-1990), σσ. 302-304. Ενώ όμως ο τελευταίος δηλώνει ότι το έγγραφο υπάρχει στο προσωπικό του αρχείο, ωστόσο αναδημοσιεύει από το ίδιο αντίγραφο που χρησιμοποιήθηκε από τους προαναφερόμενους.

Δημοσιεύουμε για πρώτη φορά το χειρόγραφο συμφωνητικό (εικ.8) που παρέδωσε στον Αργύρη Πετρονώτη ο συμβολαιογράφος Καλαβρύτων Ξενοφών. Π. Οικονόμου. Θερμές οι ευχαριστίες μας για την πολύτιμη προσφορά του.

Ο Αργύρης Πετρονώτης δώρισε το συμφωνητικό στο Μουσείο Ηπειρωτών Μαστόρων που ετοιμάζεται στην Πυρσόγιαννη.

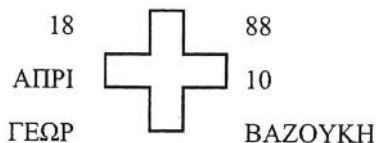
Μας βοήθησαν και τους ευχαριστούμε: ο ιερομόναχος Μάξιμος Ιβηρίτης, ο Κώστας Βακάλης και ο Απόστολος Χαραλαμπί. Ζηλόμης.

Εικ.8. Συμφωνητικό κατασκευής Ναού Αγίου Γεωργίου στο χωριό Δεσινό Καλαβρύτων, το 1885.

1888

Το έτος 1888 στο χωριό Μάνεσι Τριταίας, Δήμου Ερυμάνθου, 29 χιλ. νότια της Πάτρας, σε αγκωνάρι σπιτιού είναι σκαλισμένος ένας δικέφαλος αετός και σε ένα άλλο παρακάτω επιγραφή με το όνομα του μάστορα Γεωργίου Βαζούκη (εικ.9).

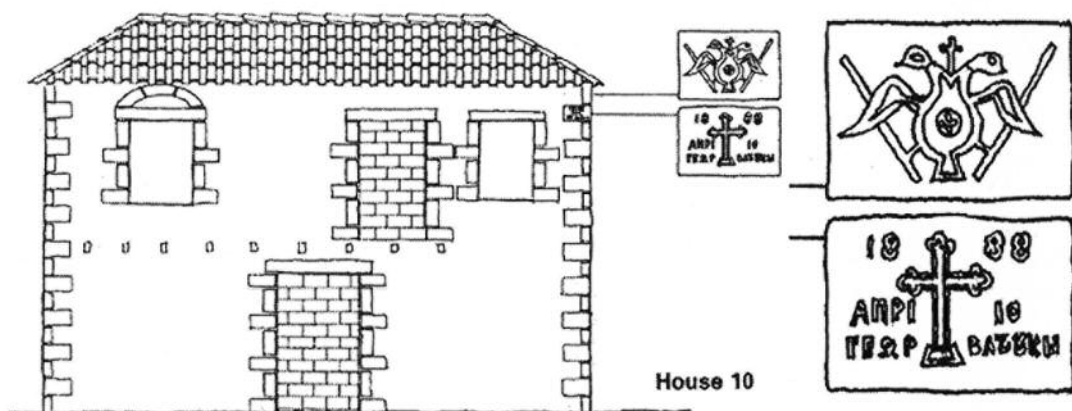

Ο Γιώργος Ζήση Βαζούκης (1851-1927), ακουστός πρωτομάστορας από την Στράτσανη (σήμερα Πύργος) Κονίτσης ταξίδευε με τα αδέρφια του Χρήστο (1849 -) και Αποστόλη (1860 -) για δουλειές στη Ρούμελη και στην Πελοπόννησο.

Άλλες δύο επιγραφές διασώζουν τις χρονολογίες και το όνομά του. Το 1883 εργάζεται στο μοναστήρι του Προυσού Ευρυτανίας και το 1894 στον κοιμητηριακό ναό του Οσιομάρτυρα Νικολάου του εν Βουνένους στο χωριό Παλιάμπελα, κοντά στη Βόνιτσα Αιτωλοακαρνανίας.

Είναι πολύτιμη η βοήθεια του Πυρσογιαννίτη μηχανικού Αποστόλη Λάμπρου Ζυγολόμνη που επισκέφτηκε το χωριό Μάνεσι και μίλησε με τον Απόστολο Ρουμελιώτη, απόγονο του πρώτου ιδιοκτήτη του σπιτιού: «Ο μάστορας Μήτρος Καρακώστας από τη Στράτσανη, κατέβηκε με άλλους χωριανούς του για δουλειές στα χωριά της Αχαΐας. Εγκαταστάθηκε μόνιμα στο Μάνεσι. Άλλαξε το επίθετό του από Καρακώστας και το έκανε Ρουμελιώτης. Έκανε δυο παιδιά τον Παναγιώτη και τον Ευστάθιο. Ο δεύτερος παντρεύτηκε κοπέλα από το γένος Ντάσκα και φέρεται να είναι ο ιδιοκτήτης του σπιτιού που χτίστηκε το 1888, από τον συγχωριανό του πρωτομάστορα Γιώργο Βαζούκη.

Το σπίτι αυτό δεν υπάρχει πια. Μετά το σεισμό του 2008, ο νέος ιδιοκτήτης του (Στασινόπουλος) το κατεδάφισε».

Εικ. 9. Μάνεσι Τριταίας, Δήμου Ερυμάνθου, Αχαΐας. Οικία Μήτρος Καρακώστα-Ρουμελιώτη, 1888. (Ft. Cooper, *Houses of the Moreas*, 2002, σ.335. – Σημ. Σχέδια με ηλεκτρονικούς τρόπους...)

Οικοδομική δραστηριότητα μαστόρων από τα χωριά της Κόνιτσας εντοπίζουμε το 1890 στους Γαργαλιάνους Μεσσηνίας.

Η εκκλησιαστική επιτροπή του ναού των Αγίων Πάντων και Αγίου Κωνσταντίνου και «ο Δημήτριος Μπίζος, κτίστης κάτοικος Σέλιτσας της Ηπείρου... πήσαντο την σύνταξη του παρόντος συμφωνητικού εγγράφου (εικ.10) εκθέσαντες τα εξής, ότι προκειμένου να αναγερθή ιερός Ναός εν τη θέσει Μαυραιδείκας, της πόλεως Γαργαλιάνων ο ανωτέρω Δημ. Μπίζος αναλαμβάνει το χτίσιμον των τοίχων του Ναού τούτου προς δραχμάς τρεις και λεπτά τεσσαράκοντα (3,40) έκαστον κυβικόν πήχυν...».

Ο πρωτομάστορας Δημήτριος Μπίζος, κατάγονταν από την Σέλιτσα Ηπείρου. Πρόκειται για το χωριό Σέλιτσα (σήμερα Οξυά) της επαρχίας Κονίτσας. Στα Μητρώα Αρρένων της Κοινότητας είναι καταχωρημένος με αύξ. αριθμό 1 ως Δημήτριος Βίζιος (Μπίζιος) του Γεωργίου, γεννηθείς το 1851. Διαγράφεται ΓΔΗ 34745/1939.

Στην πρώτη σειρά των ονομάτων για την συνδρομή τους στην έρευνά μας για το Ναό των Αγίων Πάντων είναι οι: Αθανάσιος Τερζάκης, Πέτρος Μπουκουβάλας και ο Βαγγέλης Κυπαρίσσης από την Οξυά (Σέλιτσα) Κονίτσας. Τους ευχαριστούμε ολόψυχα.

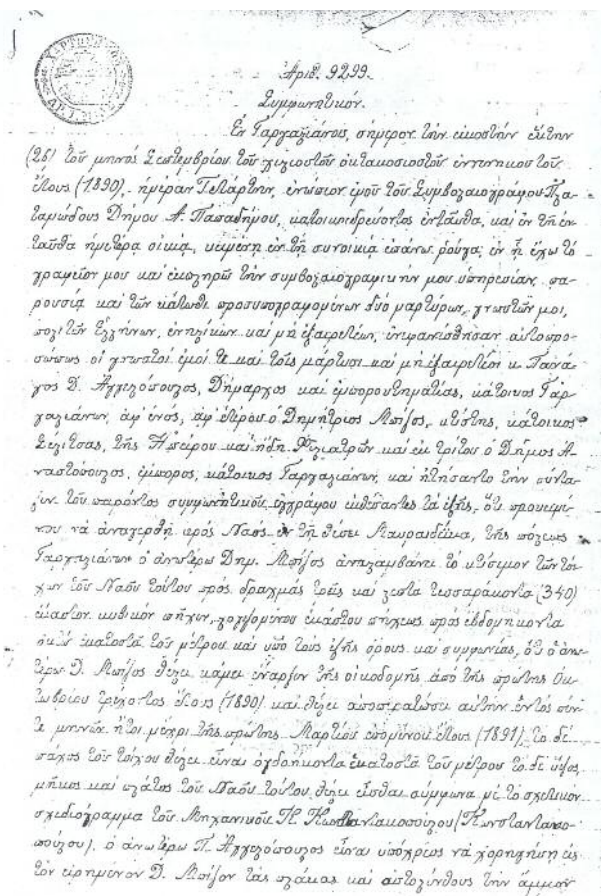
1894

Από την Πάτρα ο δρόμος που ανηφορίζει προς του Μοίρα περνά από τους οικισμούς Καρυά, (Αγ. Ιωάννη-Μιντζέικα) που ονομάζονται και παλιό Σούλι, και μετά Γκοτσέικα, Μοίρα και Ζουμπάτα.

Τέλη του 19ου αιώνα, σε αυτά τα χωριά κατέβηκαν για δουλειές μαστόροι από τον Ίσβορο (σήμερα Αμάραντος) Κονίτσας. Εδώ συναντάμε να δραστηριοποιείται ο Σβορίτης πρωτομάστορας Στέφανος Μπόγδης (Μπογδανόπουλος) (1865-1968) που έμεινε στο Μοίρα και παντρεύτηκε την Ολυμπία Δημητρακοπούλου.

Το 1894 έχτισε τον ναό της Κοίμησης της Θεοτόκου, το 1900 το σχολείο, τον κεντρικό μύλο, πολλά σπίτια και το 1902 τον Άγιο Ιωάννη το Θεολόγο. Στη συνέχεια δούλεψε και εγκαταστάθηκε στην Πάτρα, όπου και πέθανε.

Καλοπελεκημένες οι λιθανάγλυφες επιγραφές (εικ. 11) στο ναό της Παναγίας το 1894 στου Μοίρα. Ξεχωρίζει με τα μεγάλα γράμματα ο Σβορίτης αρχιμάστορας ΣΤΕΦΑΝΟΣ (Μπόγδης - Μπογδανόπουλος). Αξιοπρόσεχτος και ασυνήθιστος ο αυτοχαρακτηρισμός των μαστόρων ως αγωνιστών του ναού (ΟΙ ΔΕ ΑΓΟΝΗΣΤΕ ΤΟΥ ΝΑΟΥ).

Εικ. 11. Μοίρα Πατρών. Κόιμηση Θεοτόκου 1894. Σχέδια-Φωτογραφίες: Αποστόλου Χαράλ. Ζυγολόμνη – 2012.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1 Σημειώνεται ότι η Επανάσταση του 1821 ήταν περίοδος ανανέωσης ή προσπαθειών πολλαπλής κοινωνικής και πολιτιστικής. Πολλά έμειναν στη μέση (όπως π.χ. στην Παιδεία, μεταρρύθμιση που δεν έγινε ποτέ). Στην ναοδομία υπήρξε ανανέωση. Ένα δείγμα της είναι η δημιουργία ακριβώς αυτού του νέο-οκταγωνικού τύπου. Οκταγωνικού τύπου ναοί υπήρχαν και στο Βυζάντιο. Όμως οι νεοελληνικοί οκταγωνικοί είναι δημιούργημα των παραδοσιακών μαστόρων μας. Εκείνων των μαστόρων που έκτιζαν τα τετράγωνα μονότρουλλα τζαμιά της Πελοποννήσου (όπως ο Αντώνιος Ρηγάπουλος από τα Λαγκάδια). Και ακριβώς τα οθωμανικά τζαμιά υπήρξε η πηγή έμπνευσης σχεδιασμού των εκκλησιών νέο-οκταγωνικού τύπου (Δ. Πάλλας, Α. Ξυγκόπουλος κ.ά.). Είναι γνωστό ότι τα τζαμιά βόρεια της Λάρισας έκτιζαν Μουσουλμάνοι νότια της πόλης αυτής Έλληνες (Ανακοίνωση οθωμανολόγου Machiel Kiri, Αθήνα, 2 Ιουνίου 2015).

2 Νικολ. Μουτσόπουλος. Η Αρχιτεκτονική των Εκκλησιών και των Μοναστηριών της Γορτυνίας. Εν Αθήναις, 1956, σελ. 111-114.

3 Παλαιότερη βάση των βενετικών αρχείων τεκμηριωμένη δραστηριότητα τους ανάγεται στα 1698 και βάσει ενδείξεων στα 1613. Βλ. Βασίλης Σιακωτός. «Έργα γεφυροποιίας, υδραγωγεία, οικοδομικά συνεργεία... στη βενετοκρατούμενη Πελοπόννησο (1687-1715)...»: περί Πετρογέφυρων, [τόμος 3], Μαστόροι & Γεφύρια. Αθήνα: εκδ. Κέντρου Μελέτης Πέτριων Γεφυριών. 2009, σελ. 31-32 και 39, έγγραφο 3.

4 Βασίλειος Χρ. Σκολαρίκος. Ο Ναός της Αγίας Κυριακής και τα λοιπά Σεβάσματα της Δημητσάνας. Αθήνα: Εκδότης Κληροδότημα Νικολάου Μακρή και Γεωργίου Παπούλια: Χ. Χρ. [Νοέμβριος 2014 κατά δήλωσή του 7 Δεκ.2014], σ.96.

5 Στο Β. Σκολαρίκο, ό.π., σ. 96. Οι τρεις πρώτες σειρές είναι αντιγραμμένες από την εργασία Αργ. Πετρονώνη. Οικισμοί και αρχιτεκτονικά μνημεία στην ορεινή Γορτυνία... Αθήνα: εκδ. ΤΕΕ, 1915, σ.54§79, σημ.172, σε συνδυασμό με σελ. 56 συνέχεια §81. Παραπέμποντας στην άποψη Μουτσόπουλου, ό.π.(σημ.2), 1956, σ.114. Σήμερα από αυτοψία Α.Π. υποστηρίζουμε ότι ο νέο-οκταγωνικός ναός του Αγίου Γεωργίου Βαλτεσινίκου φαίνεται να χτίστηκε από Λαγκαδι(α)νούς μαστόρους: α) αυτό το δείχνει η παρουσία του θυρώματος της βόρειας εισόδου της εκκλησίας, χαρακτηριστικής λαγκαδικής μορφής, βλ. Πετρονώνης, ό.π. σ.55, εικ.25 του 1848, β) την εμπλοκή ιδίων μαστόρων έως λατόμων πέτρας αναφέρει ο Μουτσόπουλος, ό.π., σ.114, γ) ας ληφθεί υπόψη και η χρονική διαφορά 14 ετών μεταξύ της ανοικοδόμησης της Αγίας Κυριακής (1834) και του Αγίου Γεωργίου (1848).

Επ' ευκαιρία μια διόρθωση στο κείμενο του Πετρονώνη, ό.π., σ.54§79 ορθά ο Αγίου Γεωργίου Βαλτεσινίκου κατατάσσεται στους οκταγωνικούς ενώ στη σ. 56§82 λανθασμένα εντάσσεται στους εγγεγραμμένους σταυροειδείς με τρούλλο ναούς.

6 Σκολαρίκος, ό.π., σ. 97, όπου παραθέτει κ.α.

7 Ο ίδιος, ό.π., σ.97.

8 Ο ίδιος, ό.π., σ.97, όπου και εικόνα της επιγραφής.

9 Βλ. το πολύτιμο [έστω] Προσωρινών Αλφαριθμητικών Ευρετήριον των συνοικισμών και λοιπών τόπων της Ελλάδος κατά την γενικήν απογραφήν του πληθυσμού της 16 Οκτωβρίου 1940 [!] ...Αθήναι: Εθνικόν Τυπογραφείον 1948.

10 Επιστολή του Γέροντα Μάξιμου Ιβηρίτου Πρωτοεπιστάτη Αγίου Όρους στον Βασ. Παπαγεωργίου, 14.2.2013.

11 Σωτήριος Γ. Μουτζουρέλης. ΠΛΑΤΑΝΟΣ, ΑΝΘ ΠΟΤΑΜΙΑ, ΤΣΙΒΛΟΣ Τ. ΔΗΜΟΥ ΚΡΑΘΙΔΟΣ, ΠΛΑΤΑΝΟΣ 2007, σελ. 127-128.

Άμπελος και φυλλοξήρα

Στα μέρη μας, η φυλλοξήρα¹ είναι παλιά υπόθεση. Γι' αυτήν, πρόσφατα και μεταξύ άλλων, γράφτηκε² το εξής: «... **Η φυλλοξήρα της δεκαετίας του '60 κατέστρεψε τις καλλιέργειες.** ... ». Αυτή η πληροφορία δεν είναι σωστή, όσον αφορά τα αμπέλια της επαρχίας Κόνιτσας. Η αμπελική φυλλοξήρα, και μάλιστα στην ολέθρια ριζόβια μορφή της, εμφανίστηκε στα Μαστοροχώρια το 1929, διαδοθείσα από τη Δυτ. Μακεδονία, όπου είχε ενσκήψει πριν από το 1900 και κατέστρεψε σταδιακά όλες τις εκεί αμπελοκαλλιέργειες. Τα πρώτα αμπέλια που προσβλήθηκαν στα Μαστοροχώρια και κατ' επέκταση στην Ήπειρο ήταν οι αμπελώνες του χωριού **Κάντσικο** (τώρα Δροσοπηγή) της επαρχίας Κόνιτσας.

Την παραπάνω πληροφορία αντλούμε από το βιβλίο «ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΑ», του Ηπειρώτη, τακτικού καθηγητή της Γεωπονικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Βασίλη Χ. Λογοθέτη, Β' έκδοση, Θεσσαλονίκη 1967, όπου στη σελ. 193 γράφει:

«..... Εις την Ελλάδα η φυλλοξήρα ήρχισε να μας απασχολή κυρίως από του έτους 1912, ότε απηλευθερώθησαν η Μακεδονία, η Θράκη και αι νήσοι του Αιγαίου (Χίος, Μυτιλήνη, Σάμος). Εις την Μακεδονίαν η φυλλοξήρα διεπιστώθη το πρώτον εις την Πυλαίαν (Καπουτζήδες) της Θεσσαλονίκης τω 1898. Αύτη εισέβαλεν εκ Βουλ-

γαρίας και Σερβίας, η οποία είχε προσβληθή από του 1892, ή από άλλας περιοχάς της Τουρκίας, εις τας οποίας διεδόθη μεταξύ των ετών 1883 και 1888. Εις την Σάμον, την Χίον, την Λέσβον και την Ικαρίαν διεδόθη μεταξύ των ετών 1892 και 1908.

Ολίγον κατ' ολίγον και μέχρι του 1929 η φυλλοξήρα κατέστρεψε τους αμπελώνες ολοκλήρου της Μακεδονίας και Θράκης, και επίσης διεπιστώθη εις το χωρίον **Κάντσικον** της Κόνιτσας εν Ηπείρῳ. Εκ της Μακεδονίας, κατά την αυτήν περίοδον, επροχώρησε και νοτιώτερον και προσέβαλε πρώτον τον Τύρναβον, και ακολούθως σποραδικώς μέχρι του 1935 ολόκληρον την Θεσσαλίαν.

Το 1946 η φυλλοξήρα διεπιστώθη εις την κεντρικήν Εύβοιαν και εις την Σκόπελον και το επόμενον έτος 1947 εις τον Ωρωπόν Αττικής. Το 1953 ολόκληρος η Αττική εκηρύχθη φυλλοξηριώσα και το 1960 ολόκληρος η Βοιωτία. ».

Και παρακάτω, στη σελ. 246, σημειώνει ότι η άμπελος «... Εις την Καστοριάν, εις τας κλιτύς του Γράμμου, αναπτύσσεται καλώς και εις χωρία κείμενα εις ύψος 1.200 μ. ... ». Ασφαλώς, συμπληρώνω εγώ, αυτό συμβαίνει και στις Ηπειρωτικές πλαγιές του Γράμμου, όπου κείνται πολλά από τα Μαστοροχώρια της Κόνιτσας.

Η παραπάνω πληροφορία του καθηγητή Β. Λογοθέτη είναι ακριβής, όσον αφορά το Κάντσικο (τώρα Δροσοπηγή), όπως τουλάχιστον μολογούσαν και θυμούνταν οι γέροντες κατά τη δεκαετία 1950. Μετά το 1929, καθώς περνούσε ο χρόνος, οι αμπελώνες της Δροσοπηγής άρχισαν να ξεραίνονταν. Και είχαν απέραντη έκταση τότε. Όλα τα σπίτια είχαν κάποιο μικρό ή μεγάλο αμπέλι. Η τεράστια περιοχή που περικλείεται στο τρίγωνο «Παναγιά», «Καντσιώτικο γεφύρι», «εκβολή Τρανού λάκκου» ήταν κατάφυτη από κλήματα. Αρκετά αμπέλια ήταν και έξω από αυτήν. Κέντρο της αμπελικής αυτής περιοχής ήταν οι θέσεις «Πέβιτα³», «Παλιοπέβιτα³» και «Παλιάμπελα». Καλλιεργούνταν πολλές ελληνικές ποικιλίες, (κορίθι⁴, βόσκα⁵, πίστρι⁶, τεμπίνα⁷, μαυροούδι⁸, πικαρί⁹, κ.α.),

ακόμη και το αμερικάνικο ντοβερνό¹⁰. Εργατικότατοι καθώς ήσαν, περιποιοούνταν με το παραπάνω τα αμπέλια τους. Και είχαν πολύ μεγάλη παραγωγή. «Τη χρονιά του 1905 η συνολική παραγωγή κρασιού στο Κάντσιο ήταν 200.000 οκάδες (256.000 λίτρα σημερινά) κρασί. Η πληροφορία είναι η μοναδική που έχουμε και μας την έδωσε ο Γιάννης Κοτσίνας (δάσκαλος), που τότε ήταν περίπου 10 χρονών. Ρωτήσαμε τους γέροντες τι το έκαναν τόσο κρασί και μας απάντησαν ότι το έπιναν πρωί, μεσημέρι, βράδυ, στο όργωμα, στα πρόβατα, παντού έπιναν κρασί, το περίφημο Καντσιοτικό κρασί, που το έφτιαχναν και φαγητού (κρασόψωμο). Είχαν δίκιο οι ξενοχωρίτες που έλεγαν “οι Καντσιοίτες τρώνε κράσον και πράσον”¹¹. Ήταν βασική τους τροφή, αλλά και ένα προϊόν που τους εξυπηρετούσε σε πολλές άλλες ανάγκες ιατρικές, εκκλησιαστικές, εμπορικές. Ίσως ένας λόγος της μακροζωίας των γερόντων να ήταν και το κρασί». [Πηγή: βιβλίο

“Κάντσιο – Δροσοπηγή, συγγραφή για ένα μαστοροχώρι της Ηπείρου”, Αθήνα 1993, σελ.83].

Τα πράγματα άλλαξαν άρδην κατά τη δεκαετία που ακολούθησε, δηλ. μέχρι το 1940. Η φυλλοξήρα εξαφάνισε το ένα μετά το άλλο τα αμπέλια στο χωριό και διαδόθηκε σταδιακά σε όλα τα χωριά της επαρχίας Κόνιτσας. Το πολύτιμο κρασί λιγόστευε. Κάτι έπρεπε να κάνουν και το έκαναν. Στρεμματίσαν εκ νέου τα αμπέλια τους και φύτεψαν νέα κλήματα, αμερικάνικα, τα οποία αντέχουν στη ριζόβια φυλλοξήρα. Μετά το 1950 φύτεψαν και γαλλικά κλήματα, εξ ίσου ανθεκτικά. Τα έφεραν από τη Δ. Μακεδονία, όπου η φυλλοξήρα ενδημούσε πριν από πολλά χρόνια και οι αμπελουργοί είχαν αποκτήσει σχετική πείρα. Τα αμερικάνικα υποκείμενα τα μπόλιασαν με τις ντόπιες παλιές ποικιλίες, στις οποίες ήσαν εθισμένοι. Με πολύ κόπο

τα κατάφεραν να ξαναφτιάξουν μερικώς τα αμπέλια τους, αλλά η διαδικασία ήταν χρονοβόρα. Η πίστη και η ελπίδα ότι θα τα καταφέρουν τους έτρεφε. Την επόμενη δεκαετία, ήτοι μέχρι το 1950, η προσπάθεια αναμπέλωσης συνεχίστηκε, παρά τις δυσκολίες από τον πόλεμο και τον ακόλουθο εμφύλιο, αλλά με βραδύτερους ρυθμούς. Κατά την ακόλουθη δεκαετία, δηλ. μέχρι το 1960, λιγοστά αμπέλια φυτεύονται πλέον και όλοι προσπαθούν να διατηρήσουν όσα αμπέλια βρήκαν από τους πατέρες τους. Πάνω κάτω το ίδιο συνέβαινε σε όλα τα Ματοροχώρια.

Κατόπιν, δηλ. ύστερα από το 1960, επήλθε η πλήρης καταστροφή. Όχι από την αμπελική φυτονόσο φυλλοξήρα. Αυτή είχαν μάθει να την αντιμετωπίζουν. Μια άλλη φυλλοξήρα, μια κοινωνική νόσος που ονομάζεται **μετανάστευση**, ενέσχυε παντού στην ύπαιθρο χώρα. Αυτή εξαφάνιζε όχι τα αμπέλια, αλλά τους αμπελουργούς. Και χωρίς αυτούς η άμπελος δεν ευδοκιμεί. Τα κλήματα είναι φυτά που θέλουν μεγάλη φροντίδα. Θέλουν και αισθάνονται, σαν τα μωρά παιδιά, το χάδι και τη διαρκή περιποίηση του αμπελουργού. Χωρίς αυτήν δεν προκόβουν. Η μετανάστευση της δεκαετίας του '60, εσωτερική ή εξωτερική, ξενίτευε εκατοντάδες παραγωγικούς συμπατριώτες μας. Τους πήρε ανεπιστρεπτικά από το φυσικό τους περιβάλλον και τη γενέτειρα γη τους, την οποία επί έτη πολλά καλλιεργούσαν. Τα αμπέλια που άφησαν πίσω στα χωριά τους έμειναν χωρίς φροντίδα και με το πέρασμα του χρόνου χάθηκαν, όσο και αν προσπάθονταν, με τις λίγες δυνάμεις τους, να τα διατηρήσουν οι γέροντες που παρέμειναν στα χωριά. Σ' αυτούς τους δουλεutaδες γέροντες και στο πείσμα τους οφείλουμε τα λιγοστά αμπέλια που διασώθηκαν στη δεκαετία του '70. Αλλά ήδη ο αγώνας είχε κριθεί. Η βιολογία και ο αδηφάγος χρόνος λειτουργούσαν σε βάρος τους. Απόκαμαν και αυτοί, γέρασαν πολύ, και άφησαν στην τύχη τους τα ελάχιστα αμπέλια. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η δεκαετία του '80 να εύρει τον τόπο μας σχεδόν χωρίς αμπέ-

λια. Μόνο κάποιες διάσπαρτες κληματαριές μέσα στις αυλές των σπιτιών θύμιζαν ότι κάποτε ο Βάκχος, θεός του οίνου και της χαράς, λημέριαζε και στον τόπο μας.

Ας όψεται, λοιπόν, για την εξαφάνιση των αμπελιών μας η φάγουσα, η σμέρνα μετανάστευση της δεκαετίας του '60, γιατί αυτή ήταν η κύρια αιτία της καταστροφής τους και δευτερευόντως η αμπελική φυλλοξήρα.

Σημειώσεις

1. **Φυλλοξήρα**: Νόσος της αμπέλου, οφειλόμενη στο μικροσκοπικό έντομο *phylloxera*. Στη ριζόβια μορφή της, τα ένζυμα του σιάλου των εντόμων αυτών επιδρούν στους ιστούς των ριζών, τα προσβληθέντα σημεία φουσκώνουν και ακολούθως καταστρέφονται από βακτηρίδια και μύκητες. Η φυτονόσος αυτή εμφανίστηκε στην Ευρώπη το 1863, μεταφερθείσα από τη Β. Αμερική. Στις επόμενες δεκαετίες προσέβαλε όλες τις ευρωπαϊκές αμπελουργικές περιοχές.
2. Στο περ. "Κόνιτσα", τεύχ. 174/2014, σελ. 13-14, ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ του Δήμου Κόνιτσας, για «Το μουσείο οίνου και αμπέλου της Ηπείρου στην Κόνιτσα», υπογραφόμενο από τον Απόστολο Ραπακούσιο, αντιδήμαρχο τότε.
3. Οι τοπωνυμίες «Πέβιτα» και «Παλιοπέβιτα» ερμηνεύονται από το Λατ. *pe(r) vitis* (= στα αμπέλια), εξήγηση απόλυτα συμβατή με τους εκεί αμπελώνες. Αυτές απαντώνται και αλλού, π.χ. στα γειτονικά χωριά Επαχώρι και Ζέρμα.
4. **Κορίθι**: Λευκό σταφύλι εκ Κορίνθου, εξού και η ονομασία του.
5. **Βόσκα**: Κέρινο σταφύλι με μεγάλο βότρυ, από το παλ. Σλ. *voskj* (= κερή).
6. **Πίστρι**: Ποικιλόχρωμο σταφύλι, εκ του παλ. Σλ. *pistrj* (= παρδαλό).
7. **Τεμπίνα/Ντεμπίνα**: Λευκό κρασοστάφυλο εκ της περιοχής των Τεμπών, εξού ιδιωματικώς και η ονομασία του, αντί του ορθού «τεμπική άμπελος».
8. **Μαυρούδι**: Μαυρόχρωμο κρασοστάφυλο.
9. **Πικάρι**: Ποικιλία κρασοστάφυλου με έντονο μαύρο χρώμα. Ερμηνεύεται από το Λατ. *pico/picare* (= πιασώνω - αμαυρώνω, μελαίνω).
10. **Ντοβερνό**: Αμερικανόφερτη ποικιλία ερυθρού σταφυλίου, από την περιοχή Dover των ανατολικών Ηνωμένων Πολιτειών.
11. Ορθότερο είναι «Οι Καντισιώτες τρώνε πράσιν και πίνουν κράσιν». Τότε, στη Δροσοπηγή, πέρα από την άμπελο, εντατικά καλλιεργούσαν πράσα και λάχανα/κράμβες, γι' αυτό οι άλλοι Μαστοροχωρίτες τους αποκαλούσαν περιπαικτικά «Καρμπουλάχανα», δηλ. «Κραμβολάχανα».

Αθήνα, 16-05-2016

Σημειώσεις ενός Βουρμπιανίτη, 1803-1845

Ο Βουρμπιανίτης Κύρκας Παπανίκου γεννήθηκε το 1777 περίπου, πέθανε το 1845, ήταν γιός του παπά Νίκου Ντούμαρη και αδελφός του Κώστα Παπανικολάου ή Βουρμπιανίτη ή Γραμματικού (1760-1838), ο οποίος διετέλεσε γραμματέας του Αλή πασά και 4 διαδόχων του. Εργάστηκε ως νταβαντής (ξυλουργός) μέχρι το 1812 και έκτοτε εκμεταλλευόταν ποιμνία, χορηγούσε έντοκα δάνεια και καλλιεργούσε τα κτήματά του στο χωριό. Από τα επτά τέκνα του, ο Ζήσης (γενν. 1798) διετέλεσε γενικός προεσπός του καζά της Κόνιτσας το 1840 τουλάχιστον, ο Ρίζος (γενν. 1805) σπούδασε στη Γερμανία και διετέλεσε γραμματέας του Δ. Υψηλάντη, ο δε Κώστας (γενν. 1812 περίπου) υπήρξε γραμματέας του Μαλίκ πασά και λόγιος¹.

Στα «Ηπειρωτικά Χρονικά» του έτους 1941, (σελ. 193-212), μετεγράφηκαν από τον Ευρ. Σούρλα 25 σελίδες χειρόγραφες σημειώσεις του Κύρκας που περιείχαν ενθυμήσεις του και διαθήκες του. Οι ενθυμήσεις γράφτηκαν μάλλον στην δεκαετία του 1830, πιθανότατα βάσει προγενεστέρων σημειώσεών του, με χρονολογίες που δεν είναι πάντοτε αξιόπιστες. Τα γραπτά του αυτά αποτελούν ενδιαφέροντες (αλλά λησμονημένες) ιστορικές πηγές, διότι παρέχουν μοναδικές εν πολλοίς πληροφορίες αναφορικά με αξιόλογα γεγονότα της περιόδου 1803-1845, με τη δράση και το ήθος ορισμένων προσώπων,

με τις τιμές κάποιων αγαθών και εργασιών και με την αρτιότητα της ελληνικής γλώσσας, η οποία ομιλείτο τότε από τον τεχνίτη εκείνον (έμαθε να την γράφει μετά το 1785 μάλλον) και κατ' επέκταση από τους κατοίκους του τόπου.

Παρουσιάζω εδώ τις κύριες πληροφορίες των ως άνω σημειώσεων, με την εξής επεξεργασία: εκείνες που είχαν διατυπωθεί από τον Κύρκας με πλατειασμούς τις αποδίδω συνοπτικά, εκείνες δε που είχαν διατυπωθεί με ελλείψεις και ασάφειες (ήσαν όμως κατανοητές από τον ίδιο και τους συγγενείς του) τις αποδίδω ερμηνευτικά βάσει και άλλων μαρτυριών.

Ο αδελφός μου Στέργιος μου οφείλει: α) το μερίδιό μου στα κέρδη της σύμπραξής μας σε κατασκευαστικά έργα που εκτελέσαμε το 1803 στο χαντάκι του κάστρου [της Πρέβεζας²], 849 γρόσια, β) την αμοιβή μου για την προμήθεια εργατών που έκανα στα ίδια έργα, 128 γρόσια, γ) το μερίδιό μου από την εκμετάλλευση ενός μουλαριού μας επί 15 έτη³, 1500 γρόσια.

Ο αδελφός μου Γιάννης μου οφείλει: α) από το έτος 1806, το μερίδιό μου στα κέρδη των συναλλαγών που κάναμε συνεταιρικά όταν αυτός ήταν στην Βλαχιά⁴, 323 γρόσια, β) από το 1821, το μερίδιό μου από την εκμετάλλευση ενός αλόγου, το οποίο ανήκε στον γιό μου Ζήση και στον αδελφό μου Κώστα και δόθηκε από τον Κώστα στον Γιάννη όταν ο Αλή Πασάς πολιορκήθηκε [δηλαδή το 1821], 500 γρόσια.

Ο πεθερός μου Κώστας Σούρλας και ο γιός του Γιώργος μου οφείλουν: α) τον τόκο επί των 90.000 άσπρων [νομισμάτων], τα οποία εδάνεισα σε αυτούς το 1806 και τα χρησιμοποίησαν για το Πεκλάρι και την Ζέλιστα⁵, ένα γρόσι ανά χίλια άσπρα, συνολικώς 90 γρόσια, β) τα 8 γρόσια που έδωσα αχρεωστήτως στον πεθερό μου το 1806 για το βαμβάκι που μου επώλησε, γ) το αντίτιμο των 85 οκάδων κρασιού που τους επώλησα, όταν ενέσκηψε πανούκλα⁶, προς 12 παράδες την οκά, 410 γρόσια. Μετά τον θάνατο του πεθερού μου [1825;], πηγαίνοντας από τα Γιάννενα «να κόψομε ξύλα για το γιοφύρι Τεπελενιού», μαζί με τον αδελφό μου Στέργιο και τον Νάσιο [καταγόμενο από άλλο χωριό], κα-

τόπιν διαταγής, ο Νάσιος μου εκμυστηρεύτηκε ότι ο γιός του πεθερού μου Κότας του δάνεισε χρήματα λέγοντάς του ότι του τα άφησε ο πατέρας του [πεθερός μου] για να μου τα δώσει επειδή μου τα χρωστούσε, αλλά ο Κότας μου αρνήθηκε τούτο.

Διαμαρτυρήθηκα στον Αλή πασά και στους επόμενους βαλχδες για την άρνηση των αδελφών μου Κώστα και παπά Ρίζου να μου εξοφλήσουν ο πρώτος 33992 γρόσια και ο δεύτερος 18311 γρόσια, αλλά δεν βρήκα το δικίο μου διότι οι αδελφοί μου τους εδωροδόκησαν.

Το 1807, οπότε έκτιζα το χάνι της Τσαρτόβας [κοντά στο Λεσκοβίκι] κατά διαταγή του Αλή πασά, πληροφορήθηκα από χωριανό μου ότι ο αδελφός μου Γιάννης μετοίκησε από το πατρικό μας σπίτι σε νεόδμητο δικό του.

Έστειλα στο Λισκάτσι, το 1807, τον μαθητευόμενό μου, ένα ορφανό παιδί, να υπηρετήσει στον Παν. Νούτση επί δύο έτη και 9 μήνες, με ετήσια αμοιβή 66 γρόσια, και του έδωσα χαρι-

στικώς ως πρόσθετη αμοιβή 30 γρόσια, τα οποία μπορείτε να τα ζητήσετε αν θέλετε [απευθύνεται στους συγγενείς του με τις εν λόγω σημειώσεις].

Το 1812 ο Αλή πασάς διέταξε τον αδελφό μου Κώστα και τον Ταχήρ Αμπάζη να βρουν ξυλουργούς για να κατασκευάσουν δωμάτια στο κάστρο της Πλαγιάς της Πρέβεζας. Ο Κώστας μου είπε ότι αν η διαταγή δεν εκτελεσθεί η οικογένειά μας θα χάσει την υπόληψή της και ότι πρέπει να δεχόμαστε και τα κακά του βεζύρη, όχι μόνον τα καλά, αλλά ο γυναικάδελφός μου Νικόλας δεν ήθελε να συμπράξει. Ο Κώστας και ο Στέργιος μου ζήτησαν να συνεταιρισθούμε για το έργο και να επιστατήσω στην εκτέλεσή του, η οποία θα γινόταν με 200 εργάτες που βρήκαν οι ίδιοι στην Βέροια και στην Ελασσόνα και με άλλους που θα εύρισα εγώ. Ο Ζήκος, που καταγόταν από την Μπλίσδιανη [Λαγκάδα Κόνιτσας], διέμενε στη Σέλτσον [Εράτυρα Κοζάνης] και ήταν επίτροπος της Σιάτιστας, μου

έστειλε 50 εργάτες από τη Σιάτιστα. Εκτέλεσα το έργο επί 20 μήνες. Έπειτα ο Κώστας μου ζήτησε τα σχετικά αποδεικτικά έγγραφα και με έστειλε στην Σαγιάδα. Έδωσαν σε κάθε εργάτη όχι 50 γρόσια, όπως είχε συμφωνηθεί, αλλά 20 ή 25 ή 30 ή 33, και σε μένα έδωσαν το μερίδιό μου μειωμένο κατά 5000 γρόσια.

Συνεταιρίσθηκα με τον Αβδελιώτη Χατζή Κιρατζή και αγοράσαμε από τον Αλή πασά ένα μαντρί προβάτων δαπανώντας 4150 γρ. Το 1814 πωλήσαμε 5000 πρόβατα προς 60 παράδες έκαστο και συνολικά προς 7500 γρ., κερδίσαμε 3450 γρ., αλλά ο συνεταίρος δεν μου κατέβαλε τα μισά από τα γρόσια αυτά.

Το 1815 έστειλα στον βοσκό Ζησούλη Αναγνώστη 630 πρόβατά μου να τα ξεχειμωνιάσει, αλλά στην Κόνιτσα ο Σαμαρινιώτης Μίχος Νάκου τον έπεισε να του τα δώσει να τα ξεχειμωνιάσει αυτός. Όμως, ο Μίχος δεν τα πήγε στα χειμαδιά μαζί με τα δικά του, αλλά στα βουνά, όπου το χόρτο είχε φαγωθεί, έπεσε χιόνι, τα

πρόβατα έμειναν νηστικά, ψόφησαν 271 από αυτά και ένα μουλάρι μου, χάθηκαν 115 πρόβατα και γίδια, φαγώθηκαν από Σαμαρινιώτες 13 γίδια, κινδύνευσαν και οι πιστικοί μου από τα χιόνια και ο Μίχος τους εξύβριζε. Όταν μπόκαν σε οργωμένα χωράφια λίγα πρόβατα, ο Μίχος και πολλοί άλλοι Σαμαρινιώτες "τα έδιωξαν από το μαντρί, εσκότωσαν και τους πιστικούς, έκοψαν με χαντζάρια τες γυναίκες, τους τσάκισαν τα χέρια", ο δε Μίχος αρνήθηκε να πάει να κριθεί από τον Χαϊτάραγα που τον κάλεσε τρεις φορές. Για τα πρόβατα που σώθηκαν, ο καταγόμενος από το Λευτεροχώρι Γρεβενών Γιαννακός έδωσε βοσκότοπο να ξεχειμωνιάσουν επί δύο μήνες προς 11 παράδες έκαστο. Ο Μίχος μου οφείλει 1188 γρ. αλλά με ανάγκασε να υπογράψω απόδειξη ότι του οφείλω 99 γρ.

Δύο συγχωριανοί μου οφείλουν ο ένας 25 γρ. επειδή το βόδι του έφαγε το καλαμπόκι σε χωράφι μου το 1814 και ο άλλος 40 γρ. επειδή τα ζώα του το 1816 έφαγαν σε χωράφι μου την

βρόμη [ταή] που αντιστοιχούσε σε δύο φορτώματα.

Τα οφειλόμενα το 1816 από τους συγχωριανούς ανείσπρακτα φορολογικά ποσά, τα οποία ο Αλή πασάς με διάταξε να συλλέξω, τα εισέπραξα μαζί με τον παπά Σωτήρη, όπως και τα φιλοδωρήματα που μας έδιναν όλοι, αλλά αυτός δεν μου τα έδωσε τα μισά από τα 100 γρόσια των φιλοδωρημάτων.

Παραγωγή από σταφύλια (μαυρομπίνες, κοριθιά, μαυροστάφυλα) των αμπελιών μου στο χωριό το 1820: Μούστος 1200 οκάδες, με το νερό 100 οκ., καθαρό κρασί 820 οκ. προς 12 παράδες κάθε οκά. Ρακί 5 οκ. στις 100 οκ. στέμφυλα, προς 1 γρ. η οκά. Σχετικά ημερομίσθια: για κλάδεμα 3 προς 4,20 γρ., για σκάψιμο 5 προς 5,20 γρ., για σκάλισμα και βοτάνισμα 2 προς 2 γρ. Παραγωγή καλαμποκιού: 4 ταγάρια προς 8 γρ.

Βούρμπιανη 1820. Μετά το 1812 δεν μπορώ να εργάζομαι, μου έμειναν από τις αποταμιεύσεις μου 2250 γρόσια, τα κτήματά μου δεν παράγουν τίποτε. Επειδή πρέπει να φροντίσω τον εαυτό μου, την σύζυγό μου και τα ανήλικα τέκνα μου Κώστα, Δέσπω, Γιάννη και Μήτηρ, συμφώνησα με τον μεγάλο γιό μου Ζήση να του δώσω τα κτήματα και να φροντίζει αυτός για την διατροφή, την ενδυμασία και τα χρέη όλων μας, τα δε ανήλικα τέκνα, όταν μεγαλώσουν, να εργασθούν για να συμβάλλουν αναλόγως στα έξοδα και τότε να λάβουν το μερίδιο που τους αναλογεί στα κτήματα, τα οποία είναι τα εξής: σπίτι, καλύβα, δυο μύλοι κατά το 1/4 και κατά το 1/8, κήπος, αμπέλια 4, χωράφια 6, πρόβατα 60, γίδια 20.

Βούρμπιανη 1844. Ορίζω ως κληρονόμο της κινητής και ακίνητης περιουσίας μου τον γιό μου Ζήση που περιποιήθηκε τους γονείς του από της νεαρής ηλικίας του. Τους άλλους γιούς μου τους αποκληρώνω, διότι δεν έστειλαν στους γονείς τους ούτε έναν παρά, ο δε Γιάννης δεν θέλησε να με συνδράμει όταν οι εχθροί μου με εφυλάκισαν αδικώς, ούτε με επισκέφτηκε στην φυλακή, αλλά έφυγε από το χωριό.

Βούρμπιανη 1845. Παιδιά μου και εγγόνια

μου Ρίνα και Γιάννη, θέλω να υπακούετε στον Ζήση σαν να είναι πατέρας σας, να του δίνετε τα κέρδη σας προς συντήρηση του σπιτιού, να φυλάγεσθε από δήθεν φιλικά γυναικεία λόγια και από εκείνους που θέλουν να σας σκορπίσουν. Τον έστειλα στο σχολείο⁷ το 1806 σε ηλικία 8 ετών, φωτίσθηκε από τον θεό και με την δύναμη του θεού τα ενίκησε όλα. Και τότε κατάλαβα ότι οι αδελφοί μου *“είχαν βαλθεί να κάνουν αμιλικό το σπίτι μου και τους έβρισα σαν Φαραώ”*.

Υποσημειώσεις

1. Για τα ως άνω, βλ. στην μελέτη μου “Κώστας Γραμματικός ή Βουρμπιανίτης”, Ηπειρ. Ημερολόγιο, τ. 2009 σελ. 29-47.
2. Οι δυο αδελφοί εργάστηκαν στα οχυρωματικά έργα που κατασκεύαζε εκεί ο Αλή πασάς τότε και κατά τα έτη 1801 και 1807 (βλ. Β. Παναγιωτόπουλος, επιμ., Αρχείο Αλή πασά, τ. Α’ 2007 - 143, 557). Δεν πρόκειται για το χαντάκι του κάστρου των Ιωαννίνων, όπως νόμιζε ο Ευρ. Σούρλας (Ηπ. Χρονικά, τ. 1941 - 202).
3. Αν η εκμετάλλευση έγινε 15 έτη προ του 1803, προκύπτει ότι οι δυο αδελφοί εργάζονταν συνεταρικοί ως οικοδόμοι από το 1788, ή και ενωρίτερα.
4. Σπάνια πληροφορία για εμπορική συνεργασία δυο συνεπαρχιωτών μας που κατοικούσαν τότε ο ένας στην επαρχία μας και ο άλλος στην Ρουμανία.
5. Πιθανότατα αγόρασαν τσιφλίκια στα χωριά αυτά. Το 1925 η Ζέλιστα ήταν τσιφλίκι των κληρονόμων των αδελφών Σούρλα (Κ. Βακατσάς, Ηπ. Χρονικά, τ. 2002 - 224). Η γειτονική της Ζέλιστας και του Πεκλαρίου Κορτίνιστα το 1813 ήταν τσιφλίκι του Αλή πασά και του Κώστα Βουρμπιανίτη (Ηπ. Χρονικά, τ. 1938 - 37).
6. Στην επαρχία Κόνιτσας ενέσκηψε πανούκλα κατά τα έτη 1812-22 (πρβλ. Π. Χριστόπουλος, “Σύναξη Ευγενίου Αιτωλού και η εποχή του”, 1986 - 604 | Χ. Γκούτσος, “Οι οικισμοί της επαρχίας Κόνιτσας στο παρελθόν”, 2015 - 51, ο ίδιος “Μολιστινά”, 1983 - 168 | Γ. Παπαγεωργίου, Ηπ. Χρονικά, τ. 1986 - 71 επ.).
7. Μάλλον στην σχολή της Κόνιτσας.

Δροσοπηγή – Λαγκάδα

Οι σχέσεις των δύο χωριών

Οι περισσότεροι στην επαρχία μας, γνωρίζουμε ότι τα δύο χωριά συνορεύουν μεταξύ τους και έχουν πολλές ομοιότητες σε ήθη και έθιμα αλλά και πολλές συγγενικές σχέσεις.

Παίρνω αφορμή ν' αναφερθώ σ' αυτές τις σχέσεις μας, ύστερα από την κατάρρευση της Γέφυρας του Σαρανταπόρου που συνδέει τη Λαγκάδα με το κεντρικό οδικό δίκτυο προς Κόνιτσα και Γρεβενά. Ήταν η εποχή που βγάζανε τα τσίπουρα στο χωριό μας και υπήρχαν πολλοί συγχωριανοί μου από Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Ιωάννινα και αλλού και οι πρώτοι που φύγανε μέσα σε άσχημες καιρικές συνθήκες και με κίνδυνο της ζωής τους, φύγανε δια μέσω Δροσοπηγής. Έτσι λοιπόν θυμήθηκα τη διαδρομή που κάναμε όταν ήμουν μικρός, πηγαίνοντας στο Κάντσικο, δηλαδή Βαλτάκια, Στανιά, Σκυλοχώραφο, Μεγάλη Ράχη Κασκιούρη – Κάντσικο.

Η Λαγκάδα μέχρι το 1954, όπου και έγινε αυτόνομη Κοινότητα ανήκε διοικητικά στο Κάντσικο. Πρώτος Πρόεδρος του χωριού μας έγινε ο Χαράλαμπος Γ. Μούσιος ο οποίος είχε παντρευτεί την Δη-

μητρούλα Βελά του Κωνσταντίνου από το Κάντσικο. Όσον αφορά για ληξιαρχικές πράξεις, βεβαιώσεις αγροτών, εκδόσεις ταυτοτήτων ανήκαμε για πολλά χρόνια στο Κάντσικο μέχρι που ο Πρόεδρος διόρισε Γραμματέα τον αείμνηστο και εξαίρετο άνθρωπο Ιωάννη Ντίτη του Δημητρίου, αδελφό της Αρετής Κων. Πατσιωτού που είχε παντρευτεί στη Δροσοπηγή.

Η Κατερίνα Κοτσίνα συζ. Στεργίου Κοτσίνα ήταν από τη Λαγκάδα αδερφή του Παντελή και Βαγγέλη Μπλιθικιώτη. Η Αγόρω Βασ. Βελά παντρεύτηκε στη Λαγκάδα τον Βαγγέλη Μπλιθικιώτη πατέρα του Παναγιώτη και Πέτρου Μπλιθικιώτη.

Η γυναίκα του Παναγιώτη Νάτση του Δήμου (ΓΙΩΤΗΣ), προπάππος μου, ήταν από Κάντσικο από τους Καρράδες, εξ ου και η συγγένειά μου μαζί τους. Ο Γιώτης (όπως τον ονομάζανε εκείνη την εποχή) ήταν μεγάλο κεφάλι στην Λαγκάδα και ένεκα της γυναίκας του έφερε αγροφύλακα στη Λαγκάδα τον Κώστα Καρρά και μάλιστα του δώσανε και χωράφια στο Πευκοτόπι, Ντούλκα και Ταμπούρι. Ο Πάννης Καθάριος είχε σύζυγο από τη Λαγκάδα τη Δημητρούλα Βασ. Νάτση (θεία μου). Είναι και άλλες συγγενικές σχέσεις που έχουμε αλλά αναφέρθηκα στις πιο γνωστές.

Τα Δημοτικά Σχολεία του χωριού μας εκείνη την εποχή κάνανε εκδρομές στο Σκυλοχώραφο με μεγάλο φανατισμό και πείσμα στο ποιος θα κέρδιζε στο ποδόσφαιρο και

σε άλλα παιχνίδια, όπως το αλάτι, το κρυφτό, τα μήλα. Και αν σπάζαμε ή στραμπουλούσαμε κανένα χέρι ή πόδι είχαμε την πρακτικό στο χωριό μας Πολυξένη Νάτση που μας τα έφτιαχνε. Θυμάμαι όταν ήμουν μικρός που ερχότανε πολλοί από το Κάντισκο με προβλήματα και η θεία μου τους βοηθούσε και πολλές φορές χωρίς να πληρώνεται !!!!

Ο Ηλίας Κασιώτας από τη Λαγκάδα πήγαινε πολύ συχνά στο Κάντισκο. Σε μία επίσκεψή του μπήκε καβάλα στο άλογό του μέσα στο Καφεπαντοπωλείο του Χρήστου Κοτολούλη.

Μέχρι το 1970 σχεδόν πηγαίναμε στο Κάντισκο και βγάζαμε

την άδεια κυκλοφορίας προς Κόνιτσα - Ιωάννινα και στις γύρω περιοχές, ο δε Ενωμοτάρχης Καρδάμης, ήταν ο φόβος και ο τρόμος για το χωριό μας.

Οι κάτοικοι του χωριού μας είχαν τις ίδιες σχεδόν ασχολίες. Κτίστες, (μάστοροι πέτρας) Κτηνοτροφία και Γεωργία.

Τα ήθη και έθιμα στους γάμους και τα πανηγύρια ήταν καθ' ολοκληρία τα ίδια. Τα τελευταία δέκα χρόνια ως Πρόεδρος του Δ.Σ. της Αδελφότητας Λαγκαδιωτών, είχα πολύ καλές σχέσεις και συνεργασία με το Δ.Σ. της Αδελφότητας Δροσοπηγιωτών, όπου εύχομαι να συνεχιστούν για πολλά χρόνια.

Από αριστερά: ΝΤΙΝΗ Αλεξάνδρα συζ. Αθανασίου, ΜΑΝΩΛΗ Ευγενία συζ. Θωμά, ΑΔΑΜΟΥ Αμαλία συζ. Παναγιώτη, ΜΠΛΙΘΙΚΙΩΤΗ Αγόρω συζ. Ευάγγελου, ΚΟΥΤΣΟΥΚΗ Αγόρω συζ. Παναγιώτη, ΚΑΤΣΙΩΤΑ Δέσπω συζ. Δημητρίου, ΜΠΛΙΘΙΚΙΩΤΗΣ Γεώργιος του Χρήστου.

Μαστόροι & μαστοροπούλια

Στις αρχές του φθινοπώρου ο κάθε πρωτομάστορας φρόντιζε να επιλέξει μαστόρους, βοηθούς και φορτηγά ζώα που θα συναπάρτιζαν το σύνολον της «Παρέας», της οποίας ως επί κεφαλής ο ίδιος θα πρωτοστατούσε καθ' όλη τη διάρκεια του ταξιδιού και παραμονής στους διαφόρους τόπους εργασίας μέχρι την επιστροφή τους στο χωριό.

Τω καιρώ εκείνω οι συνθήκες της δουλειάς ήταν ιδιαίτερες σκληρές:

Ασφάλειες, περίθαλψη, ωράρια εργασίας, φυσικά ανύπαρκτα. Ένα ατύχημα στοίχιζε ακριβά στην οικογένεια που η επιβίωσή της εξαρτιόταν από το μεροκάματο.

Όπως στην περίπτωση του μπαρμπα-Νικόλα, δελφού του πατέρα μου, ο οποίος ρογιάστηκε ως βοηθός σε μια κοντοχωριανή παρέα κατευθυνόμενη προς Τσάμικο προς άγναν εργασίας.

Κλείνοντας κάπου εκεί δουλειά, όπου νεαρό τότε αγόρι, ο θείος μου. άπειρο και άβγαλτο στις κακουχίες, που με τα ριπίσματα της ανεμοβροχής και τα ραπίσματα της κακοπέραςης, τις οίδε πως προσβλήθηκε από δυνατό κρυολόγημα και εμπύρετο σωριάστηκε σε μια γωνιά της χαμοκέλας που διέμεναν αγκομαχώντας χωρίς κανείς να δώσει τη δέουσα προσοχή έχοντες άγνοια, που κυριολεκτικά έπληττε το δύστυχο μαστοροπαίδι ο ακατέβατος πυρετός.

Το μόνο που έπραξαν ήταν καθώς ο καθένας

πήγαινε να επισκεφθεί το άρρωστο παιδί έριχνε πάνω του την κάπα του, προφανώς να το προφυλάξουν από το κρύο, αλλά κανείς δεν είχε το στοιχειώδες ενδιαφέρον και τη συμπόνια να ξεσκεπάσει το μικρό μαστορόπουλο, βάζοντας το χέρι στο καυτό μέτωπό του, το οποίο έψηνε ο ανυποχώρητος πυρετός, αλλά και η επιπρόσθετη θέρμανση που προξενούσαν οι συσσωρευμένες επάνω του κάπες, εγκλώβισαν το δύστυχο αγόρι, καθιστώντας το ανήμπορο να τις παραμερίσει παίρνοντας λίγο οξυγόνο, με αποτέλεσμα το άμοιρο πλάσμα να παραδώσει το πνεύμα λόγω ασφυξίας.

Όταν το βράδυ η παρέα γύρισε από τη δουλειά διαπίστωσε ότι το άτυχο λασποπαίδι ταξίδεψε για τον Άγιο Πέτρο. Έφυγε από τη ζωή στο άνθος της ηλικίας του, θάφτηκε αθρήνητο, αμοιρολόγητο και ασυνόδευτο από το γοερό κλάμα της χαροκαμένης Μάνας του.

Όταν η κακόμοιρη γιαγιά μου πληροφορήθηκε το χαμό του γιου της αντιλαμβάνεται κανείς τους κλαυθμούς και οδυρμούς της και κανείς δεν μπορούσε να κατευνάσει τη θλίψη της. Έστειλε το παιδί της με την ελπίδα ότι θα την ξελάσπωνε από τη ρημάδα φτώχεια, αλλά βλέπεις η μοίρα είχε το δικό της σχέδιο, όπου τελικά όχι μόνο δεν έλαβε το χακ(ι) που του αναλογούσε, αλλά απώλεσε και το σπλάχνο της. Το θλιβερό μαντάτο έτρεψε τη γαλήνη του σπιτικού σε κλίμα πόνου, φρίκης, οδύνης και σπαραγμού. Το απαρνηγόρητο κλάμα της γιαγιάς συντάραζε τους πάντες μοιρολογώντας χωρίς να υπάρχει δίπλα της το φέρετρό του αδικοχάμενου παιδιού της.

Οι μαστόροι μας τότε έμπειροι πετράδες ασχολούνταν με όλα τα είδη κατασκευών. Σπίτια, σχολεία, εκκλησίες, καμπαναριά, γεφύρια, βρύσες. Είναι αλήθεια ότι ήταν όλοι τους άριστοι τεχνίτες.

Κάποιοι θυμάται ότι κατά την κατασκευή των ανωτέρω υπήρχαν χαραγμένα στο υπέρθυρο ή σε ευδιάκριτα σημεία ονόματα κτιστών προτού η σύγχρονη αντίληψη περί αισθητικής καλύψει την πέτρα με σοβά.

Η πέτρα ήταν πάντα το πιο πολύτιμο υλικό,

έδινε αισθητικά εντυπωσιακό αποτέλεσμα και φυσικά ανέβαζε το κόστος κατασκευής. Η θωριά του κάθε πετρόχτιστου κτηρίου παρουσιάζει, θα έλεγε κανείς, μια Δωρική μορφή λιτότητας, απλότητας και ταυτόχρονα αποπνέει ένα είδος μεγαλοπρέπειας.

Στο χώρο της δουλειάς οργάνωναν τη ζωή τους πρόχειρα για όσες μέρες διαρκούσε το έργο. Το είδος της αμοιβής που συζητούσε ο πρωτομάστορας ήταν βασικό στοιχείο της συμφωνίας για να κλειστεί η δουλειά. Το «Ξίψωμα» ή με «Φαΐ» συνυπολογιζόταν στη συμφωνία.

Όλα έπρεπε να γίνουν με το χέρι. Ούτε σκαπτικά μηχανήματα υπήρχαν ούτε άλλα μέσα όπως σήμερα. Μεταξύ άλλων απαραίτητο μέσον του βοηθού ήταν το πηλοφόρι η λεγόμενη «κουπάνα».

Το ανέβασμα στη σκαλωσιά με το φορτίο της πέτρας, της λάσπης ή του ασβέστη στον ώμο, ήθελε γερά μπράτσα και ικανότητες ισορροπιστή, πάνω σε δύο ενωμένες «τάβλες», που οδηγούσαν από το έδαφος στο ύψος της σκαλωσιάς και που μόνιμα ταλαντεύονταν σε κάθε πάτημα του εργάτη. Η τραγιάσκα, το σήμα κα-

τατεθέν, του μάστορα και του εργάτη, και το μαντήλι για να συγκρατεί τον άφθονο ιδρώτα.

Το ότι ήταν υπέροχοι τεχνίτες το απέδειξαν πολλαπλώς και το κάθε αρχιτεκτόνημα που κοσμήι περήφανα δημόσιους χώρους, είναι δημιούργημα δικής τους επινοήσης. Παρ' όλα αυτά όμως είχαν και τα «τρωτά» τους. Τόσον δια τις συνθήκες διαβίωσης κατά τον χρόνο της ξενιτιάς, όσον και τον τρόπο μεταχείρισης των μαστορόπουλων.

Ένας Ελληνοαμερικανός, που είχε επιστρέψει στην πατρίδα, μου διηγήθηκε το εξής περιστατικό:

Μόλις έφθασε στον Πειραιά με το πλοίο της γραμμής, ύστερα από 32 μέρες ταξίδι, ανέβηκε στην Αθήνα με πρώτο του μέλημα να συναντήσει Καντσιώτες χωριανούς μαστόρους μαθαίνοντας νέα της οικογένειας. Εκεί τον υποδέχτηκαν στο κατάλυμα που διέμεναν και αφού του διαβίβασαν τα συμβάντα, προετοίμασαν δείπνο, ο οποίος δεν ήταν τίποτε άλλο από μία μαυρομάτικη φασολάδα, ελιές και ψωμί. Καθιστοί γύρω από τη φωτιά φάγανε και τελειώνοντας συνέχισαν την κουβέντα. Κατόπιν ήρθε η

ώρα του ύπνου και όλοι ξάπλωσαν στο σανιδένιο πάτωμα. Το πρωί ο νεοφερμένος ταξιδιώτης συνέστησε στον πρωτομάστορα να πάρουν απλά τσουβάλια, να τα γεμίσουν με χορτάρι για να κοιμούνται άνετα. Η απάντηση του αρχηγού της παρέας ήταν επιτακτική: «Όχι στρώματα «Σκληραγωγία-Σκληραγωγία».

Οι νεότεροι είπαν έχει δίκαιο ο ξενιτεμένος, αλλά ο ανένδοτος κουμανταδόρος αγνόησε την πρόταση λέγοντας: «Άστε τον, ο άνθρωπος είναι θαλασσοταραγμένος». Ο σανιδο-ύπνος της βραδιάς εκείνης και η μαύρη νερουλή φασολάδα έδωσε πραγματικά την εντύπωση στον επισκέπτη ότι η μαστορική «παρέα» πορευόταν «ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΑ» τόσο από την κοπιαστική δουλειά, όσον και από τον ύπνο στο πάτωμα τρώγοντας τη ζουμερή φασολάδα που αντικαθιστούσε «τον Μέλανα Ζωμό».

Λέγοντας «ΣΚΛΗΡΑΓΩΓΙΑ» προφανώς δεν είχε πρόθεση να τιμωρήσει αλλά καλοπροαίρετα να εθίσει τους συντρόφους του αντιμετωπίζοντας κάθε είδους κακουχίας.

Με το σκεπτικό ότι στο χώρο της δουλειάς οργάνωναν τη ζωή τους πρόχειρα και υπήρχε

φόβος οι νεότεροι της παρέας να απορρίψουν το προς οικοδομήν έργο επειδή το ενδιαίτημα που στεγάζονταν κοντά στη δουλειά δεν πληροί τους όρους διαβίωσης. Με αποτέλεσμα να καθεί μια ευκαιρία που θα απέδιδε σε όλους τεράστιο οικονομικό όφελος.

Ένα άλλο γεγονός που φανερώνει το μέγεθος της απονιάς και έλλειψης στοργής για τα μαστορόπουλα είναι το παρακάτω:

Καθώς οι παλαιότεροι αφηγούνται, κάποιοι μεταξύ των μεγάλων της παρέας είπε: «επειδή τα παιδιά τα ονομαζόμενα στην συνθηματική γλώσσα (Λαγούλια) κατανάλωναν αρκετό ψωμί κυριευμένος από την «φαινή» κατ' αυτόν ιδέα πρότεινε: Άκουσον- Άκουσον! Κατά το ζύμωμα του ψωμιού να προστεθεί μια ποσότητα πετρελαίου ώστε να αποφευχθεί η αλόγιστη και υπέρμετρη δόση σπατάλη ψωμιού, αδιαφορώντας αν το πετρελαιομένο ψωμάκι είχε ολέθριες επιπτώσεις στην υγεία των νεαρών παιδιών. Η άσπλαχνη πρόταση θορύβησε και εξερέθισε το σύνολο της συντροφιάς γι' αυτό απορρίφθηκε αυθωρεί. Ο δε ανάληπτος μάστορας παρέμεινε άναυδος και συνοφρυωμένος

τον οποίον ομόθυμα η εξοργισμένη παρέα επέπληξε σκαϊότατα.

Την σήμεραν ημέραν άλλαξαν οι καιροί. Τα μαστορόπαιδα έπαψαν να υπολογίζονται ως υποδεέστερα μέλη της συντροφιάς. Εργάζονται ευσυνείδητα, καλοπροαίρετα, με αλληλοεκτίμηση, χωρίς να υπάρχουν οι παραπάνω αναφερόμενες προστριβές ιδίως σε θέματα σίτισης. Και χωρίς να γινόμαστε επικριτές και πολέμιοι της τότε «Μαστοράντζας» θα πρέπει προς στιγμήν να επικεντρώσουμε τη σκέψη μας αναλογιζόμενοι τις αντίξοες καταστάσεις του καιρού εκείνου που αντιμετώπιζαν.

Πολλά δεινά μάστιζαν τον πληθυσμό της υπαίθρου που είχαν τις ρίζες τους στην ακμάζουσα πορεία της ανέχειας. Η αυστηρή οικονομία είχε σχεδόν γίνει τρόπος ζωής όχι δια λόγους τσιγκουνιάς αλλά εξαιτίας της καταραμένης φτώχειας, όπου παρά τη σκληρή δουλειά δεν μπορούσαν να βγουν από το κατώφλι της. Φεύγοντας για ταξίδι άφηναν πίσω γυναίκα και

παιδιά με ελάχιστα εφόδια διότι το πέπλο της ένδειας σκέπαζε τα πάντα. Τα μέσα επικοινωνίας πενιχρά, το σταθερό και κινητό τηλέφωνο ήταν αποκύημα επιστημονικής φαντασίας.

Από τη μια μεριά η Μάνα και παιδιά ανέμεναν εναγωνίως τον ερχομό του πατέρα να λάβει μέριμνα για τις ανάγκες της οικογένειας όπως ένδυση, υπόδηση και διατροφή και από την άλλη ο ξενιτεμένος νοσταλγώντας την ώρα της επιστροφής στο φτωχικό του φούντωνε τη λαχτάρα της αντάμωσης.

Ο ερχομός του οικοδεσπότη προκαλούσε ανεκλάλητη χαρά στο σπιτικό, ήταν δηλαδή ένα αντίδοτο στην καταχνιά του καιρού εκείνου αναδίδοντας και διαχέοντας άρωμα ενθουσιασμού. Κυρίως αποφόρτιζε το βάρος της ευθύνης που η δόλια Μάνα έσερνε στην πλάτη της κατά την απουσία του πατέρα.

Ο παρακάτω στίχος σχετίζεται με τον ερχομό: «*Ηρθες και μοσχοβόλησες τον έρημο τον τόπο*», όπως αναφέρει το δημοτικό της «Περδικομάτας».

«Τα θολογυριστά πετρογέφυρα της επαρχίας Κόνιτσας»

BIBLIOΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Μέσα στο ζοφερό περιβάλλον και την απόλυτη στείριότητα, οικονομική και πνευματική, που διαμόρφωσε η πολύχρονη κρίση που σοβεί ακόμη, αναθάλλουν που και που, σαν «το κυκλάμινο του βράχου τη σχισμάδα», κάποια ευωδιαστά πνευματικά άνθη. Αντιστεκόμενα στον γενικό μαρασμό, ομορφαίνουν τη ζωή και αναγεννούν την ελπίδα για ένα καλύτερο αύριο. Τέτοιο είναι το βιβλίο «**Τα θολογυριστά πετρογέφυρα της επαρχίας Κόνιτσας**» που εκδόθηκε πρόσφατα (Μάιος 2017) από τον συγχωριανό μας Θωμά Β. Ζιώγα.

Πρόκειται για ένα πόνημα πολύχρονης και κοπιαστικής μελέτης πάνω στα πέτρινα τοξωτά γεφύρια που υπάρχουν ή υπήρχαν στη επαρχία Κόνιτσας, 34 τον αριθμό, τα οποία ερευνώνται ιστορικά, λαογραφικά και κυρίως τεχνικά, καθώς τα Μαστοροχώρια της Κόνιτσας είναι η κοιτίδα των μαστόρων που έχτιζαν άλλοτε αυτά τα πετρογέφυρα. Ταυτόχρονα, το βιβλίο αποτελεί και μια συστηματική καταγραφή των γεφυρών, έτσι ώστε να γνωρίσουν περισσότεροι άνθρωποι τον γεφυρικό πλούτο της επαρχίας Κόνιτσας.

Επειδή ο συγγραφέας είναι πολιτικός μηχανικός στο επάγγελμα, τα τεχνικά στοιχεία των γεφυρών τα παρουσιάζει αναλυτικά και όπου απαιτείται με απλό μαθηματικό τρόπο. Το ίδιο ακριβώς κάνει όταν αναφέρεται σε στατικά θέματα των γεφυρών, χωρίς να γίνεται σχολαστικός. Τα προσκομιζόμενα τεκμήρια είναι πολλά και οι βιβλιογραφικές παραπομπές ακόμη πε-

ρισσότερες, τόσες που καθιστούν το βιβλίο ερευνητικό πρότυπο. Όλες οι πηγές πληροφόρησης, τα μαρτυρικά τεκμήρια, οι χρονολογίες και οι κατεστημένες παραδόσεις κρίνονται και συγκρίνονται, και κατόπιν γίνονται αποδεκτές ή όχι, όπως επιτάσσει η ερευνητική δεοντολογία. Κάποιες εμπεδωμένες ήδη δοξασίες για μερικά γεφύρια ανατρέπονται από τη λογική επεξεργασία των στοιχείων, ξαφνιάζοντας τον αναγνώστη. Αυτό είναι καλό, γιατί αποτελεί κίνητρο για περαιτέρω έρευνα από άλλους.

Η τυπογραφία του βιβλίου είναι εξαιρετική, χάρη στη συνέργια των παραγόντων της έκδοσης. Τίποτε δεν αφέθηκε στην τύχη. Το μέγεθος, το εξώφυλλο, το χαρτί, τα γράμματα, τα χρώματα, τα σχέδια, όλα είναι άψογα. Οι φωτογραφίες, παλιές και νεότερες, χρωματιστές ή ασπρόμαυρες, είναι θαυμάσιες και από μόνες τους διεγείρουν τη θύμηση και το ενδιαφέρον. Ο γραπτός λόγος, στρωτός και σοβαρός όπως αρμόζει σε μια ερευνητική εργασία, διαβάζεται άνετα και είναι απόλυτα κατανοητός. Το σύστημα τακτοποίησης της ύλης μέσα στο βιβλίο είναι πολύ σωστό, καθώς αποκλείει το μπερδεμα των γεφυριών και διευκολύνει την πα-

ραπομπή από το ένα στο άλλο. Με απλούστερα λόγια, χαίρεται κανείς να το κρατά ανοιχτό, να το ξεφυλλίζει και να διαβάσει το περιεχόμενό του, γι' αυτό το συνιστώ ανεπιφύλακτα σε όλους.

Τυχερή η επαρχία Κόνιτσας (και μαζί της η Δροσοπηγή) που έχει στην ιστορική φαρέτρα της αυτήν την καταπληκτική έκδοση για τα γεφύρια της και θα ήταν ευλογία να δούμε και στο μέλλον παρόμοιες ερευνητικές εκδόσεις για άλλα θέματα.

Τέλος, πληροφορώ τους αναγνώστες ότι το βιβλίο διατίθεται από την Αδελφότητα Δροσοπηγής (και επί αντικαταβολή), αρκεί να επικοινωνήσετε με τους αρμόδιους στον ιστότοπο www.drosopigi.org

Σταυρούλα Κανναβού

έφυγε την 11-9-2016

Σαν αστραπή σε καταγάλανο ουρανό έμαθα το άσχημο μαντάτο:

Η Σταυρούλα έφυγε για πάντα από κοντά μας. Έφυγε για το αιώνιο ουράνιο ταξίδι.

Ο πένθιμος χτύπος της καμπάνας του χωριού μας το μετέδωσε σ' ολόκληρο το χωριό. Σταυρούλα έφυ-

γκες, αλλά ποτέ δεν θα ξεχάσω το χαμόγελό σου, την ευγένειά σου και προπαντός την φιλοξενία σου. Θα μείνεις ζωντανή στις μνήμες των γειτόνων σου και σ' όλους τους φίλους και γνωστούς του Δήμου Αγ. Δημητρίου. Γι' αυτό και ο εξαίρετος σύζυγός σου Γιάννης, που τόσο τον πίκρανε ο χαμός

σου, φρόντισε με κάθε λεπτομέρεια να γίνει η νεκρώσιμος ακολουθία στην εκκλησία του Αγ. Βασιλείου του Δήμου Αγ. Δημητρίου για να σε αποχαιρετήσουν οι συγγενείς, οι χωριανοί, φίλοι και γνωστοί σου. Επίσης φρόντισε η ταφή να γίνει στο χωριό μας, στη γη των γονιών σου όπου γεννήθηκες και πέρασες τα παιδικά χρόνια.

Κι εδώ Σταυρούλα σε αποχαιρέτησαν οι συγγενείς σου, οι χωριανοί και πολλοί φίλοι και γνωστοί. Σταυρούλα αναπαύσου στα χώματα του χωριού μας μαζί με τους γονείς σου, αδέρφια σου και αρκετούς χωριανούς. Η προσευχή μου είναι:

«την ψυχή της δούλης σου Σώτερ ανάπαυσον»

Αιωνία σου η μνήμη!

Κώστας Παπαδημητρίου

Ως σπονδή τιμής και μνήμης

Σταυρούλας Κανναβού

(Αναδημοσίευση από την «Αυγή» της 14/10/2016)

Φαίνεται απίστευτο που έτσι, τόσο ξαφνικά, αναπάντεχα, έφυγε απ' τη ζωή η σεμνή, ακατάβλητη και λεβέντισσα αγωνίστρια της Αριστεράς Σταυρούλα Γιάννη Κανναβού και απάνθρωπη, εγκληματική τα-

κτική εις βάρος της γιατρών του «Αγίου Σάββα» - όπως ανέφερε και κατήγγειλε στον αποχαιρετισμό της, ως και στη διοίκηση του νοσοκομείου ο Μακρονησιώτης και εξόριστος επί χούντας σύζυγός της, έχοντας πλέον τον λόγο και η Δικαιοσύνη.

Η Σταυρούλα Κανναβού - Καρανικούλη ήταν χαρισματική αρετών, προσόντων, ακεραιότητας ήθους, χαρακτήρα και αστείρευτου χαμόγελου, αγάπης, μεγαλοκαρδίας στη ζωή της και για όσους τη γνώρισαν θα αποτελεί παράδειγμα μίμησης με ό,τι κοσμούσε την προσωπικότητά της.

Με τη Σταυρούλα κι άλλα 150 παιδιά, αρχές του 1948, για να σωθούμε απ' τις θανατηφόρες συνέπειες του εμφυλίου πολέμου, φύγαμε από το χωριό μας, τη Δροσοπηγή Κόνιτσας, αρχικά για Αλβανία και μετά για Ρουμανία, βρίσκοντας φιλοξενία, στοργή και προστασία. Εκεί με σπουδές και τέχνες δουλειάς μοιραστήκαμε αδελφικά, όνειρα, χαρές, καημούς και πίκρες νοσταλγίας για την πατρίδα μας. Όταν το 1954 ο αγαπημένος της Γιάννης ήρθε στην Αθήνα να βοηθήσει και τις παράνομες οργανώσεις του ΚΚΕ, αυτή με περηφάνια έμεινε καρτερικά αφοσιωμένη σ' αυτόν και στις διαχρονικές κομμουνιστικές ιδέες καλύτερης και δικαιότερης κοινωνίας. Όταν επαναπατρίστηκε και παντρεύτηκαν σε συνθήκες άγριων διωγμών και των ΕΔΑϊτών το 1961, η τότε «Αυγή» συχνά έγραφε και για τους δικούς τους κατατρεγμούς, ως και για τον γάμο τους, σαν πρωτόγνωρη τρομοκρατική ενέργεια της Ασφάλειας στο Μπραχάμι. Αντιμετώπισε απότομη απειλές περιστρόφων σε νυχτερινές εφόδους ασφαλιτών στο σπίτι τους, κινδύνους, τρεξίματα σε κρατητήρια κι επισκέψεις στον εξόριστο σύντροφό της κι έμεινε αθόρυβη μάχιμη δικαϊώνοντας με τη στάση ζωής της όσους-ες είχαν πεθάνει ή σκοτωθεί για μια Αριστερά και κοινωνία πλήρους Δημοκρατίας, που θα υπηρετείται ο άνθρωπος στη βελτίωση της ζωής του, στη φροντίδα υγείας του, που αυτή, δυστυχώς τη στερήθηκε ίσως γιατί αρνήθηκε να γίνει πειραματόζωο που της επιζητούσαν οι «γιατροί» του Δημοσίου, που κατάντησαν και τα δημόσια νοσοκομεία σας ιδιωτικές επιχειρήσεις διευθυντών.

Τιμώντας την αγαπημένη μου Σταυρούλα Γιάννη Κανναβού και στη μνήμη της για το 40ήμερο μνημόσυνο αιώνιας ανάπαυσής της, που θα γίνει στα γενέτειρα χωμάτα μας Δροσοπηγής Κόνιτσας, στις 15 του μήνα, προσφέρουμε στην εφημερίδα «Αυγή» 50 ευρώ.

Στέργιος, Ευτυχία και Γεώργιος Τζιμούλης

Νέα Ιστοσελίδα

Στην επίτευξη του στόχου ανανέωσης της ιστοσελίδας μας drosorigi.org προχώρησε η Αδελφότητα Δροσοπηγιωτών. Με την είσοδό σας στην ιστοσελίδα μας θα βρείτε πληροφορίες σχετικά με την ονομασία της Δροσοπηγής, την τοποθεσία και τα αξιοθέατα του χωριού, καθώς επίσης και τον τρόπο που μπορείτε να μας επισκεφτείτε στη Δροσοπηγή. Εξερευνώντας την ιστοσελίδα, το άκουσμα από τα δικά μας παραδοσιακά τραγούδια θα σας ταξιδεύει σε στιγμές του χωριού μας. Παράλληλα, θα μπορείτε να συνδεθείτε live στην *meteo-camera* του χωριού μας. Τέλος, θα μπορείτε να μαθαίνετε τα νέα και τις εκδηλώσεις της Αδελφότητας Δροσοπηγιωτών, καθώς επίσης και να συνδεθείτε στη σελίδα μας Αδελφότητα Δροσοπηγιωτών, μέσω *facebook*. Ελπίζουμε το νέο μας site να είναι αντάξιο των προσδοκιών σας και να κερδίσει τις καλύτερες των εντυπώσεων. Το Δ.Σ. σας ευχαριστεί για την στήριξή σας, μας δίνει δύναμη να συνεχίσουμε το έργο μας!

...οι μήνες που πέρασαν στον τόπο μας!

Rafting

Το καλοκαίρι η όρεξη για δράση και επικίνδυνα σπορ είναι έντονη!! Έτσι και φέτος με μεγάλη συμμετοχή των Καντισιωτών κάναμε Rafting και Ιππασία στον Βοιδομάτη. Πέρασαμε όμορφες στιγμές και η αδρεναλίνη χτύπησε κόκκινο!!

Πανηγύρι 2016

Το πανηγύρι του Καντσίκου είναι ένα πατροπαράδοτο έθιμο που κρατά χρόνια πολλά. Η Αδελφότητα συμβάλει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στη διατήρησή του. Φέτος, με την ορχήστρα του Σπύρου Δερδέκη και τον δικό μας χωριανό Βασίλη Τσιγκούλη στις 14 και 15 Αυγούστου άνοιξε το τριήμερο πανηγύρι του χωριού μας! Τα χορευτικά μας κρατώντας χρόνια τώρα τις παραδόσεις του τόπου χορεύουν τις ηπειρώτικες μουσικές μας. Στις 14, την πρώτη μέρα του πανηγυριού, το μικρό μας χορευτικό με δασκάλα την επί σειρά 8 χρόνων Κων/να Ζιώγα χόρεψε και συγκίνησε γονείς, παππούδες και γιαγιάδες! Στις 15 γιορτάζει η Παναγιά μας. Το χορευτικό ενηλίκων με την εμπειρία χρόνων χορεύει και τραγουδάει παραδοσιακά τα ακούσματα του τόπου αυτού με λεβεντιά! Στις 16 Αυγούστου ο Νίκος Φιλιππίδης μετά από απουσία χρόνων επιστρέφει στο χωριό μας! Είναι περσιτό να πούμε το πλήθος κόσμου που μας τίμησε με την παρουσία του, στο άκουσμα του κλαρίνου του δικού μας Νίκου Φιλιππίδη και την ορχήστρα του. Το χορευτικό του Κεράσοβου χόρεψε, υπό την επίβλεψη της χοροδιδασκάλου τους Ανδρομάχης Μπούνα, τιμώντας μας με την παρουσία τους σε μια συνεργασία αδελφών χωριών! Αξίζει να ειπωθεί πως το χωριό μας επέστρεψε και πάλι στα ακούσματά του! Θέλοντας να μη καθούν οι ρίζες μας, τα ακούσματα και οι παραδόσεις μας, η Αδελφότητα έδωσε μεγάλη σημασία στη συνέχιση του παλιού παραδοσιακού πανηγυριού του Καντσίκου. Σας ευχαριστούμε για την υποστήριξή σας!

Αιμοδοσία

Η καθιερωμένη από το 2003 ετήσια ομαδική αιμοδοσία σε κινητή μονάδα του Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου Ιωαννίνων, πραγματοποιήθηκε στις 13/08/2016 στο Κοινοτικό κατάστημα του χωριού μας.

Αίμα έδωσαν οι:

ΖΙΩΓΑ ΑΡΤΕΜΙΣ
ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ ΒΑΣΙΛΗΣ
ΚΟΤΣΙΝΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ
ΜΑΙΑΣ ΜΑΡΙΟΣ
ΚΟΤΣΙΝΑ ΘΕΟΔΩΡΑ
ΤΖΟΓΚΑ ΑΦΡΟΔΙΤΗ
ΔΗΜΗΤΡΟΥΛΗ ΜΑΡΙΑ
ΣΙΜΟΣ ΚΩΣΤΑΣ
ΤΖΙΑΝΦΟΚΑΡΟ ΣΕΡΤΖΙΟ
ΤΣΙΛΟΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΥΛΟΣ
ΣΟΥΛΙΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
ΜΑΚΡΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΜΑΚΡΗ ΙΩΑΝΝΑ
ΜΑΚΡΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ
ΤΣΙΩΛΗΣ ΑΓΓΕΛΟΣ
ΚΑΠΛΑΝΗ ΕΛΕΝΗ
ΧΑΝΤΑΡΕΑΝ ΜΙΧΑΕΛΑ
ΣΠΕΛΛΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ
ΣΠΕΛΛΑΣ ΘΩΜΑΣ
ΔΕΡΜΙΤΖΟΓΛΟΥ ΛΕΥΤΕΡΗΣ
ΑΔΑΜΑΚΗ ΚΙΚΗ

Προσέλθαν αλλά δεν έδωσαν αίμα:

ΖΙΩΓΑ ΑΓΓΕΛΑ
ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΙΝΑΣ ΣΤΕΛΙΟΣ
ΜΑΚΡΗΣ ΚΩΣΤΑΣ
ΖΙΩΓΑΣ ΠΑΥΛΟΣ
ΡΟΔΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΖΙΩΓΑ ΣΟΦΙΑ
ΤΣΙΓΚΟΥΛΗ ΗΛΙΑΝΑ
ΣΙΟΥΤΗΣ ΘΩΜΑΣ
ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΙΝΑΣ ΧΑΡΗΣ
ΛΕΚΚΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

Αυτή η εκδήλωση αλληλεγγύης και ανθρωπιάς είναι χρήσιμη στους συνανθρώπους μας καθώς επίσης και στους συγχωριανούς μας. Μέχρι και σήμερα εξυπηρετήθηκαν ανεξαιρέτως όλοι οι συγχωριανοί μας που είχαν ανάγκη αίματος. Συχαίρουμε και ευχαριστούμε θερμά τις/τους αιμοδότες γι' αυτήν την υψηλής ευαισθησίας και ανθρωπιάς εκδήλωση και ευχόμαστε αυτή η πρωτοβουλία τους να γίνει παράδειγμα προσφοράς και αλληλεγγύης προς όλους.

Αγώνες ανώμαλου δρόμου παιδιών

Οι αγώνες ανώμαλου δρόμου έλαβαν χώρα και φέτος, που είχαν εκκίνηση και τερματισμό την κεντρική πλατεία του χωριού. Συνολικά 22 αγόρια και κορίτσια του Δημοτικού και του Γυμνασίου, χωρισμένα σε 4 κατηγορίες με βάση την ηλικία τους, έτρεξαν στα γκαλντερίμια του χωριού. Δόθηκαν κύπελλα και μετάλλια στους τρεις πρώτους νικητές και νικήτριες, ανά κατηγορία, και διπλώματα συμμετοχής σε όλα τα παιδιά που συμμετείχαν καθώς και από μια αναμνηστική μπλούζα με το σήμα της Αδελφότητας. Στους αγώνες πήραν μέρος με σειρά κατάταξης:

1η κατηγορία: Αγόρια

1. Ζώτος Σωκράτης
2. Παρασκευόπουλος Βασίλης
3. Μαυρομάτης Βασίλης
4. Κυριαζόπουλος Κων/νος

2η κατηγορία: Αγόρια

1. Τσιγκούλης Δημήτρης
2. Κατσαμάνης Δημήτρης
3. Βασιλόπουλος Χρήστος

4. Κατσούγκρης Αλέξανδρος
5. Σίμος Ανδρέας
6. Χαρχαλάκης Κύρκας
7. Κατσούγκρης Βασίλης
8. Σιδηρόπουλος Γεώργιος
9. Σιδηρόπουλος Φίλιππος

3η κατηγορία: Κορίτσια

1. Μαυρομάτη Άννα

4η κατηγορία: Κορίτσια

1. Χαρχαλάκη Μαρία
2. Σίμου Ναταλία
3. Σίμου Λυδία
4. Ξύστρα Αριάδνη
5. Ξύστρα Ελισάβετ
6. Παπαδοπούλου Έλενα
7. Ευθυμίου Παναγιώτα
8. Τσιολογιάννη Αλέξα

Αθλοπαιδιές

Τα παιδιά του χωριού μέσα από διασκεδαστικές αθλοπαιδιές έτρεξαν με τσουβάλια, αλευρώθηκαν με λουκούμια, σπάσανε μπαλόνια και φάγανε τα "γρήγορα" ζαχαρωτά! Μας χάρισαν στιγμές γέλιου και το ευχαριστήθηκαν με την ψυχή τους!!

Ζωγραφική

Αναδεικνύοντας την παιδική τους ευαισθησία, τα μικρά παιδιά του χωριού μας ζωγράρισαν και έδωσαν τα αισιόδοξα μηνύματά τους για ένα καλύτερο αύριο στα προσφυγόπουλα και τις οικογένειές τους. Θα είναι λαμπρό το μέλλον του χωριού μας μέσα από τα μάτια των παιδιών μας.

Δημιουργίες με πλαστελίνη

Η φαντασία των παιδιών καλπάζει και αυτό φάνηκε μέσα από τις αξιοθαύμαστες δημιουργίες τους με την πλαστελίνη. Όλα τα παιδιά πήραν το αναμνηστικό τους δώρο για τη συμμετοχή τους.

Προβολή ταινίας

Για τους μικρούς μας φίλους ετοιμάσαμε την προβολή της ταινίας "Τα μυαλά που κουβαλάς" με τη συνοδεία φυσικά ποπ-κορν και το σπάσιμο πρώτα της τελειότερης πινιάτας, δημιουργία της Κων/νας Ζιώγα, με πολλά ζαχαρωτά και σοκολάτες!! Τα παιδιά ξετρελάθηκαν και αυτό μας δίνει ώθηση για ακόμη μεγαλύτερες εκπλήξεις!

Συνεδριακό- Πνευματικό Κέντρο
Δροσοπηγής

10 Αυγούστου- 30 Οκτωβρίου 2016

Χρυσόστομος Β. Κοτσίνας “Οι Εμικρέδες”

Το χωριό μας, η Δροσοπηγή, παλιό Μαστοροχώρι, έζησε και ζει ακόμη τις συνέπειες της μετανάστευσης. Από αιώνες πριν, λόγω της τεκτονικής ενασχόλησης των ανδρών, γνώριζε τον ανείπωτο πόνο του ξενιτεμού, γι' αυτό και συμπάσχει με τους καημούς των αποδήμων. Από δικό της πόνο πονεί τους πονεμένους και δεν ήταν δυνατόν να μη θυμηθεί και να μην τιμήσει τα παιδιά της που σκόρπισαν στα πέρατα της γης και όλους τους Συνέλληνες απόδημους. Για τον σκοπό αυτό, το Δ.Σ. της Αδελφότητας αποφάσισε, στα πλαίσια των καλοκαιρινών εκδηλώσεων της χρονιάς που πέρασε του 2016, στο Πνευματικό-Συνεδριακό Κέντρο Δροσοπηγής, να οργανώσει έκθεση με θέμα τη μετανάστευση. Για να θυμηθούν οι παλιοί και να μάθουν οι νεότεροι. Σημαντικός αρωγός στο να τοποθετηθούν και να εκτεθούν οι φωτογραφίες υπήρξε ο Κώστας Τζιμούλης, τον οποίο και ευχαριστούμε θερμά.

Ο Χρυσόστομος Κοτσίνας γεννήθηκε το 1939 στη Δροσοπηγή, των Μαστοροχωρίων Κόνιτσας. Νέος ακόμη, μετανάστευσε στη Γαλλία, εργαζόμενος παράλληλα με τις σπουδές του. Το 1963 αναχώρησε για τη Σουηδία προς αναζήτηση καλύτερης τύχης. Εκεί, γράφτηκε στην περίφημη Σχολή Φωτογραφίας της Στοκχόλμης και ήταν ένας από τους πρώτους απόφοιτους της Σχολής. Αμέσως μετά άρχισε να εργάζεται ως φωτογράφος στον Τύπο, επαγγελματική δραστηριότητα, που όμως εγκατέλειψε το 1972, Σήμερα εί-

και συνταξιούχος.

Μέσα σε ένα κλίμα ζεστό, συγκινησιακό με την παρουσία του ίδιου του φωτογράφου Χρυσόστομου Κοτσίνα, την παρουσία πολιτικών προσώπων της περιοχής καθώς και πλήθος επισκεπτών των γύρω χωριών, έγιναν τα εγκαίνια της έκθεσης “Οι Εμικρέδες”. Τιμητική διάσταση, τόσο

φωτογραφιών και η ιστορική σπουδαιότητα των θεμάτων τους, έχει αναγνωριστεί από αρμόδιους φορείς και ήδη έχουν παρουσιαστεί σε επίσημες εκθέσεις και έχουν κυκλοφορήσει σε καλλιτεχνικές εκδόσεις. Ο Χρυσόστομος Κοτσίνας εστιάζει με ευαισθησία στην αποτύπωση της αντιδικτατορικής δράσης των Ελλήνων μεταναστών και των Σουηδών φίλων της Ελλάδας. Το έργο του αποτελεί ένα ιστορικό ντοκουμέντο του σουηδικού κινήματος για την ελευθερία και την αλληλεγγύη σε καταπιεσμένους λαούς, καθώς πολλές από τις φωτογραφίες του αναφέρονται σε διαδηλώσεις που έγιναν στη Σουηδία τη δεκαετία του 1970 εναντίον του πολέμου στο Βιετνάμ.

Η παρουσίαση μέσα και από προσωπικά βιώματα της Χρυσής Λάμπας, την οποία και ευχαριστούμε θερμά για την πολύτιμη

για τη Δροσοπηγή, όσο και για ένα απόδημο τέκνο της εμπεριείχε η έκθεση αυτή. Όλο το φωτογραφικό υλικό, που αναφέρεται στην κρίσιμη περίοδο 1966/71, είναι έργο ζωής και προσφορά του δικού μας Χρυσόστομου Β. Κοτσίνα, συγχωριανού μετανάστη και καταξιωμένου φωτογράφου, που ζει και δημιουργεί στη Σουηδία. Η καλλιτεχνική ποιότητα των

βοήθειά της και έρευνα, έδωσε έναν τόνο συγκινητικό για το βίωμα της μετανάστευσης. Η απαγγελία στίχων από την Ιωάννα Μακρή καθήλωσε τους παρευρισκομένους. Η ομιλία του ίδιου του φωτογράφου Χρυσόστομου Κοτσίνα έκανε τις αναμνήσεις του ξεριζωμού, της ξενιτιάς ζωντανές μέσα σε ένα φορτισμένο συγκινησιακό κλίμα.

Διαγωνισμός Πρέφας

Πραγματοποιήθηκε για πρώτη χρονιά με μεγάλη επιτυχία και συμμετοχή ο διαγωνισμός Πρέφας. Με πάθος, προσήλωση και πειράγματα οι χαρτοπαίχτες πήραν θέση και οι τράπουλες φωτιά! Οι συμμετέχοντες:

1. Χρυσόστομος Σίμος
2. Ηλίας Σίμος
3. Δημήτρης Γιαννάκης
4. Μιχάλης Λέκκας
5. Γιάννης Λέκκας
6. Παύλος Ζιώγας
7. Θανάσης Μουκούλης
8. Γιώργος Κοτσίνας
9. Θανάσης Λέκκας
10. Θανάσης Τσιλιμίκας

11. Κώστας Κουτρομπίνας
12. Χρήστος Κουτρομπίνας
13. Σταύρος Ζηκούλης
14. Δημήτρης Κοτσίνας
15. Δημήτρης Κουτρομπίνας
16. Χρήστος Καρράς
Στα τελικά προκρίθηκαν:
Μιχάλης Λέκκας
Δημήτρης Γιαννάκης
Γιώργος Κοτσίνας
Χρήστος Κουτρομπίνας
Νικητής του διαγωνισμού αναδείχθηκε ο Δημήτρης Γιαννάκης. Ευχαριστούμε όλους όσους συμμετείχαν! Ραντεβού του χρόνου!!

Ημερίδα Δασικών χαρτών

Η Αδελφότητα Δροσοπηγιωτών διοργάνωσε ημερίδα, στις 25 Φεβρουαρίου στο Συνεδριακό Κέν-

τρο Δροσοπηγής, για ενημέρωση σχετικά με την ανάρτηση των Δασικών Χαρτών στην Π.Ε. Ιωαννίνων από το δασολόγο και συγχωριανό μας κ. Τασούλα τον οποίο και ευχαριστούμε για την παρουσία του και την ενημέρωση σε όσους παρευρέθηκαν.

3η Γιορτή Τσίπουρου

Η Γιορτή Τσίπουρου Δροσοπηγής έχει γίνει θεσμός. Φέτος, με απόλυτη και πλήρη οργάνωση πραγματοποιήθηκε η 3η Γιορτή Τσίπουρου στον πίσω χώρο του Συνεδριακού Κέντρου Δροσοπηγής. Η διαδικασία γνωστή σε όλους μας πλέον... Κατά τον Σεπτέμβριο έγινε η αγορά των σταφυλιών, σειρά είχε το πάτημά τους από τη Νεολαία Δροσοπηγής και η τοποθέτησή τους στα βαρέλια, όπου η βράση ξεκινάει εις αναμονή της 29ης Οκτωβρίου και την 3η Γιορτή Τσίπουρου! Η συμμετοχή ξεπέρασε κάθε προηγούμενο.

Οι καζανιές διαδέχονταν η μία την άλλη, τα κοψίδια είχαν πάρει φωτιά στα κάρβουνα, καθώς πλήθος κόσμου περίμενε... και η μουσική ορχήστρα των Σαμαράδων έκανε το ζέσταμά της με τα παραδοσιακά μας Νουμπέτια. Το

κέφι άναψε και οι χοροί κράτησαν έως αργά. Θέλουμε να ευχαριστήσουμε από καρδιάς όσους μας τίμησαν, καθώς το πλήθος κόσμου που ήρθε στο χωριό μας ήταν μεγάλο χαροποιώντας μας ιδιαίτερα και φυσικά ιδιαίτερες

ευχαριστίες οφείλουμε σε όσους από τους χωριανούς και χωριανές βοήθησαν και συντέλεσαν σε αυτήν την όμορφη βραδιά και σε όσους οικονομικά ενίσχυσαν τη Νεολαία Δροσοπηγής παρόλο που η εκδήλωση ήταν δωρεάν για όλους!

Ευχαριστούμε:

- τον κ. Γιάννη Χατζόπουλο για την προσφορά των σταφυλιών
- τον κ. Κώστα Τσάτσα για την προσφορά μεγάλης ποσότητας κρέατος
- τον κ. Καθάριο Ευάγγελο για το εξαιρετικό μαγείρεμα της βραστής γίδας

- την κα Ροιδούλα Πατισωτού για την προσφορά φαγητού και μαγιταριού για θέρμανση
- τους κ. Διομήδη και Δημήτρη Σδούκο για την προσφορά υλικών για το στέγαστρο
- τον κ. Σταύρο τον φούρναρη για την προσφορά ψωμιού
- τον κ. Κοτολολύλη Γεώργιο για την παραχώρηση του καζανιού
- τον κ. Παύλο Ζιώγα για την παραχώρηση ψισταριάς
- τον κ. Ευριπίδη Σδούκο και την κα Δήμητρα Σουγλήρη για τα βαρέλια
- τους κ. Καζάκη και Πέτρο Λέκκα για την πολύτιμη βοήθειά τους στις καζανιές.
- τέλος, την ορχήστρα των Σαμαράδων που σε κάθε εκδήλωση είναι δίπλα μας και μας στηρίζουν με τα μουσικά ηπειρώτικα ακούσματα.

Απόκριες 2017

Τα έθιμα των Αποκριών δε θα σβήσουν από τον τόπο τούτο. Οι Καντσιοίτες πιστοί στο κάλεσμά τους στις 26 Φεβρουαρίου τίμησαν ξανά τον τόπο τους δίνοντας ζωντανία το τριήμερο της Αποκριάς. Τα πατροπαράδοτα έθιμα αναβίωσαν και φέτος. Την Κυριακή το πρωί μαζεuthήκαμε μι-

κροί-μεγάλοι για το καθιερωμένο μάζεμα των κέδρων. Πολλά τα κέδρα και φέτος. Είχε ήδη σουρουπώσει και τα καρναβάλια ήταν έτοιμα να εντυπωσιάσουν και να διασκεδάσουν τον κόσμο που ήρθε! Ο καθιερωμένος χορός γύρω από τα κέδρα που έκαιγαν ακατάπαυστα στην Πλατεία "Πατσιωτού" συνεχίστηκε με τα αποκριάτικα τραγούδια να ακούγονται από όλους. Κέφι, χορός, γέλια και πυροτεχνήματα έδωσαν τη δική τους νότα και ζωντάνια στο χωριό. Σειρά είχε το έθιμο του χάσκαραου, στο καφενείο της Ροιδούλας Πατσιωτού. Τα γέλια δεν είχαν σταματημό, καθώς η όλη διαδικασία για να πιάσεις το αυγό που αιωρείται πάνω στη ρόκα μέσα από τρεις μόνο προσπάθειες, ήταν ξεκαρδιστική μέχρι

ραμε, αυτό που μας έμεινε ήταν η καλή παρέα και η συμμετοχή όλων. Σας περιμένουμε του χρόνου διαβασμένους στα αποκριάτικα τραγούδια!!

δακρύων. Η παρέα των Σαμαράδων, που ξεχώρισαν φέτος με την αμφίεση τους, μας γλέντησε μέχρι πρωίας, όπου όλο το μαγαζί τραγουδούσε τα αποκριάτικα τραγούδια με πολύ γέλιο. Καθαρά Δευτέρα, όλο το χωριό στο μαγαζί της Ροιδούλας γεύτηκε τα νησίσιμα εδέσματα και την παραδοσιακή φασολάδα προσφορά της Αδελφότητας Δροσοπηγιωτών. Η μέρα συνεχίστηκε με το πέταγμα χαρταετών στην Αλατσά, όπου μικροί και μεγάλοι προσπαθούσαν να τους σκώσουν ψηλά! Πολλές οι αποτυχημένες προσπάθειες και τα γέλια δεν είχαν σταματημό. Δε θυμόμαστε αν τελικά τα καταφέ-

Κοπή Πρωτοχρονιάτικης Πίτας

Το χωριό μας τις φετινές γιορτές των Χριστουγέννων ήταν πιο στολισμένο από ποτέ! Οι βρύσες στολιστηκαν και φωτίστηκαν και το μεγάλο έλατο στην πλατεία του χωριού φόρεσε τα στολίδια και λαμπιόνια του!!! Το θέαμα εντυπωσιακό!

Στις 28 Ιανουαρίου η Αδελφότητα Δροσοπηγιωτών έκοψε την Πρωτοχρονιάτικη πίτα στο κατάστημα της Ροιδούλας Πατσιοτού. Οι καιρικές συνθήκες ήταν αντίξοες καθώς το χιόνι έντυσε στα λευκά το χωριό μας, όμως οι Καντσιώτες μας τίμησαν με την παρουσία

τους. Μας έδωσαν μεγάλη χαρά και τους ευχαριστούμε!! Οι τυχεροί της βραδιάς ήταν ο Χρυσόστομος Σίμος και η πρόεδρος της Αδελφότητας Άρτεμις Ζιώγα.

Υπενθυμίζουμε και πάλι στους απανταχού Καντσιώτες να συμβάλλουν στην προσπάθειά μας για την συγκέντρωση αρχειακού υλικού (φωτογραφίες, καρτ-ποστάλ, επιστολές, διαβατήρια, συμφωνητικά, προικοσύμφωνα, κιτάπια, τετράδια λογαριασμών μαστόρων, αποδείξεις πληρωμών κλπ.).

Το 2003 η "Αδελφότητα Δροσοπηγιωτών" ξεκίνησε την έκδοση του περιοδικού "τα Καντσιώτικα", έντυπο αφιερωμένο σε θέματα σχετικά με την Δροσοπηγή, αλλά και τα γύρω Μαστοροχώρια.

Ταυτόχρονα, ξεκινήσαμε την συλλογή Ιστορικού και Λαογραφικού υλικού, και την καταγραφή με συνεντεύξεις αφηγήσεων παλαιότερων συγχωριανών μας, φιλοδοξώντας να δημιουργήσουμε ένα τεκμηριωμένο αρχείο, πηγή για έρευνα και μελέτη, μια παρακαταθήκη μνήμης αλλά και αυτογνωσίας για τις νεώτερες και επερχόμενες γενεές.

Με περισσή αγάπη και φιλόκαλο μεράκι εργαζόμαστε για την διάσωση, συντήρηση και ανάδειξη του υλικού αυτού, εκφράζοντας την ευγνωμοσύνη μας σε όλους εκείνους που μας εμπιστεύονται τα οικογενειακά τους αρχεία.

ΧΡΗΣΙΜΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ

Δήμος Κόνιτσας: 26553 60326
 Αστυνομικό Τμήμα Κόνιτσας: 26550 22202
 Πυροσβεστική Υπηρεσία: 26550 22199
 Κέντρο Υγείας Κόνιτσας: 26550 23111

ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ ΔΡΟΣΟΠΗΓΙΩΤΩΝ
 ΔΗΜΟΥ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Δροσοπηγή 441 00, τηλ.: 26550 81414, E-mail: info@drosopigi.org
www.drosopigi.org